

28—29 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 28 maj.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Åman ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.	3
av herr Larsson, Nils Theodor, ang. finansieringen av gemensamma vattenförsörjningsanläggningar	11
av herr Franzén ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar	14
av herr Fahlander ang. folkskolans kursplan i kristendomskunskap	16
Anslag till företagareföreningar m. m.	20
Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.	35
Statsregleringen för budgetåret 1954/55	78

Lördagen den 29 maj.

Förslag till fiskeristadga m. m.	80
Vidgad rätt till fiske med snörpvad	88
Ang. vissa ändringar i vägstadgan	89
Ang. tidpunkten för höstsessionens början	91

Samtliga avgjorda ärenden.

Fredagen den 28 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 155, ang. anslag till bidrag till företagareföreningar m. m.	20
— nr 156, ang. anslag till fonden för idrottens främjande	35

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 57, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.	35
— nr 58, ang. ändrad lydelse av 1 § förordningen om kvarlåten-skapsskatt	78
Statsutskottets memorial nr 157, ang. statsregleringen för budget-året 1954/55	78

Lördagen den 29 maj.

Tredje lagutskottets utlåtande nr 28, ang. förslag till fiskeristadga m. m.	80
— nr 29, ang. ändrad lydelse av 11 § lagen om rätt till fiske	88
— nr 30, ang. ändring i vägstadgan	89
memorial nr 31, ang. uppskov med behandlingen av vissa ären-den	91
Andra lagutskottets utlåtande nr 42, ang. ändrad ordning för åter-registrering av bil i vissa fall	91

Fredagen den 28 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 21 in-
nevarande månad.

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

Herr statsrådet och chefen för finans-
departementet SKÖLD, som tillkännagi-
vit, att han hade för avsikt att vid detta
sammanträde besvara herr Åmans inter-
pellation angående extra tjänsters om-
vandling till tjänster med pensionsrätt
m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Åman har i en in-
terpellation till mig riktat följande frå-
gor:

1. Anser herr statsrådet det rimligt,
att extra tjänstemän och i heltidstjänst
anställd arvodespersonal på grund av
nu tillämpade principer för överföran-
det till pensionsgrundande anställnings-
form är i pensionshänseende sämre
ställd än såväl annan i statens tjänst
anställd personal som närmast jämför-
bar personal i enskild tjänst?

2. Om detta enligt statsrådets mening
icke är rimligt, ämnar statsrådet till
övervägande upptaga frågan om åtgär-
der för att snarast råda bot för dessa
otillfredsställande förhållanden?

Den av interpellanten berörda frågan
får ses mot bakgrunden av att pensions-
rätten för statstjänstemännens del är
sammankopplad med anställningsfor-
men. Ordinarie och extra ordinarie
tjänst är med vissa undantag pensions-
grundande, anställning såsom extra
tjänsteman och arvodesanställning där-
emot icke. Det är med andra ord genom
de mera fasta anställningsformerna som
pensionsskydd erhålles. Därigenom blir
möjligheterna att inrätta pensionsberät-
tigande tjänster i hög grad en organisato-
risk fråga — en fråga om i vilken om-
fattning man är beredd att binda den

statliga förvaltningsorganisationen vid
en i fastare former anställd tjänsteman-
nakår. Alla torde vara överens om att
statsförvaltningen inte får bli så stel och
oelastisk till sin struktur, att erforder-
liga anpassningar till verksamhetens
skiftande krav försvåras och perso-
nalbesparande rationaliseringsåtgärder
omöjliggöres. Med hänsyn härtill är det
icke tänkbart att i obegränsad utsträck-
ning använda de fastare anställningsfor-
merna i statstjänster.

Interpellanten delar uppfattningen att
det är naturligt med en viss försiktighet,
i vad gäller inrättandet av *ordinarie an-
ställning*. I fråga om *extra ordinarie an-
ställning* anser däremot interpellanten
skäl saknas för en motsvarande återhåll-
samhet. Teoretiskt kan det också synas
som om den uppsägningsrätt för staten,
vilken föreligger beträffande denna an-
ställningsform, skulle skapa den erforder-
liga elasticiteten i förvaltningsorgani-
sationen. Saken är emellertid inte fullt
så enkel. Extra-ordinarieformen blir
nämligen gärna av statstjänstemännen
betraktad såsom en garanti för perma-
nent anställning av nästan samma ka-
raktär som ordinarie. Från statens sida
har det ej heller alltid varit möjligt att
rigoröst hålla på uppsägningsbarheten. I
den mån personalen eller dess organisa-
tioner visar en tendens att pressa inne-
bördens av den extra ordinarie anställ-
ningen i nu angiven riktning, måste det-
ta uppenbarligen leda till en ökad bun-
denhet av förvaltningsorganisationen
och motsvarande restriktivitet vid an-
vändningen av anställningsformen i fråga.

Nu nämnda förhållande uppmärksam-
mades av 1945 års lönekommitté och har
beaktats i anvisningarna till 3 § tilläggs-
bestämmelserna till statens allmänna av-
löningsreglemente. I nämnda anvisning-
ar har återgivits följande uttalande av
1945 års lönekommitté beträffande an-
vändande av *extra ordinarie anställning*:

»Den omständigheten, att den extra or-

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

dinarie anställningsformen numera i icke oväsentlig utsträckning tillämpades å tjänster av stadigvarande natur, utan att fråga vore om prövnings- och utbildningstjänster, hade, såvitt lönekommittén kunnat finna, medfört att den uppfattningen börjat sprida sig, att den extra ordinarie anställningen borde bereda tjänstemännen en trygghet av i stor sett samma beskaffenhet som den, vilken tillkomme de med fullmakt eller konstitutorial tillsatta ordinarie tjänstemännen. En sådan uppfattning måste, om den godtoges, få den verkan, att skärpta krav å det varaktiga behovet av tjänsten uppställdes för att densamma skulle givas extra ordinarie karaktär. Detta medförde, att åtskilliga tjänstemän undandroges de särskilda förmåner, som den extra ordinarie anställningen beredde, samtidigt som förvaltningsapparaten onödigt komplicerades genom att andra, mindre ändamålsenliga anställningsformer anlätades; av de uppgifter, som stått till kommitténs förfogande, förefölle det sannolikt, att vissa befattningshavargrupper eller befattningshavare, som nu avlönades såsom extra tjänstemän eller medelst arvode, rätteligen borde beredas extra ordinarie anställning. Lönekommittén ansåge det vara uppenbart, att begreppet extra ordinarie anställning varken kunde eller borde givas en sådan innebörd, som sålunda angivits. Det syntes lönekommittén angeläget, att de förmåner, som den extra ordinarie anställningen beredde, skulle tillkomma tjänstemännen även om anställningens varaktighet icke vore fullt säker. Härav följde å andra sidan, att extra ordinarie tjänsteman borde kunna entledigas, bland annat, om den extra ordinarie tjänsten bleve överflödig. Kommittén hade också i sitt förslag till statens allmänna avlöningsreglemente intagit föreskrifter rörande uppsägning av extra ordinarie tjänsteman. Att emellertid en extra ordinarie tjänsteman efter en icke alltför kort anställningstid i verkligheten hade en betydande trygghet i anställningen syntes uppenbart och torde överensstämma med de förhållanden, som rådde för fast anställning inom det enskilda näringslivet.»

Med anledning av vad interpellanten anför beträffande *anställning såsom extra tjänsteman och arvodesanställning* vill jag i sammanhanget också återge de anvisningar som tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet innehåller rörande användning av ifrågakvarande anställningsformer. I anvisningarna uttalas följande:

»Ordinarie anställning, extra ordinarie anställning och aspirantanställning böra tillämpas i fråga om tjänstemannapersonal i alla de fall, där icke särskilda skäl till annat föranleda. Med avseende å fall, där icke någon av dessa huvudanställningsformer är lämplig att begagna, ifrågakommer anställning såsom extra tjänsteman eller arvodesanställning eller, för vissa fall, arbetaranställning; tillräcklig anledning anses ej finnas att ur en arbetargrupp utbryta enstaka personer och giva dem tjänstemannaanställning, med mindre någon av de egentliga huvudanställningsformerna anlitas. Arvodesanställning bör i möjligaste mån undvikas och avvecklas för heltidsanställd personal. Extra anställning har konstruerats så, att den skall kunna utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt i de fall, om vilka här är fråga. 1945 års lönekommitté har uttalat, att denna anställningsform bör kunna användas för överåriga, underåriga, personer med bristande formell kompetens med avseende å teoretisk eller praktisk utbildning, partiellt arbetsföra, kortvarigt anställda — både tjänstemän, som kortvarigt anställdes för en stadigvarande arbetsuppgift, och tjänstemän anställda för tillfällig arbetsuppgift — och för anställningar av säsongbetonad eller intermitterant karaktär.»

Här återgivna anvisningar till 3 § av tilläggsbestämmelserna till statens allmänna avlöningsreglemente, vilka grundar sig på 1945 års lönekommittés, av personalens huvudorganisationer godkända uttalanden, är alltså gällande. Anledning att ändra dem synes inte föreligga. Interpellanten torde heller ifrågasätta några ändringar, utan han vill väl närmast göra gällande, att dessa anvisningar icke följes i prakti-

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

ken. Gentemot detta kan jag i så fall förklara, att Kungl. Maj:t varken genom direktiv till underordnade myndigheter eller i sin egen praxis velat avvika från de redovisade riktlinjerna.

Ett studium av statistiken över tjänstemännens fördelning på olika anställningsformer visar också, att den alldeles övervägande delen av personalen består av ordinarie och extra ordinarie tjänstemän eller aspiranter. Enligt preliminära uppgifter från riksräkenskapsverket uppgick antalet statstjänstemän den 1 oktober 1953 till 210 000, varav ordinarie 110 000, extra ordinarie 53 000, aspiranter 7 000, extra 22 000 och övriga (arvodister m. fl.) 18 000. Extra personalen utgöres till betydande del av anställda inom försvarsväsendet, vartill jag återkommer i det följande. Hit har även förts krisorganens personal. I övrigt återfinnes inom gruppen vikarier och andra för relativt kort tid anställda bland skriv- och kontorsbiträden, ekonomi- och sjukvårdsbiträden, skötare och sköterskor, stationskarlar, vagnstäderskor m. fl. kategorier. I antalet arvodesanställda m. fl. ingår som en betydande del brevbearbiträden och postbiträden m. fl., vilka delvis är på en gång reservpersonal och rekryteringsunderlag inom postverket, samt militära beställningshavare å löneplan 5; vidare ingår däri vissa andra grupper yngre befattningshavare, exempelvis kontorsbud, samt deltidsanställda såsom timplärare, lantbrevbärare, väderleksobservatörer, högskoleamanuenser m. fl. En utveckling är dessutom alltjämt i gång i riktning mot en ytterligare, successiv överföring av extra tjänstemän och arvodespersonal till fastare anställningsformer. Man måste emellertid gå varligt fram härvidlag. Eljest kan man, som jag inledningsvis framhållit, omöjliggöra en rationell förvaltningsorganisation. Även i framtiden kommer staten att med hänsyn till arbetsuppgifternas art i viss utsträckning bli tvingad att anlita de mindre fasta anställningsformerna.

Interpellanten har i första hand åberopat förhållandena inom försvaret såsom stöd för sin uppfattning, att icke-

pensionsberättigande anställning användes i alltför stor omfattning. Det stora antalet extra tjänster på detta område har emellertid sin naturliga förklaring i försvarets snabba expansion under kriget. En väsentlig del av antalet extra tjänster vid försvaret återfinnes i de centrala förvaltningsorganen, där den sedan flera år tillbaka aktuella omorganisationen av uppenbara skäl föranlett återhållsamhet med användningen av fastare anställningsformer. I samma riktning har verkat undersökningar rörande försvarets regionala och lokala förrådstjänst, verkstadsorganisation och fastighetsförvaltning. Sedan numera i proposition nr 109 förslag framlagts angående organisationen av försvarets centrala förvaltning, har frågan om ordinarie och extraordinariesättning av tjänster på detta område kommit i ett nytt läge. Propositionen innebär i detta hänseende avsevärda förbättringar för de berörda personalkategorierna. Försvarsministern har i nämnda proposition uttalat, att civila tjänster i den nya organisationen i princip bör göras ordinarie i den utsträckning som de bedöms under alla förhållanden erforderliga. Övriga civila tjänster på avlöningsanslag i försvarets centrala förvaltningsorganisation bör såsom regel vara extra ordinarie, såvida icke på grund av bestämmelser rörande reglerad befordringsgång eller med hänsyn till anställningens tillfällighet eller av eljest brukliga skäl anställning såsom aspirant eller extra tjänsteman bör förekomma.

I samband med förvaltningsreformen på försvarets område överföres ett avsevärt belopp från *sakanslag* till avlöningsanslag, varigenom förutsättningar skapas för vederbörande personals anställning i mera fasta former. Beträffande de tjänstemän, som efter reformen skall avlönas från sakanslag, uttalar försvarsministern, att de som regel skall vara extra. Extra ordinarie tjänster å sakanslag skall dock undantagsvis kunna ifrågakomma vid längre tids anställning. Givetvis måste dock vederbörande räkna med att bli entledigad från anställningen, när de arbetsuppgifter, för vilka han anställts, bli-

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

vit slutförda. Det bör vidare klart sägas ifrån, att man även fortsättningsvis får räkna med personal i mindre fasta anställningsformer å försvarets sakanslag för att täcka tillfälliga behov i samband med materielanskaffningar.

De av interpellanten angivna fallen utanför försvarsväsendet torde beröra områden, där speciella förhållanden föreligger som påkallar att marginalen av extra tjänstemän och arvodesanställda är större än vanligt.

Vad gäller användandet av *arvodesanställning* vill jag erinra om att civilministern i proposition nr 52 till 1951 års riksdag i samband med den allmänna regleringen av löner och arvoden uttalade, att det borde upptagas till övervägande, huruvida icke arvodespersonalen borde beredas anställning såsom extra tjänstemän eller, i det fall sådan anställningsform ej anses böra ifrågakomma, huruvida icke arvoden bör närmare anslutas till de kontanta avlöningsförmånerna i viss löneklass. I anslutning till detta uttalande ombildades under den följande arvodesregleringen ett stort antal arvodesbefattningar till extra tjänster. Under åren därefter har likaså en ombildning av dylika befattningar gradvis ägt rum. Bortsett från deltids-tjänster och rekryteringsgrupper torde därför arvodesanställning numera endast ha en mycket begränsad omfattning.

Interpellanten har vidare gjort vissa jämförelser med förhållandena inom enskild tjänst. Med anledning härav vill jag framhålla, att för personal i dylik tjänst icke torde finnas något sådant direkt samband mellan fastare anställning och pensionsrätt som föreligger på det statliga området. Förhållandena i statlig och enskild tjänst är därför icke fullt jämförbara. Huruvida pensionsrätt mera allmänt skall kunna beredas statlig tjänsteman efter viss tids anställning, oberoende av om han erhöle fastare anställning som extra ordinarie eller ordinarie tjänsteman, är en fråga, som 1951 års pensionsutredning enligt sina direktiv har att upptaga till behandling.

Med vad jag sålunda anfört anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det utförliga interpellationssvaret.

I svaret bekräftas den uppfattning som man på tjänstemannahåll hyser, när det gäller innebörden av de olika anställningsformerna. Finansministern har emellertid uttryckt saken så, att organisationerna har en viss benägenhet att pressa innebörden av den extra ordinarie anställningen för att likställa den med den ordinarie. Jag tror att detta är missuppfattning. Organisationernas krav på trygghet åt tjänstemännen är oberoende av anställningsformerna. Vi anser det orimligt att driva meningen att en person, som varit anställd under en lång tid i statstjänst, skall ställas i ett otryggt läge, därför att han har varit extra tjänsteman. Vi ställer där samma krav på staten som vi gör på enskilda arbetsgivare, att anställningstidens längd måste vara en mätare på den trygghet, som vederbörande kan ha rätt att påräkna i olika sammanhang.

Att statstjänstemännen och deras organisationer kräver hänsynstagande till de svårigheter, vilka kan uppkomma för eventuellt friställd arbetskraft, grundar sig också på att staten enligt vår mening bör ha goda möjligheter till omplacering av under längre tid anställd arbetskraft, eftersom ju staten har att röra sig över ett mycket vidsträckt fält, där icke obetydliga rekryteringsmöjligheter, om de rätt utnyttjas, föreligger.

Anvisningarna till författningsbestämmelserna bekräftar att tjänstemännens uppfattning om anställningstryggheten är riktig. Lönekommittén betonade på sin tid angelägenheten av att tjänstemännen bereddes de förmåner, som följer med anställning som extra ordinarie, även om anställningens varaktighet icke vore fullt säker. Samtidigt konstaterade lönekommittén, att anställningens varaktighet efter icke alltför kort tid uppenbarligen vore betryggande. Man ville dock ha en säkerhetsventil genom en reglementerad uppsägningstid.

Citatet i interpellationssvaret bestyrker också, att extra anställning endast

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

är avsedd att tillämpas under särskilda förhållanden, bl. a. för kortvariga anställningar. Innebörden av begreppet kortvarig kan naturligtvis bli föremål för olika tolkningar. Jag tyckte mig finna att finansministern har en annan uppfattning än tjänstemännen och deras organisationer. Han säger, att Kungl. Maj:t icke velat avvika från de redovisade riktlinjerna, vilka betonas vara godtagna av organisationerna. Den statistik från försvarets område, som framlägges i interpellationen och har lämnats obestridd, anser organisationerna visa, att ganska markanta avvikelser har skett. Huruvida dessa avvikelser verkligen åsyftats, är en annan sak, men faktum är att markanta avvikelser föreligger från den linje som fastställdes av 1945 års lönekommitté.

När i svaret hänvisas till att av i runt tal 210 000 befattningshavare endast 22 000 är extra — en i och för sig icke så blygsam siffra — bevisar detta inte så mycket, om man samtidigt kan konstatera, att proportionerna inom vissa områden av statstjänsten är ofantligt mycket ogynnsammare. De tjänstemän, som verkar på just dessa områden, måste naturligtvis finna det mindre rimligt, att de skall vara särskilt ogynnsamt ställda. Detta gäller bl. a. försvaret, där läget för de civila tjänstemännen är exceptionellt dåligt. Det förefaller som om hela elasticiteten på försvarets område skulle få bäras av dem, medan de militärt och civilmilitärt anställda grupperna nästan genomgående har ordinarie eller i vart fall extra ordinarie anställning.

I interpellationssvaret har finansministern framhållit, att förbättringar blir en följd av den nya förvaltningsorganisationen vid försvaret. Personalförteckningarna för den nya organisationen ger ett annat intryck. Vid flygförvaltningen exempelvis kommer att finnas ungefär 1 450 tjänster. Av dem är något över 100 militära eller civilmilitära — alla givetvis ordinarie. Av de civila tjänsterna blir i runda tal 230 ordinarie, 700 extra ordinarie och 400 extra. Läger man därtill, att 550 av de civila tjänster-

na avses falla på sakanslag och att dylika tjänster enligt vad som säges i interpellationssvaret inte annat än undantagsvis skall vara annat än extra, förefaller det icke finnas mycket hopp om en gynnsam utveckling i framtiden på detta område. Personalen vet inte vad den skall tro om försvarsdepartementets uppgifter under hand, att man kan räkna med större ordinarieättning, när den nya organisationen stabiliserats.

Jag kan nämna ett annat exempel på ojämnheten. Vid de centrala flygverkstäderna finns 227 extra tjänstemän, av vilka 82 har mer än fem års tjänst och icke mindre än 48 har varit anställda mer än sju år. Jag kan slutligen nämna, att i Karlskrona fanns den 1 november 1953 170 extra tjänstemän, varav 59 med mer än sju års anställning.

Det skulle kunna anföras ytterligare statistik, men det viktigaste är att slå fast, att det, trots de intentioner som var gemensamma för både personalorganisationerna och lönekommittén och som godtagits av statsmakterna, finns ett stort antal tjänstemän med ofta ganska lång anställning, som helt saknar pensionskydd i motsats till vad som gäller för deras kolleger i statstjänst och i statlig verksamhet anställda arbetare liksom också för tjänstemän i välskötta privatföretag. Hoppet om att i en oviss framtid få pensionsgrundande anställning tryggas inte familjerna i dag. Även om befattningshavaren får leva och ha hälsan och så småningom grundlägger pensionsrätt, blir det ofta så sent, att han inte hinner få tillräckligt många pensionsgrundade tjänstår utan får en reducerad pension. Därtill kommer, att han under de många extraåren haft en lön, som varit beräknad såsom om han hela tiden haft pensionsrätt för sig och sina anhöriga. Man har nämligen numera slagit fast att en extra tjänsteman skall placeras i högst den löneklass som gäller för motsvarande ordinarie eller extra ordinarie innehavare av likställd tjänst. Lönen för de extra tjänstemännen är alltså densamma som för de ordinarie eller extra ordinarie, men de ordinarie eller extra ordinarie tjänstemän-

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

nen har pensionsrätt både för sig själva och sina familjer, medan de extra tjänstemännen saknar pensionsrätt.

Om finansministern tillåter, skall jag be att få anföra ett typfall. Det finns fall, där två tjänstemän har suttit på samma byrå och utfört samma arbete låt mig säga i tio år. Den ene tjänstemannen är extra, medan den andre är extra ordinarie. Det är ingen tvekan om att byråns verksamhet är av permanent karaktär. Om den extra tjänstemannen, som kanske t. o. m. har en månads längre anställningstid än den extra ordinarie, skulle dö, finns ingen pensionsrätt för hans familj. Han har inget annat pensionskydd än det som kan utverkas genom extra beslut av riksdagen, och det blir aldrig samma skydd som hans kollega i den extra ordinarie befattningen har. Låt mig ytterligare utveckla exemplet och säga, att denne extra tjänsteman så småningom blir extra ordinarie, även han. Då kan han ha utfört samma arbete som sin kamrat i 10—15 år, men dessa 10—15 år blir inte pensionsgrundande i samma utsträckning som för kamraten som varit extra ordinarie under hela denna tid. Trots att han utfört samma arbetsuppgifter och haft lika lång tjänstetid, får han, när han en gång får egenpension, nöja sig med ett pensionsbelopp som är inte obetydligt lägre än vad hans kamrat får.

Vi anser att det är angeläget, att man snart får någonting gjort åt hela detta system. Vi förstår mycket väl, att om det är fråga om en tillfällig verksamhet, så kan det vara betingat att man inte ger folk den föreställningen, att de har sin framtid tryggad bara genom att de tagit ett arbete i statens tjänst. Men om man från början varit oviss om huruvida en verksamhet skulle bli permanent och i följd därav anställt vederbörande såsom extra tjänsteman, men man i efterhand kan konstatera, att anställningen i verkligheten blivit av permanent natur, så har den omständigheten att man inte från början kunde fastställa detta enligt vår mening försatt vederbörande tjänstemän i ett ogymsam-

mare läge än om antagandet från början hade varit ett annat. Vi anser att anställningstidens faktiska längd bör kunna vara mätare på permanenten i den verksamhet, där vederbörande haft sin sysselsättning.

Finansministern har i interpellationsvaret inte tillkännagivit någon uppfattning om det ändamålsenliga eller rimliga i nuvarande ordning. Han hänvisar endast till att konsekvenserna uppkommer genom att — till skillnad mot vad som gäller privatanställda tjänstemän och hos staten anställda arbetare — pensionsrätten är sammankopplad med anställningsformen. Om någon ändring skall ske därvidlag beror, som finansministern påpekar, på resultatet av 1951 års pensionsutrednings arbete. Det finns anledning att tro, att det kommer att dröja ganska länge, innan någon nyordning på basis av den utredningens arbete kan komma till stånd. Under sådana förhållanden har jag velat aktualisera frågan genom min interpellation, då det väl kan anses rimligt, att statsmakterna inte är så restriktiva som hittills med att extraordinariesätta tjänster, även om — för att citera lönekommittén — »anställningens varaktighet icke är fullt säkers». Organisationerna kan ur sina synpunkter av naturliga skäl icke åsidosätta kravet, att de extra tjänstemännen skall behandlas med hänsyn till sin anställningstid, vare sig det blir fråga om en minskning av personalen på grund av rationalisering eller av andra skäl. Särskilt gäller detta om, såsom fallet ibland är på försvarets område, vederbörande specialiserats på arbetsuppgifter, som gör att han har särskilda svårigheter att placera sig på den öppna marknaden.

Herr statsrådet **SKÖLD:**

Herr talman! Det har väl alltid varit alldeles klart, att i löneförmånerna för en extra ordinarie eller ordinarie tjänsteman ingår pensionskydd, medan det i avlöningsförmånerna för en extra tjänsteman icke ingår pensionskydd. Följaktligen är det väl orimligt att säga, att den

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

extra tjänstemannen får arbeta mot för låg lön. Han har ju fått den lön som följer med anställningen. Det är ju från början klart, att det skall vara en skillnad i värdet av lönen till den extra tjänstemannen å ena sidan och den ordinarie och extra ordinarie å andra sidan.

Nu säger herr Åman — och jag kan förstå dylika tjänstemannasympunkter — att det kan sitta en extra ordinarie och en extra tjänsteman i många år på samma byrå. De har samma arbete och har olika betalt för sitt arbete. Men, herr Åman, jag har under hela min tid i statsverkets tjänst jämt och ständigt fått se, hurusom det på samma byrå kan sitta två ordinarie tjänstemän, som utför i stort sett samma arbete men som har högst olika betalning därför att de tillhör olika löneklasser. Detta är alltså inte något som särskilt utmärker förhållandet mellan de extra tjänstemännen å ena sidan och de ordinarie eller extra ordinarie å den andra.

Herr Åman säger vidare, att förhållandena på detta område är särskilt oeffterrätliga inom försvaret och kommer att vara det även efter de omorganisationer som nu mognar fram, och för att belysa detta nämner han att 400 av de 1 400 tjänstemännen vid distriktsförvaltningarna är extra tjänstemän och att alla dessa 400 är i civilanställning. Men de är ju alla anställda på sakanslag, och deras uppgift är att biträda vid materielanskaffningen. Vi vet väl alla, att försvarets materielanskaffningar är utsatta för starka fluktuationer. Ända sedan kriget har materielanskaffningarna varit mycket stora, men man kan inte vara säker på att det alltid kommer att bli så; därför måste man ha en viss elasticitet.

Nu pekade herr Åman på att många varit anställda under mycket lång tid på dessa sakanslag. Ja, varför har det blivit så, herr Åman? Jo, därför att vi också från statens sida anser det orimligt att avskeda sådana som varit anställda lång tid; det försöker man alltid undvika. Om en viss materielanskaffning upphör och en tjänstemans arbetsuppgift därmed bortfaller, försöker man

flytta över honom till något annat område, där en ny materielanskaffning inom försvaret börjat. Det är ju en naturlig strävan att inte låta människor, som länge arbetat för staten, i onödan sluta sitt jobb. Man försöker därför att även när det gäller sakanslagen placera om folk för att så långt möjligt bereda dem sysselsättning. Om man emellertid skall kunna trygga anställningen för personer med lång tjänstgöringstid, kan det ofta bli fråga om att säga upp någon med kortare anställningstid, och den elasticiteten måste man väl ha framför allt när det gäller personal som blivit anställd på sakanslag. Men statsmakternas direktiv är fullständigt klara på den punkten att man bör så långt som möjligt försöka undgå denna extra anställningsform, och jag tror inte att herr Åman vill förneka att ansträngningar i den riktningen görs.

Vad slutligen angår pensionsskyddet, är detta i grund och botten en annan fråga. Hittills har ju pensionskyddet för tjänstemännens del varit förbehållet den ordinarie och extra ordinarie anställningsformen. Naturligtvis kan personer med extra anställning på grund av olika omständigheter bli kvar i statens tjänst så länge, att det inte skulle vara rimligt att lämna dem utan pension. Men det kan inte förnekas att vi alltid strävar efter att ge sådana tjänstemän pensionskydd; vi lämnar inte människor på bar backe. Herr Åman medgav ju också detta, ehuru han anförde att de kanske inte får samma pension som extra ordinarie tjänstemän, men det är ju i och för sig en annan sak. Många gånger blir omorganisationer nödvändiga, och när man trots allt inte längre kan bereda en del människor arbete i statens tjänst, försöker vi alltid se till att de får förtidspension och fortsatt pension efter pensionsålderns inträde, även om de inte varit pensionsberättigade.

Frågan om en mera reglerad pensionsordning för personer med långvarig extra tjänst kan naturligtvis inte lösas i ett interpellationssvar. Formerna är givna, och vi kan inte utan vidare ändra praxis. Därför har vi väl ingenting an-

Ang. extra tjänsters omvandling till tjänster med pensionsrätt m. m.

nat att göra än att avvakta pensionskommitténs betänkande och frågans behandling i laga ordning inom regering och riksdag. Utan riksdagens medverkan lagstiftningsvägen kan det inte bli en ny ordning på detta område.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag är helt ense med finansministern om att elasticitet behövs på detta område. Men vi har kanske inte riktigt samma uppfattning på en punkt: jag för min del anser att elasticiteten inte bör begränsas till en trång sektor, låt mig säga försvarets materielanskaffning. Varför skall man just låta de anställda inom det området bära alla följder av det i och för sig berättigade önskemålet om elasticitet? Varför kan man inte på samma sätt som sker inom den privata arbetsmarknaden ge pensionsrätt och en tryggad ställning åt personer som varit anställda tillräckligt länge? Man borde alltid kunna lösa sysselsättningsfrågan genom överflyttning av tjänstemännen till andra områden, då så visar sig nödvändigt. Man behöver ju inte låta just dem få bära hela elasticiteten. Inom en stor statsförvaltning har man ju ofta möjligheter att placera om dem. Det kan finnas extrema fall, där det inte går, men i de allra flesta fallen går det. Finansministern säger, att det är vad man gör och att de stannar, därför att man bereder dem fortsatt anställning. Ja, men varför skall man då inte kunna göra dem till extra ordinarie efter en viss fastställd tid utan nöjer sig med att säga, att vi måste ha denna elasticitet för dessa människor?

Jag vill understryka att jag inte tror att den statliga lönekommittén hade tänkt sig, att man skulle ha extra befattningar inom försvaret i sådan omfattning som vi faktiskt haft. Dess linje var mycket restriktiv när det gällde dessa befattningar.

Sedan är det klart, att herr statsrådet har rätt i att man kan vända på det hela och säga, att den extra tjänstemannen ju inte har någon lägre lön än den extra ordinarie; det är bara det att han inte

har någon pensionsrätt. Om inte finans- och civildepartementen vill bryta ut denna fråga och försöka åstadkomma en snabblösning, finns det ju inte någon möjlighet att göra någonting förrän pensionsutredningen är färdig. Det är emellertid alldeles klart, att de extra tjänstemännen kommer i ett besvärligt läge, och bara den omständigheten, att en person varit extra under ett antal år, gör att han aldrig kommer ifatt sina kolleger. Hans sämre rätt blir permanentad därför att man från början sagt till honom, att en viss tid är denna hans tjänst en extra tjänst. Det tycker jag är orimligt. Det är visserligen en tradition på detta område, men det finns inte någon numera gängse princip, som kan läggas till grund för att därför att en person får en viss anställningsform, skall hans pensionsmöjligheter permanent bli sämre än för den som från början fått en annan anställningsform.

Jag är ense med finansministern — och det vill jag gärna ha sagt — däri att jag inte är främmande för en viss elasticitet på detta område, men jag har en känsla av att man skulle kunna fördela denna elasticitet på ett annat sätt än som för närvarande sker.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Herr Åman säger att det inte finns någon anledning att inte ge människorna en fast anställningsform, därför att om inte staten behöver dem på ett område kan man flytta över dem på ett annat. Men låt oss ta det exempel, att det blir en plötslig politisk avspänning i världen och att den svenska riksdagen säger, att nu får vi minska försvarsanslagen. Låt oss säga att vi minskar anslaget till anskaffning av ammunition med 200 miljoner kronor ett år. Vad betyder det? Jo, det betyder att det behövs mycket mindre folk på försvarets olika förråd. Det blir mindre att ta emot, mindre att förvara, mindre att omsätta och mindre att sköta. En hel del människor blir överflödiga. Det är i ett sådant läge inte möjligt för oss att plötsligt ta människor från dessa olika

Ang. finansieringen av gemensamma vattenförsörjningsanläggningar.

förrådsorter, där de är bosatta och rotade sedan gammalt, och placera över dem till någon annan statsverksamhet. Man vet kanske inte ens vilken verksamhet man skall flytta över dem till. I ett sådant fall får man gå den vägen att man i första hand försöker hjälpa dem till arbete, som varit längst anställda. Om man inte kan hjälpa alla, som det finns ömmande skäl för att hjälpa, får man ge dem en övergångsersättning för att göra det möjligt för dem att skaffa sig annat arbete. De som har den kortaste anställningstiden får sluta. Det kan inte hjälpas, att man får göra på det sättet. Därvidlag måste man ha fria händer. Det är väl ändå klart att då personer får sina löner från ett sakanslag och möjligheten att sysselsätta dem är beroende på storleken av detta anslag, måste man ha en annan elasticitet än när det gäller de fasta statsinstitutionerna.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. finansieringen av gemensamma vattenförsörjningsanläggningar.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Nils Theodor Larssons interpellation angående finansieringen av gemensamma vattenförsörjningsanläggningar, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Nils Theodor Larsson har frågat mig, om jag avser att på grundval av 1946 års vatten- och avloppssakkunnigas förslag framlägga proposition i ärendet till nästa års riksdag och om jag har för avsikt att i detta sammanhang även upptaga frågan om anslutningsskyldighet beträffande gemensamma vattenförsörjningsanläggningar till behandling.

I anledning av dessa frågor vill jag framhålla, att det av interpellanten berörda spørsmålet om en ändamålsenlig lösning av vatten- och avloppsproblemet på landsbygden utan tvivel framstår som en mycket viktig och angelägen uppgift. 1946 års vatten- och avloppssakkunniga

har i sitt betänkande satt som mål för förbättring av vatten- och avloppsförhållandena, att all varaktig bebyggelse inom landets kommuner inom en tidrymd av 20 år anslutes till gemensamma eller förses med separata vatten- och avloppsanläggningar. I det omfattande problemkomplex — icke blott ekonomiskt och administrativt utan även lagstiftningsmässigt — som denna målsättning aktualiserar, ingår de viktiga frågor interpellanten i sin motivering närmare berört, nämligen, förutom hur finansieringen av anläggningarna skall utformas, frågan om anslutningsskyldighet till gemensamma anläggningar för vattenförsörjning.

Det utredningsmaterial, som representeras av de sakkunnigas betänkande jämte däröver inhämtade remissyttranden, är för närvarande föremål för beredning inom justitie- och kommunikationsdepartementen. Härvid ägnas frågorna om finansiering samt anslutnings sätt och anslutningstvång särskild uppmärksamhet. Avsikten är att på utredningen grundade konkreta förslag snarast möjligt skall framläggas för riksdagen, och det är min förhoppning att detta skall kunna ske till nästa års riksdag.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Hjalmar Nilson få framföra ett tack för det snabba och i sak positiva svar, som jag erhållit. Jag tror att kommunrepresentanter landet runt skall komma att uppskatta det löfte som svaret inrymmer, och jag vill gärna tolka statsrådets ord som ett löfte om att riksdagen nästa år skall kunna emotse ett lagstiftningsförslag på detta viktiga område.

Situationen är i dag den, att landsbygds kommunerna över hela landet är i full fart med förverkligandet av vatten- och avloppsprogram för sina tätorter. Det praktiska förverkligandet har gått före, men den ytterst nödvändiga

Ang. finansieringen av gemensamma vattenförsörjningsanläggningar.

lagstiftningen på området har inte hunnits med utan blivit efter. För närvarande regleras fastighetsägares skyldighet att deltaga i kostnad för avlopp av bestämmelserna i vattenlagens 8 kap. Vattenlagen har emellertid aldrig varit avsedd att täcka eller motsvara behovet av regler för vatten- och avloppsanläggningar. Vägen över vattenlagen har också visat sig otymlig och olämplig och därtill synnerligen tidskrävande och dyrbar. Denna väg har därför kommit att beträdas först sedan andra möjligheter prövats och de andra vägarna befunnits oframkomliga.

För närvarande är det ofta så att kommunerna lånar upp pengar och bygger vatten- och avloppsanläggningar men ställer uppgörelsen med fastighetsägarna på framtiden i avvaktan på att den nya lagstiftningen någon gång skall läggas fram. Härtill bidrar kanske också bristen på medel till statsbidrag och svårigheterna att erhålla statsbidrag, vilket medför att kommunerna nu står i kö för erhållande av statsbidrag till sina vatten- och avloppsanläggningar. Man bygger på de förskottstillstånd, som kan erhållas.

Hur otymlig vattenlagen än visat sig vara, är den ändock för dagen den enda väg, landskommunerna har för att nå fram till för olika intressenter bindande avtal. Vilka andra beslut kommunalfullmäktigeinstitutionerna än fattat, har dessa av varje medborgare kunnat överklagas hos länsstyrelserna, och där så skett, har besluten som regel blivit upphävda. I den mån överklaganden ej skett har man fått fram en mycket rik och varierande flora av olika taxor och avgifter för såväl anslutning som förbrukning. Dessa taxor, som grundar sig på beslut, vilka icke blivit överklagade, är ofta låga i förhållande till kostnaderna och innebär merendels ett gynnande av fastighetsägarna i tätorterna.

I stadssamhällena, där alla medborgare kan antas ha ungefär samma nytta av vatten- och avloppsanläggningarna, kanske det kan spela mindre roll, om kostnaderna för dessa nyttigheter betalas över skattsedlarna. I landskommu-

nerna, där kanske hälften av befolkningen — ofta mer — bor i glesbygder och inte kan vinna anslutning till gemensamhetsanläggningarna, är förhållandet ett annat. Där måste man eftersträva en rimlig avvägning och fördelning av kostnaderna på dels statsbidrag, dels kommunbidrag och dels bidrag från fastighetsägarna eller förbrukarna. Denna avvägning bör något så när nöjaktigt tillfredsställa det rättvisekrav, som kan ställas av alla dem, som lever och bor utanför kommunernas tätorter.

Kommunernas skyldigheter beträffande allmänhygieniska åtgärder får man givetvis ej bortse från eller underskatta, men man bör ej heller överskatta dem på sådant sätt, att uppenbara orättvisor uppkommer mellan olika bondegrupper. Ett specialfall kan uppstå i sådana kommuner, inom vilka förekommer — förutom vanliga tätorter — även ett eller flera municip och där municipet ej av egen kraft mäktar lösa vatten- och avloppsproblemen utan överlämnar detta till storkommunen. I municipet finnes stadsplan och i övriga tätorter vanligen byggnadsplan. Det bör i lagstiftningen ges möjlighet att alla i ett sådant fall blir behandlade lika.

I förbigående kan det ifrågasättas, om det är en önskvärd utveckling att, som nu i någon mån sker, municip lever kvar efter kommunalreformen med endast en eller ett par stadgor i behåll.

Herr talman! För landsbygdskommunerna är vatten- och avloppsanläggningarna med sina vattentäkter, ledningsnät och reningsverk det största och mest kapitalkrävande arbetsfältet i varje fall under det närmaste decenniet. Av den anledningen är det en angelägenhet av högsta ordning, att den nödvändiga lagstiftningen på området snarast möjligt kommer till stånd.

Jag tackar ännu en gång statsrådet för svaret.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Det var med tillfredsställelse som jag åhörde statsrådets interpellationssvar. Behandlingen av 1946 års

Ang. finansieringen av gemensamma vattenförsörjningsanläggningar.

vatten- och avlopps-sakkunnigas betänkande, som 1952 var ute på remiss och blev föremål för en hel del kritik av remissmyndigheterna, blev mycket förskjutet, men det föreligger likväl stort intresse från de hörda myndigheternas sida att denna betydelsefulla fråga löses. Såväl remissmyndigheterna som kommunalmännen önskar få fram förenklade och ändå effektiva former av lagstiftning på detta område.

Vi var fullt medvetna om att det förslag till lagstiftning, som förelåg, hade åtskilliga förtjänster, men vi ansåg att det här rörde sig om mycket komplicerade och ganska bekymmersamma frågor, särskilt för landskommunerna, där det saknas både teknisk och juridisk personal för lösande av en hel del arbetsuppgifter. Av den anledningen ville man ha en överarbetning och en förenkling av förslaget på olika punkter. Vi har ju en motsvarighet på byggnadslagstiftningens område, där det ju också finns mycket komplicerade och besvärliga bestämmelser, som det för kommunalmännen är synnerligen svårt att komma till rätta med. Vi vill därför på detta område få till stånd en förenkling. Av den anledningen skulle jag vilja hemställa till statsrådet att, då det nu kan väntas ett förslag till lag vid nästa års riksdag, även ta i övervägande en översyn och omarbetning av de sakkunnigas förslag, så att vi får fram — som jag nämnde — en enklare form för denna lagstiftning.

Kommunerna har redan enligt gällande kommunallag rätt att ordna sina vatten- och avloppsförhållanden, och det behövs därför ingen särskild lagstiftning för att kommunerna skall ha denna rätt. Under de senaste åren har emellertid svårigheterna på detta område vuxit lavinartat. Den omständigheten, att dessa årenden varit centraliserade hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har utgjort en flaskhals, och kommunerna har därför inte kunnat utföra arbeten på detta område i den ordning och den omfattning, som hade varit önskvärda. Inte heller statsbidragsbestämmelserna är tillfredsställande, och det är likaledes en viktig fråga, som jag hemställer till statsrådet att

noga överväga. Det vore önskvärt med en mera tillfredsställande form för bidragsgivningen i överensstämmelse med förhållandena på andra områden.

Jag skulle särskilt vilja framhålla, att det vore önskvärt att om möjligt få till stånd en decentralisering av arbetsuppgifterna på detta område. Men även när det gäller den centrala ledningen borde en förenkling kunna åstadkommas. Med vatten- och avloppsfrågorna sammanhänger intimt statsplanefrågorna, som behandlas av byggnadsstyrelsen. Jag kan inte finna annat än att det vore lämpligt, att även vatten- och avloppsfrågorna överflyttades till byggnadsstyrelsen. Även distriktsorganisationen ute i länen är underdimensionerad. Distriktsingenjörerna hinner inte med att granska kommunernas planer och hjälpa kommunerna och i övrigt fullgöra sina åligganden, varför arbetet med vatten- och avloppsfrågor i mycket stor utsträckning stoppas upp där. Även på det området är det ändamålsenligt med en översyn för att man skall kunna nå den effektivitet, som från alla håll eftersträvas. Det blir nog också nödvändigt med en översyn i samband med den nya hälsovårdsstadgan. Man har ju den såsom ett medel att åstadkomma lösning av en hel del avlopps- och reningsproblem, som blir av allt större omfattning. Det är i vårt land stora bekymmer både för badplatser och föreningar av vattendrag på andra håll, såväl vid kusterna som i inlandet. Det är stora arbetsuppgifter, som vi måste ta itu med och komma till rätta med. Det var därför med stort intresse, som jag åhörde statsrådets synpunkter och vad han sade om sin strävan att komma fram till en lösning. Jag vill emellertid ännu en gång understryka, att det är nödvändigt med en grundlig överarbetning av det föreliggande förslaget, innan det skall tillämpas av kommunalmännen.

Herr NILZON, IVAR, (bf):

Herr talman! Det råder ingen tvekan om att vatten- och avloppsfrågorna hör till de viktigaste ute på den svenska

Ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar.

landsbygden. Det var därför med intresse jag kunde konstatera, att herr statsrådet i sitt svar på interpellationen ställde i utsikt, att den föreliggande frågan inom en inte alltför avlägsen framtid skall bli löst.

Det är inte troligt, att frågan kan lösas utan att det föreskrives ett anslutningstvång till de kommunala företagen från fastighetsägarnas sida. I samband med det skulle jag emellertid vilja framföra några synpunkter. Jag har nämligen en del personliga erfarenheter från min hemkommun på detta område. I kommunen har vi ett par tätorter. I den ena är vattenfrågan löst sedan några år, och i den andra håller vi på med den saken. Vi vet ju att det inte går så fort, när det allmänna skall ordna en sådan sak. Det uppstår besvärligheter, och det måste ta rätt lång tid att lösa dem. Det har under de senare åren visat sig att vattenfrågan har blivit mycket brännande för en del fastighetsägare. Den ene efter den andre av dem har blivit utan vatten i sina brunnar, och kommunen har inte kunnat ordna deras vattenfråga så snabbt som det hade varit önskvärt. Det har hänt att fastighetsägare har blivit helt utan vatten, och de har då varit tvingade att lägga ut stora pengar för att borra efter vatten. Jag kan som exempel nämna, att en person för en månad sen kostade på omkring 5 000—6 000 kronor för att få vatten på fastigheten. Om nu kommunen inom någon tid skulle ordna vattenfrågorna och tvinga fastighetsägarna att ansluta sig till det kommunala företaget, bör fastighetsägaren i ett sådant fall som det jag nämnde ha möjlighet att få ersättning för vad han kostat på fastigheten för att få vatten inom så kort tid före anslutningen.

Inom kommunen har vi även en del små vattenföreningar. Några av dem har fått statsbidrag och lån, och det är klart att om medlemmarna i dessa föreningar skall tvingas att ansluta sig, får de utom anslutningskostnaderna också betala till föreningen, vilket inte är så lustigt.

Även om jag som sagt är alldeles på det klara med, att vattenfrågan inte kan

lösas utan att fastighetsägarna tvingas in i företagen, talar billighetsskäl för att de, som inom en inte alltför lång tid tillbaka kostat på stora pengar för att ordna sin vattenfråga, bör hållas ekonomiskt skadeslösa.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara jämväl herr Franzéns interpellation angående vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar, fick nu åter ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Franzén frågat mig, om jag uppmärksammat de olägenheter, som i enlighet med vad han i interpellationen påtalat kan åsamkas olika bygder vid ombyggnad och omläggning av huvudväg, samt om jag i så fall är beredd att vidtaga erforderliga åtgärder till förbättring av dessa förhållanden genom vidgade befogenheter för vägnämnderna eller på annat sätt.

I motiveringen till sin fråga talar interpellanten om de olägenheter, som vid en vägomläggning kan uppstå genom att vägen med den nya sträckningen drages bort från bebyggelsen längs stora områden. Vägmyndigheterna synes enligt interpellanten sedan ha mindre intresse för underhållet av den gamla vägen. Bussförbindelserna dras genom vägomläggningen bort från bebyggelsen. För bygdens befolkning innebär därför en sådan vägombyggnad oftast att kommunikationsmöjligheterna försämras. Därtill kommer enligt herr Franzén, att den nya sträckningen skär sönder landskapet på ett oestetiskt sätt och spränger sönder åkerskiftena i svårbrukade kilar.

Med anledning av interpellationen vill jag anföra följande.

När en ny väg skall byggas eller när en gammal väg skall ombyggas eller omläggas är det många olika intressen som bryter sig mot varandra och som man

Ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar.

måste taga vederbörlig hänsyn till. Kraven på en god trafikekonomi och en betryggande trafiksäkerhet kan t. ex. tala för en viss lösning i fråga om vägens sträckning och vägföretagets utformning i övrigt, medan bl. a. hänsynen till den befintliga bebyggelsen vid den gamla vägen eller fastighetsbildningssynpunkter kan tala för en annan lösning.

Vid den avvägning mellan olika intressen, som sålunda måste komma till stånd vid vägfrågornas behandling, är det givetvis av stor vikt, att de lokala synpunkterna får göra sig gällande. I våra vägförfattningar finns därför en hel rad bestämmelser, som syftar till att garantera detta lokala inflytande. Jag skall här i korthet redogöra för dessa bestämmelser i vad de avser de ärenden, som interpellanten berört, nämligen bestämmande av en vägs sträckning samt indragning av väg från allmänt underhåll.

Vägens sträckning och utformning konkretiseras i den arbetsplan, som undantagslöst skall upprättas för varje vägbyggnadsföretag. De viktigaste av de allmänna principerna, som skall beaktas vid upprättandet av sådan plan, har särskilt angivits i författningarna. Därvid har bl. a. omnämnts, att onödigt intrång för fastighet och olämplig sträckning ur fastighetsbildningssynpunkt skall undvikas samt att nödig hänsyn skall tagas till befintlig och blivande bebyggelse utmed vägen. Redan vid planens utarbetande skall samråd obligatoriskt ske med bl. a. vägnämndens ordförande beträffande vägens sträckning och vägförslagens utformning i övrigt. Det har förutsatts, att ordföranden vid sådana tillfällen inhämtar övriga vägnämndsledamöters uppfattning. Till terrängundersökning, som sker för att utröna vägens sträckning, skall vägnämndens ordförande eller av honom utsett ombud beredas tillfälle att närvara och därvid framföra sina synpunkter. Sedan arbetsplan upprättats och överlämnats till länsstyrelsen, skall — bortsett från vissa mindre betydelsefulla arbeten — yttrande över planen inhämtas från vägnämnden. Planen jämte inkomna ytt-

randen insändes av länsstyrelsen med eget utlåtande till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för prövning. Anser sig väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke kunna fastställa den av länsstyrelsen förordade planen, skall frågan hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning. Beslut om fastställd arbetsplan skall delgivas vägnämnden. Plan, som fastställs av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kan vägnämnden överklaga hos regeringen.

Vad därefter angår indragning av väg gäller, att sådan indragning må ske, om vägen efter tillkomsten av ny väg eller eljest icke längre anses behövlig ur det allmänna synpunkt och om olägenheten för bygden av vägens indragande är ringa. Även i ärenden av detta slag skall vägnämnden höras och sedermera erhålla del av beslutet. Detta har nämnden möjlighet att överklaga.

Jag vill vidare nämna, att vägdirektören är skyldig att på begäran av vägnämndens ordförande närvara vid vägnämndens sammanträde för att tillhandagå med upplysningar.

Rent allmänt kan dessutom konstateras, att vägnämnderna har inte bara rätt utan även skyldighet att taga initiativ i frågor, som berör vägväsendet och vägtrafiken inom nämndens område.

Vad jag nu sagt visar enligt min mening, att vägnämnderna under alla stadier i dessa ärendens handläggning äger möjlighet att säga sin mening. Jag kan alltså inte finna annat än att vägförfattningarna ger mycket goda garantier för att de lokala synpunkterna skall kunna göra sig gällande i dessa frågor. Enligt min uppfattning finns alltså icke någon anledning att utvidga nämndernas befogenheter eller vidtaga andra åtgärder i liknande syfte.

En annan fråga är om vägnämnderna verkligen till fullo utnyttjar sina möjligheter att inverka på vägfrågorna. Det har under årens lopp åtskilliga gånger från olika håll gjorts gällande att så icke är fallet. På senaste tiden har frågan tagits upp bl. a. av överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet, som i sin berättelse för budgetåret 1952/53 bl. a. uttalat, att en livligare medverkan

Ang. folkskolans kursplan i kristendoms-kunskap.

från vägnämndernas sida till förbättring av väghållningen skulle vara av största betydelse. Detta skulle enligt revisorer- na kanske ernås genom bättre upplysning till nämnderna om deras arbetsuppgifter, befogenheter och möj- ligheter.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag förra onsdagen under deba- ten om väkanslagen för nästa budgetår anförde i denna kammare om vägnäm- dernas befogenheter. Jag uttalade då bl. a., att vägnämnderna vid den an- slagskoncentration, som skall ske från och med nästa kalenderår, kommer att få ett ökat ansvar.

Då det synes mig vara av stor vikt för vårt vägväsende, att nämnderna vid den nya ordningen verkligen får göra sitt inflytande gällande, har jag för av- sikt att överväga olika möjligheter att aktivisera nämnderna.

Herr FRANZÉN (bf):

Herr talman! Jag ber att till statsrå- det Hjalmar Nilson få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min interpella- tion. Jag delar herr statsrådet uppfatt- ning, att det är många olika intressen som bryter sig emot varandra när man skall nybygga eller ombygga vägar, men att största hänsyn bör tagas till den gam- la bebyggelse som sedan urminnes tid leg- at vid allmän väg.

Det är vissa fall från Gotland som gi- vit mig anledning att fråga statsrådet, om vägnämnderna har möjligheter att påverka utvecklingen i rätt riktning. En- ligt överrevisorerna för väg- och vatten- byggnadsväsendet är detta spörsmål ak- tuellt på flera håll i landet. Jag tar mig friheten att citera vad revisorererna har sagt:

»Vägnämndernas och länsvägnäm- dernas arbetsuppgifter ha diskuterats med ett stort antal vägnämndsledamöter i samband med besiktningssresorna. Överrevisorerna ha därvid bibringats den uppfattningen, att många vägnäm- der, ehuru ofta livligt intresserade av vägväsendets problem, anse sig sakna egentliga möjligheter att påverka utveck-

lingen. Sammanträdena äro fåtaliga och anordnas i regel endast då remissutlä- tanden inforrdas från länsstyrelsen. Även besiktning av vägarna förekommer inom vissa vägnämndsområden alltför sällan. Vägnämnderna i allmänhet ut- nyttja icke i någon större utsträckning sina möjligheter att taga initiativ till för- bättringar av vägnunderhållet eller i frå- ga om vägbyggnadsverksamheten. Möj- ligen kan detta bero på, att vägförvalt- ningarna tillvunnit sig så stort förtroen- de hos vägnämnderna, att dessa icke an- se erforderligt att taga mera aktiv del i vägfrågornas lösning. Enligt överrevi- sorernas mening vore en livligare med- verkan från vägnämndernas sida till för- bättring av väghållningen av största be- tydelse. Genom bättre upplysning till nämnderna om deras arbetsuppgifter, befogenheter och möjligheter kunde de- ta kanske ernås. Bland annat synes fler- städes alltjämt råda oklarhet i fråga om nämndernas möjligheter att genom resor hålla sig underrättade om vägnätets be- skaffenhet och väghållningens skötsel.»

Enligt interpellationssvaret har stats- rådet också för avsikt att överväga olika möjligheter att aktivisera vägnämnder- na. Att detta är önskvärt vill jag särskilt understryka. Jag tackar ännu en gång för det positiva svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. folkskolans kursplan i kristendoms- kunskap.

Ordet gavs härefter till herr statsrå- det och chefen för ecklesiastikdeparte- mentet PERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sam- manträde besvara herr Fahlanders in- terpellation angående folkskolans kurs- plan i kristendoms-kunskap, och nu ytt- rade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Fahlander i anledning av föreliggande förslag till ny undervis- ningsplan för rikets folkskolor frågat mig

1:o) om jag kunde lämna upplysning

Ang. folkskolans kursplan i kristendoms-kunskap.

om anledningen till att skolöverstyrelsen mot ett enhälligt kommittéförslag, som majoriteten av remissinstanserna tillstyrkt, gjort om kursplanen i kristendom för klasserna 1—6, samt

2:o) om jag ville medverka till att den slutliga utformningen av kursplanen i nämnda ämne i allt väsentligt komme att ske i överensstämmelse med kommitténs förslag.

Som interpellanten framhållit har i kommitténs förslag till kursinnehåll Gamla testamentet, fränsett vissa enkla muntligt meddelade berättelser i andra klassen, upptagits först i sjätte klassen. Emellertid har kommittén i anmärkningarna till kursplanen för tredje och fjärde klasserna anfört följande i anslutning till berättelserna ur Nya testamentet: »Korta förklaringar av namn, ord och uttryck från Gamla testamentets tid lämnas, då så i sammanhaget är behövt och lämpligt. Även enkla berättelser ur gamla testamentet kan ifrågakomma som belysning.» Kommittén har således räknat med att gamla testamentet skall i viss omfattning kunna beredas utrymme i dessa klasser.

Det torde vara svårt att endast utifrån det kortfattade kursinnehållet göra sig en någotlunda klar bild av skillnaden mellan kommitténs och skolöverstyrelsens förslag. Mycket beror på hur de anvisningar till kursplanerna, som överstyrelsen begärt bemyndigande att utfärda, kommer att utformas. Enligt ett inom överstyrelsen upprättat preliminärt förslag till dylika anvisningar i fråga om kristendomsämnet i tredje klassen angives som exempel på berättelser och texter ur Gamla testamentet: Mose och israeliternas ökenvandring, tio Guds bud, Samuel, Saul och David, någon psalm ur psaltaren, t. ex. psalm 23. I fortsättningen heter det: »Kursen bör inledas med frågan om, när och var Jesus levde. Berättelserna ur Gamla testamentet får inte bli självändamål utan tjäna endast denna inledning, varvid syftet framhålls vara att lära känna det land och folk, varur Jesus framgick. — — Berättelserna ur Gamla testamentet, som aldrig bör överskrida ovan an-

givna omfattning, avpassas så, att de är genomgångna en tid före jul. — —

Ur de äldre berättelserna uteslutes alla moment, som tillhör en för barnen alltför svårbegriplig fornhistorisk värld, särskilt de primitiva drag, som kan verka skrämmande och avlägsna uppmärksamheten från det centrala i ämnet, d. v. s. gudsförhållandet.»

Av detta preliminära förslag synes framgå, att överstyrelsen avsett att bereda ett relativt begränsat utrymme åt Gamla testamentet i ifrågavarande klass och att väsentligen använda det som stödstoff till framställningen om Jesu liv och verksamhet. För egen del har jag den principiella uppfattningen, att Gamla testamentet bör medtagas i tredje och fjärde klasserna i den utsträckning, som behövs för att berättelserna ur Nya testamentet skall få den bakgrund, som från pedagogisk och allmänbildande synpunkt måste anses önskvärd. Det är givetvis angeläget, att formuleringen av kursinnehållet så nära som möjligt anknytes till detta syfte, och jag ämnar i samband med fastställandet av den nya undervisningsplanen föreslå de modifieringar i överstyrelsens förslag, som betingas härav.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Herr BERGH (h):

Herr talman! Interpellanten är på grund av uppdrag utomlands förhindrad att vara här i dag, och därför har han bett mig att tacka ecklesiastikministern för att han fått svar på sin interpellation. Eftersom herr Fahlander inte sett svaret, har han inte heller kunnat säga sin mening om dess innehåll, och den korta kommentar jag kommer att göra får alltså stå för min räkning.

Den föreställning man får, när man läser överstyrelsens förslag till kursplan, är inte densamma som den man får, när man läser skissen till anvisningar till samma studieplan. Jag kan inte finna annat än att den tankegång, som skymtar fram i anvisningarna, måste innebära en modifikation av själva kurspla-

Ang. folkskolans kursplan i kristendomskunskap.

neförslaget och att, om intentionerna i dessa anvisningar skall följas, detta måste komma att påverka de slutgiltiga formuleringarna i den blivande kursplanen. Jag tolkar statsrådets svar så, att han i detta avseende har samma mening.

När det sedan gäller frågan om huruvida modifikationer är önskvärda eller inte, kan jag gott ansluta mig till den principskiss som statsrådet själv dragit upp i sitt svar. Han ger där uttryck åt den meningen, att stoff ur gamla testamentet bör tas med i klasserna 3 och 4 i den utsträckning som behövs för att berättelserna i nya testamentet skall få den bakgrund som från pedagogiska och allmänbildande synpunkter kan anses önskvärd. Jag skulle tro att man vid tillämpningen av denna i och för sig riktiga grundsats bör låta den pedagogiska synpunkten överväga på det sättet, att man på det stadium det här är fråga om, alltså klasserna 3 och 4, begränsar det gammaltestamentliga stoffet till att avse konkreta bilder av den miljö, i vilken kristendomens centralgestalt växte upp och verkade, och att man spar till ett mognare stadium en framställning av hur kristendomen växte fram ur judendomen. Jag skulle tro att exempelvis frågan, huruvida profetismen enligt överstyrelsens kursplaneförslag bör tas med redan i klass 4, bland annat av det skälet bör bli föremål för en omprövning. Jag håller alltså för sannolikt, att man vid en tillämpning av den grundsats, som statsrådet har gett uttryck åt, bringas att överväga någon omgruppering av stoffet i skolöverstyrelsens kursplaneförslag, så att man något närmare anknyter till det önskemål som kommittén i detta fall har uttalat och som ju också har biträts av ett stort antal remissinstanser och allra senast av de berörda lärarorganisationerna.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Den nu gällande undervisningsplanen för folkskolan såg dagen redan år 1919. Dess tillkomst väckte mycket diskussion inte minst i fråga om

kristendomsämnets uppläggning och behandling. Man avskaffade som bekant då katekesen, eller kanske rättare sagt det s. k. katekespluggen och sökte i stället skapa riktlinjer som karakteriserades av att undervisningen skulle ske »med hänsyn till barnens mottaglighet och behov».

Nu anser man sig icke ha under alla dessa år vunnit det resultat av undervisningen, som denna plan så tvärsäkert ville ge riktlinjerna till, och i synnerhet skall bristen ha visat sig i fråga om kristendomsämnets behandling i folkskolan. Därför tillsatte skolöverstyrelsen år 1952 en kommitté, som bestod av åtta pedagoger och som framlagt ett förslag, vilket herr Fahlander för sin del enligt interpellationen tyckt vara det bästa tänkbara. I detta förslag har man visserligen inte avskaffat, men i hög grad skjutit tillbaka Gamla testamentet. Man har sagt, att man måste göra det på grund av att den myckna undervisningen i Gamla testamentet åstadkommit »en icke önskvärd fixering av gudsföreställningen». Jag vet egentligen inte vad som kan ligga i detta uttryck, men man har väl menat, att barnen i folkskolan och i synnerhet i småskolan kunnat bibringas föreställningar om Gud såsom skapelsens ursprung o. s. v., vilka sedan för framtiden försvårat deras mera personliga tillägnelse av kristendomen. I stället föreslår kommittén i sitt betänkande ett slags kristlig hembygdskunskap, där man anknyter till hemmet, skolan och kyrkoåret. Först under tredje och fjärde skolåren får enstaka berättelser ur Gamla testamentet förekomma som ett slags belysning. Man redogör för vissa saker och ting, som så att säga kan betecknas såsom kulturhistoriska notiser, och därmed räcker det för dessa år. Först i klass 6 skall en sammanhängande framställning av Gamla testamentet få förekomma. Det innebär, som vi naturligtvis förstår, en mycket betydande reducering av Gamla testamentet som material för religionsundervisningen i folkskolan.

Skolöverstyrelsen har nu i sitt remiss-

Ang. folkskolans kursplan i kristendoms-kunskap.

utlåtande i viss mån gjort front emot detta — som jag vill kalla det — mycket radikala ingrepp i vår kristendoms- eller religionsundervisning i folkskolan. I remissutlåtandet säges, att Gamla testamentet måste tas i anspråk i vida större utsträckning än vad de åtta pedagogerna i utredningen föreslagit. Man ger sålunda Gamla testamentet en plats — jag vill nästan säga en aktad plats — redan i andra klassen, d. v. s. andra småskoleklassen, och man låter — vilket jag anser vara den stora förtjänsten hos skolöverstyrelsens utlåtande — den mäktiga profetismen inte bara komma till uttryck, utan att man låter det ske redan i fjärde klassen.

Det är där som jag föreställer mig att den betydelsefulla skiljelinjen går mellan kommittéförslaget och skolöverstyrelsens utlåtande. Ty hur skall man över huvud taget kunna förstå Jesu person och verk, om man inte ser dem mot bakgrunden av profetismen? Hur skall man kunna föreställa sig den kristna trons uppkomst i urförsamlingen, om man inte förstår vad de gammaltestamentliga profeterna betydde både för Mästaren och för hans första lärjungar?

Även om den kompromiss, som jag hörde antydvas i ecklesiastikministerns uttalande, skulle bli definitivt beslut, tror jag därför ändå att man måste yrka, att profetismen får komma till mycket starkare uttryck än som tycks genomströmma ecklesiastikministerns uttalande i ärendet.

Det säges, att det är mycket svårt att undervisa i Gamla testamentet. Ja, men allting beror ju på den enskilda lärarindividualiteten. Det kan vara oskickliga, oförståndiga lärare, som låter de enkla berättelserna i Gamla testamentet få en olämplig tolkning. Men var och en som haft med folkskolan att göra vet ju, att detta kan ske även med Nya testamentets berättelser. Jag har suttit i en folkskola och hört redogörelsen för Paulus' missionsresor i en nitisk, men oskicklig lärares tolkning. Dess detaljmässiga utläggning lät, som det gällt en järnvägsbyrås taxeberäkningar.

Jag tror inte, att det är svårare att un-

dervisa barn i de enkla, troskyldiga berättelserna i Gamla testamentet än i Nya testamentets utsagor. Likaledes föreställer jag mig, att nutidens teologer, när de vill skjuta undan Gamla testamentet och mera fixera undervisningen på s. k. kristologiskt innehåll, missuppfattar människors fattningsförmåga. Människor är vanligtvis inga dogmatiska tänkare, inte ens i kyrkliga kretsar. Det gäller också många präster; de är inte några stora teologer utan som folk i allmänhet, som helst anknyter till vad som kan vara vägledning för det vanliga, praktiska livet. Och därvidlag är det mycket att hämta i Gamla testamentet.

Att jag lägger sådan vikt vid profetismen beror därpå, att i profeternas skrifter framkommer det som är grundvalen för den kristna idealismen. Man läser hos Amos eller hos Hosea om deras omsorg om änkor och faderlösa, deras vädjan om rätt och rättfärdighet. Man läser i Jesaja om den syn som bar honom: att svärdet skulle smidas till plogbillar. I Psaltaren har vi den enkla, djupa poesien. Är inte det någonting som kan tala till barn, likaväl som det griper, tröstar och värmer vuxna — lika mycket som aposteln Paulus' naturligtvis betydelsefulla, men också många gånger så svårförståeliga framställning av den kristna tron? Jag vill nu inte utan vidare ansluta mig till den ene av vårt lands båda nu levande största författare, Frans G. Bengtsson, då han säger, att den litteratur han haft svårast att tillägna sig är dels juridik, dels aposteln Paulus' brev. Men jag tror nog att aposteln Paulus är ganska svår att begripa för barn i skolan — det går därvidlag lättare med vissa av de gammaltestamentliga utsagorna.

Jag måste ur dessa synpunkter för min del, när vi nu har fått denna diskussion, vädja till vår aktade ecklesiastikminister att han icke låter locka sig av pedagogernas och pedagogsammanlutningarnas locktoner härvidlag. Allt är inte bra som är modernt, och jag tror inte att man bör skynda hastigt när det gäller kristendomsundervisningen.

Anslag till företagareföreningar m. fl.

Herr BERGH (h):

Herr talman! Jag har kommit i en rätt underlig situation, när jag skall försöka försvara någonting, som herr Mogård klandrar för att det är modernt. Jag skall i varje fall göra ett litet försök. Jag knyter an till det citat som herr Mogård själv anförde, då han nämnde någonting om att man även vid stoffurval måste beakta barns »mottaglighet och behov».

Jag har ingen avvikande mening då det gäller sammanhanget mellan profetismen och kristendomen, och jag har givetvis inte heller någon avvikande mening när det gäller att få en bakgrund till hur kristendomen har växt fram i världshistorien. Men vi skiljer oss i bedömningen av barnålderns »mottaglighet och behov». Och därför blir frågan inte, om åtskilligt stoff ur Gamla testamentet skall tas med eller inte, utan frågan blir, i vilken omfattning och måhlända framför allt när så skall ske. I det sammanhanget får herr Mogård ursäkta, att jag för min del vid bedömningen av modaliteterna därvidlag fäster större avseende vid uppfattningen hos dem som genom sin dagliga verksamhet på nära håll får en föreställning om barnålderns mottaglighet och behov än vid meningen hos dem som icke i samma grad får det.

Jag kan alltså inte finna annat än att de modifikationer, som ecklesiastikministern är inne på och som sammanfaller med dem som skolöverstyrelsen tycks förorda, bör genomföras — i kristendomsundervisningens eget intresse.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Anslag till företagareföreningar m. fl.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1954/55 till Bidrag till företagareföreningar m. fl. och till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Under tionde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1954, föreslagit riksdagen att till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1954, föreslagit riksdagen att till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förcheft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ohlon m. fl. (I: 308) och den andra inom andra kammaren av herr Ohlin m. fl. (II: 486), i vilka hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta a) att med ändring av Kungl. Maj:ts förslag till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 å kapitalbudgeten anvisa ett med 500 000 kronor höjt investeringsanslag å 3 000 000 kronor, b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av gällande lånevillkor för lånefonden för hantverks- och småindustrikredit i syfte att förbättra förutsättningarna att erhålla lån ur denna samt att förslag om erforderliga ändringar snarast måtte föreläggas riksdagen, c) att för att möjliggöra höjt anslag till Hantverkarnas ungdomsrörelse under rubriken Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 15 000 kronor höjt reservationsanslag,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Helmer Persson och Ola Persson (I: 70) och den andra inom andra kammaren av herrar Holmberg och Hagberg i Stockholm (II: 87), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Fonden för lån till före-

tagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eliasson* m. fl. (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. (II: 134), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström* m. fl. (I: 307) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl. (II: 417), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 308 och II: 486, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 70 och II: 87, I: 102 och II: 134, I: 307 och II: 417 samt I: 308 och II: 486, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor;

c) att motionerna I: 308 och II: 486, i vad de avsåge översyn av gällande lånevillkor för fonden för hantverks- och småindustrikredit, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Pålsson*, *Lodenius*, *Onsjö* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att ut-

Anslag till företagareföreningar m. fl. skottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 70 och II: 87, I: 102 och II: 134, I: 307 och II: 417 samt I: 308 och II: 486, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 3 500 000 kronor;

2) av herrar *Ohlon*, *Boman*, *Sunne*, *Lundgren*, *Malmborg* i Skövde och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 70 och II: 87, I: 102 och II: 134, I: 307 och II: 417 samt med bifall till motionerna I: 308 och II: 486, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1954/55 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten a.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten b.

Herr **PÅLSSON** (bf):

Herr talman! I det utlåtande från statsutskottet, som nu föreligger till behandling och som rör bidrag och anslag till företagareföreningar m. fl., finns en reservation som är avgiven av mig jämte tre andra. Till belysning av reservanternas syn på saken och för klargörande av skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen ber jag att få anföra en del synpunkter.

Till en början önskar jag att tacksamt erkänna den positiva och välvilliga skrivning, som utskottet presterat beträffande företagareföreningarnas verksamhet och deras betydelse i skilda avseend-

Anslag till företagareföreningar m. fl.

den. Jag erkänner jämväl lika tacksamt den ökning i fråga om anslagen, som departementschefens och utskottets förslag innebär. Men då jag och mina medreservanter anser den föreslagna anslagsökningen på en miljon kronor helt otillräcklig i förhållande till de stora och trängande behov som föreligger, skall jag söka motivera de sakförhållanden som utgör underlaget för vår reservation.

Då utskottet stannat för att föreslå nyssnämnda starkt begränsade ökning av anslaget till företagareföreningarnas låneverksamhet, synes utskottet som skäl härför ha velat hänvisa till den omständigheten, att riksdagen med anledning av den kungl. propositionen nr 210 beslutat om statligt stöd till hantverk och småindustriföretag genom inrättande av s. k. statlig lånegaranti. Nu är det emellertid på det sättet, att denna lånegaranti i princip dels avser allenast sådana lånebehov som överstiger 40 000 kronor, och dels kommer dessa låneärenden att handläggas centralt med alla de omgångar och den tidsutdräkt som ett sådant förfarande medför.

Den statliga lånegarantien kommer för övrigt att beröra endast en mycket ringa del av företagareföreningarnas låneverksamhet. I reservationen har redovisats en del siffror som närmare belyser detta förhållande. Det framhålles i reservationen bl. a., att under år 1952 uppgick det sammanlagda antalet av de av föreningarna beviljade lånen till 261, varav 8 avsåg belopp över 40 000 kronor. För 1953 var motsvarande siffror totalt 265 respektive 8 över 40 000 kronor.

Nu är det ju så att tidigare medverkan till lösandet av småföretagens finansieringsproblem genom statens hantverkslånefond och fonden för hantverks- och småindustrikrediter inte har blivit effektiv. Skälet härtill är väl närmast att man inte förstått småföretagarnas läggning och arbetsvillkor. Småföretagarna är vanligen ej några skrivkarlar, och det fordras personlig kontakt för att få effektiv handläggning, speciellt när det gäller förtroendekrediter. Den personliga kontakt, som erhålles vid

företagarföreningarnas rådgivande verksamhet, skapar förutsättningar för effektivitet i lånegivningen. En effektiv medverkan till underlättande av småföretagens finansieringsproblem kan enligt min mening inte åstadkommas genom en centraliserad låneverksamhet.

Skillnaden i effekt på företagareföreningarnas låneverksamhet å ena sidan i jämförelse med samma verksamhet från statens hantverkslånefond och fonden för hantverks- och småindustrikrediter å andra sidan är väsentlig. Ser man närmare på siffrorna visar det sig att den 1/1 1940 hade från statens hantverkslånefond utlämnats 185 lån, och beloppet uppgick den 30/9 1945 till sammanlagt 726 000 kronor. Den 31/12 1953 — det är den färskaste siffran som är att tillgå — var det utestående lånebeloppet när det gäller statens hantverkslånefond i runt tal 1 518 000 kronor. Fonden för hantverks- och småindustrikrediter, som inrättades 1941, visade ett utestående lånebelopp på mellan 400 000 och 500 000 kronor. Antalet lån beviljade av företagareföreningarna var den 1/1 1940 totalt 793, och det utlånade beloppet den 30/9 1945 var ca 5 385 000 kronor, och den 31/12 1953 var det utestående beloppet 16,9 miljoner kronor.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att bankvärlden också har observerat skillnaden på effektivitet i utlåningsverksamheten mellan dessa olika institut, och bankdirektör Browald skriver i Handelsbankens Index nr 3 för 1953 bl. a. följande: Orsaken till att dessa lånemöjligheter i realiteten kommit att få en begränsad betydelse torde dock delvis vara att finna i den omständigheten att långivningens centralisering försvärat dess anpassning efter lokala och individuella behov. Då har de i vissa län verksamma s. k. företagareföreningarna, vilka arbetar med decentraliserad statlig kreditgivning kombinerad med konsultationsservice, fått större betydelse. Totalbeloppet för den statliga kreditgivningen till småföretagsamheten torde f. n. uppgå till inemot 30 milj. kr., varav ca två tredjedelar faller på företagareföreningarna.

Det kan också vara värt att erinra om, i samband med de siffror jag nyss anförde, att i den mån siffrorna hänförde sig till den 30/9 1945 rörde de endast 7 län, eftersom det inte vid det tillfället fanns företagareföreningar i fler län, och att siffrorna för den 31/12 1953 gäller 9 län, under det att de övriga kreditformerna, alltså hantverkslänefonden och fonden för hantverks- och småindustrikrediter, avser hela landet.

Reservationen tar nu inte direkt sikte på de administrativa bidragen, men för fullständighetens skull vill jag i korthet nämna några ord även i det avseendet. Avsikten med propositionen är en viss utbyggnad av den verksamhet som drivs av företagareföreningarna. Departementschefen anför även, att »i den mån organisationen tillväxer och kostnaderna därmed ökas bör jämväl beloppet av dylika bidrag ökas i ungefärlig motsvarande mån».

Jag skall nu anföra några siffror ifrån mitt eget hemläns företagareförening, vars styrelse jag har tillhört hela tiden. Den har nu varit verksam i 14 år, så jag har en smula erfarenhet åtminstone från det begränsade område som den föreningen omspanner. Föreningen hade år 1948 två anställda och erhöll då totalt i administrationsbidrag inte fullt 45 000 kronor, därav 35 000 kronor från staten. Föregående år var totala administrationsbidragen drygt 55 000 kronor, varvid statens andel fortfarande var kvar vid 35 000 kronor. Nu har föreningen fyra anställda, och för innevarande år behövs i administrationsbidrag inemot 70 000 kronor.

Av propositionen verkar det som om den begärda höjningen på 80 000 kronor endast skulle avse bidrag åt nybildade föreningar. Om så är förhållandet förefaller det mig rimligt dåligt med departementschefens antydning om ökade bidrag i den mån organisationen tillväxer. På det sättet överföres kostnaderna på sådana landstingsområden, som främst behöver öka sin småföretagsamhet. Jag vill inte gärna tro att departementschefen kan ha menat, att bidrag till utökningen av de äldre föreningarnas orga-

anisation skall anstå till dess i hela landet bildats föreningar med en minimiorganisation av en heltidsanställd konsulent jämte erforderlig kontorshjälp.

Efter den parentesens om administrationsbidragen skall jag be att få säga några ord om länemedlen.

Propositionen upptager i jämförelse med vad som gäller för nu löpande år en ökning med 1 miljon kronor eller, om man använder en annan lösart, 1,25 miljoner, och det synes ej som om detta avsåge ökade resurser åt äldre föreningar. I propositionen och utskottsutlåtandet skyntar man som ett motiv för den höjningen det behov, som den s. k. Töreforsutredningen anmält, och vidare behovet i föreningar som inte utövar långivning. Skall föreningarna kunna göra en insats för att medverka till ökade sysselsättningsmöjligheter på landsbygden, måste de få erforderliga resurser. Proposition nr 210, om kreditgarantierna, och företagareföreningarnas direkta låneverksamhet är två skilda stödformer. Kreditgarantierna kommer att medföra en obetydlig förbättring i företagareföreningslän, där det stora kapitalbehovet gäller lån under 40 000 kronor, som ju inte beröres av kreditgarantilånen.

I Jämtlands län har hittills av över 500 beviljade lån endast tre avsett lån över 40 000 kronor. Av dessa tre lån har ett inte kunnat utlämnas till hela det av Konungen medgivna beloppet på grund av brist på erforderligt kapital.

I detta sammanhang kan man uttala farhågor om effekten av kreditgarantierna. Som jag tidigare nämnde medför den centraliserade handläggningen och remissförfarandet inte den snabbhet som är önskvärd och som fordras för att småföretagen skall få effektiv hjälp. Det medför risk för att handläggningen blir alltför omständlig. Man tycker nog, att erfarenheten från låneverksamheten genom statens hantverkslänefond och fonden för hantverks- och småindustrikrediter borde ha givit en tankeställare i detta avseende.

I fråga om företagareföreningarna är det ju så att den kontakt, som uppstår i

Anslag till företagareföreningar m. fl.

rådgivningsverksamheten, ger ett värdefullt underlag för bedömningar i samband med låneverksamheten. I vårt län är vidare föreningens chefstjänsteman sekreterare i hantverksdistriktet, och även övriga tjänstemän deltar aktivt i småföretagarnas egen organisation. Detta medför en synnerligen god kontakt med länets företagare. Jag vill nämna att i Jämtlands län utlämnade föreningen under de fem första åren ej mindre än 78 lån på ett sammanlagt belopp av inte fullt 320 000 kronor. Under de nio därefter följande åren har lån utlämnats på mer än 3,5 miljoner kronor. Det totala beloppet uppgår för närvarande till nära 4 miljoner kronor. Förlusten på verksamheten har hittills varit synnerligen låg, drygt 7 000 kronor. Vid de 330 företag, som erhållit lån från föreningen, arbetar nu i det närmaste 1 000 personer eller, om jag skall vara alldeles exakt, 968. Jag skall inte ge mig in på en bedömning av hur stor del av den sysselsättningssiffran, som beror på föreningens insats. Det är självfallet svårt att avgöra. Men det är ganska säkert att en väsentlig del av alla dessa personer inte skulle ha fått arbete utan föreningens medverkan. Detta torde säga något om effekten av verksamheten.

Jag skall be att få nämna ett exempel, som jag också vill lokalisera geografiskt, så att den som vill kan kontrollera. I Ytterån startades 1947 en liten syfabrik av en man och hans hustru. De utgjorde den enda arbetskraften i företaget. De tillverkade så enkla saker som skidbyxor och arbetsblusar. De fick till en början två lån från föreningen, ett på 3 600 kronor och ett på 2 500 kronor, båda för maskinanskaffning. Dessa lån är numera helt återbetalade. De hade emellertid en dålig verkstad och fick ytterligare två lån, dels 1948 ett på 18 000 kronor avsett för uppförande av en ny verkstad, dels 1952 ett på 21 000 kronor. Av dessa båda lån på sammanlagt 39 000 kronor är i dag oguldna 30 000 kronor. Den lilla anläggningen sysselsätter i dag 26 personer och kommer att utvidgas ytterligare.

Om jag sedan återgår till mitt eget

lans landsbygd vill jag nämna, att denna under tioårsperioden 1941—1950 förlorat över 14 000 personer på inrikes omflyttningar. Det är en stor siffra i ett län med en landsbygdsbefolkning på drygt 120 000 personer och som har den i förhållande till folkmängden lägsta sysselsättningen inom industri och hantverk av samtliga rikets län. Länet har en ringa befolkningstäthet, tätorterna är fåtaliga, och det råder brist på större industrier, som kan skapa arbetstillfällen för småindustri. Till följd av den nuvarande låga industriella verksamheten uppstår också en utvecklingshämmande isolering för småföretagen. I ett sådant län är behovet av företagareföreningens verksamhet särskilt stor. Det behövs förhållandevis större insatser i ett län med en dylik struktur för att inhämta den industriella eftersläpningen, än det fordras inom andra län för att bygga ut en där redan befintlig företagssamhet.

När man kan visa upp sådana resultat, som vår förening kan göra, borde det med hänsyn till de allvarliga landsbygdsproblemen ha varit rimligt att föreningen i likhet med andra föreningar i samma belägenhet — och jag tror att det finns rätt många sådana — kunnat påräkna en något större förstärkelse från statsmakternas sida. Det är som bekant bättre att stämma i bäcken än i ån. Det är bättre att ge företagareföreningarna ökade resurser nu än att vänta till dess kriser inträffar. Då blir det dyrare för det allmänna. Det anslag på 3,5 miljoner kronor till fonden för lån till företagareföreningar, varom yrkande framställts i reservationen, bör mot bakgrunden av vad jag här skisserat vara ett absolut minimibelopp. Det synes som om det skulle vara väl använda pengar.

Med det nu anförda anser jag mig ha lämnat motiv för bifall till vår reservation. Jag tror mig också ha påvisat, att den av Kungl. Maj:t och statsutskottet förordade ökningen av ifrågakvarande anslag är helt otillräcklig. — Då återstår den skyldighet, som alltid åvilar riksdagen och dess utskott, nämligen skyldigheten att avväga intressen och

anspråk, en plikt och skyldighet som jag och mina medreservanter ingalunda vill undandraga oss. Emellertid gäller det här en så viktig fråga som landets näringsliv och människornas försörjning och därmed också i viss utsträckning underlaget för riksdagen att framdeles avväga vårt folks gemensamma behov. Reservationens yrkande är i förhållande härtill mycket blygsamt, och det belopp som däri upptages är det minsta som kan ges, därest förbättringen skall bli märkbar hos våra företagareföreningar och de med deras stöd verkssamma hantverken och småindustrierna.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att beakta värdet av att i rätt tid lämna ett verksamt stöd till företagareföreningarna, och jag yrkar, herr talman, bifall till den av mig m. fl. avgivna och med 1) betecknade reservationen.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Jag vill säga några ord om anslaget till fonden för lån till företagareföreningar m. fl.

Ett antal bondeförbundare har vid riksdagens början väckt en motion om höjning av detta anslag från 2,5 till 5 miljoner kronor. I många sammanhang har man ju understrukit betydelsen av att småföretagsverksamheten utvecklas och att ökade krafter insätts på att få till stånd ett mer differentierat näringsliv på landsbygden. Inom denna lokaliseringsverksamhet spelar småföretagsverksamheten en stor roll. Företagareföreningarna har genom statsmakternas medverkan kunnat göra berömdvärda insatser för att medverka till nyetablering och utvidgning av småföretag. Av de 3 000 företag, som hittills har erhållit lån genom företagareföreningar, har inte mindre än 80 procent lokaliserats till landsbygden.

När man bedömer denna anslagsfråga, måste man komma ihåg, att kapitalbehovet för småföretagen väsentligt ökat under senare år på grund av den tekniska utvecklingen och strävandena att förbättra arbetsförhållandena samt de ökade kraven på lokaler och personal-

anslag till företagareföreningar m. fl. utrymmen. Det finns ett aktuellt lånebehov inom 12 företagareföreningar på inte mindre än 10 miljoner.

Sedan vi väckte våra motioner, har riksdagen bifallit propositionen om införande av kreditgaranti för hantverk och småindustri. Ramen för utlämnandet av kreditgaranti har fastställts till 10 miljoner kronor för nästa budgetår. Jag vill, herr talman, gärna konstatera, att detta innebär ett väsentligt framsteg. Vi motionärer erkänner villigt att företagareföreningarna därigenom fått ökade möjligheter att bedriva sin verksamhet till stöd för nyetablering, utvidgning och rationalisering av företag. Men jag vill i detta sammanhang påpeka, att när i statsverkspropositionen anslaget höjdes från 1,5 miljoner kronor för innevarande budgetår till 2,5 miljoner kronor för nästa budgetår, ingick i förslaget att man skulle kunna utnyttja dessa ökade medel även för att klara reindustrialiseringen i Töre. De utredningsförslag, som föreligger för Töres del, går löst på ungefär 1 miljon kronor. Det betyder, såsom vi motionärer sagt, att hela ökningen av anslaget i statsverkspropositionen, således 1 miljon kronor, skulle ätas upp av anspråken vid reindustrialiseringen i Töre. Riksdagens beslut om införande av kreditgaranti har emellertid nu lättat situationen även på den punkten. Man kan nämligen förutsätta, att det för Töre erforderliga beloppet, 1 miljon kronor, nu blir frigjort för företagareföreningarnas övriga verksamhet. Man kan alltså utgå ifrån att i den mån det behöver investeras kapital från det allmännas sida i Töre, kommer de pengarna att tas från kreditgarantien och icke belasta fonden för lån till företagareföreningar m. fl.

Men, herr talman, trots riksdagens beslut om kreditgaranti finns det uppenbarligen ett lånebehov, som inte blir helt täckt under kommande budgetår. I första hand gäller ju anspråken på lån via företagareföreningarna lånebelopp under 40 000 kronor. Kreditgarantien avser främst att klara lån över det beloppet. Det är mot den bakgrunden, som reservanterna i statsutskottet har före-

Anslag till företagareföreningar m. fl.

slagit att investeringsanslaget skall höjas till 3,5 miljoner kronor. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pålsson m. fl. avgivna och med nr 1) betecknade reservationen.

Om det är för optimistiskt att tro, att denna reservation kommer att vinna riksdagens bifall, får väl motionärerna ta fasta på vissa positiva uttalanden i statsutskottets utlåtande. Utskottet framhåller, att det förutsätter »att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på här ifrågavarande område och att, därest det skulle visa sig, att nu angivna stödåtgärder icke nå åsyftat resultat, Kungl. Maj:t, så snart ske kan, för riksdagen framlägger förslag om det ytterligare stöd åt småföretagsamheten, som kan befinnas påkallat».

Det är, herr talman, viktigt att företagareföreningarna har tillräckliga medel för utlåning. Det bör understrykas, att förlusterna i deras verksamhet har varit utomordentligt små. Man skall här också komma ihåg, att det anslag, som det är fråga om, numera går på kapitalbudgeten. Det gäller alltså icke här en höjning av anslaget med 1 miljon kronor, som återverkar med hela sin kraft på driftbudgeten, utan det är fråga om ett anslag på kapitalbudgeten på 1 miljon kronor till räntebärande lån.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! De föregående ärade talarna har så flitigt avbetat fältet, att det inte finns mycket att tillägga.

När vi inom folkpartiet skrev vår motion, var vi nöjda med att Kungl. Maj:t föreslog riksdagen, att anslaget till företagareföreningarna skulle överföras till kapitalbudgeten. Samtidigt skulle anslaget höjas från 1,5 till 2,5 miljoner kronor vilket vi ansåg vara i minsta laget. Sedan motionen avfattats har det kommit till vår kännedom, vilket ju också framgår av reservationerna, att propositionens ökning kanske är mera skenbar än verklig, eftersom den nya miljonen väsentligen kommer att åtgå för investeringar inom områden, vilka hotas av sysselsättningsminskning.

Jag skulle för mitt vidkommande kunna gå med på bondeförbundets motion, men för oss åskådare utanför koalitionen är det pinsamt att åse när bröder kivas. Här föreslår Kungl. Maj:t 2,5 miljoner och bondeförbundet 3,5 miljoner kronor. Det är inte roligt, säger jag, för oss att bevittna denna schism inom koalitionen, och för att om möjligt överbrygga motsättningarna vill jag, herr talman, tills vidare hålla fast vid vårt ursprungliga förslag på 3 miljoner kronor, detta förslag då fattat såsom en kompromisslösning i den tvist, som för närvarande råder.

Skulle, herr talman, vårt förslag vid en första votering slås ut, kommer jag vid den slutliga omröstningen att följa bondeförbundets förslag.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är ju mycket glädjande att höra den välvilliga inställning, som kommit till uttryck när det gäller dessa anslag, och man får väl se det så, att denna välvilliga inställning omfattar småindustrien och hantverket i allmänhet. Bakom detta ligger väl att man inser betydelsen av dylika företagsinsatser inom vårt näringsliv.

Om jag sålunda är glad för denna inställning, kan jag inte underlåta att säga, att jag är överraskad över att det finns reservationer fogade till det utskottsutlåtande, som vi nu behandlar. Man har, föreställer jag mig, i allmänhet klart för sig att denna verksamhet har bedrivits intensivare under senare år och att omödet om verksamheten är gott. Man har kunnat påvisa betydande resultat, framför allt på sådana orter där man har haft ett föga differentierat näringsliv. Detta har på ett konkret och verkligt sätt bidragit till att hindra den uttunning av landsbygdens befolkning, som vi så ofta har konstaterat äger rum.

Det man nu tvistar om och vad reservanterna gärna vill framhålla som motiv för sina säryrkanden är ju — ehuru man i stort sett finner allt gott och väl — att det finns vissa län, som har företagareföreningar och att dessa län kom-

mer att få sitta emellan och få sämre fördelar än andra län genom det förslag, som nu lagts fram från regeringens sida.

Jag vill till en början erinra om att det är nödvändigt att se detta anslag i samband med det beslut, som riksdagen har fattat om statlig kreditgivning till dessa företagsformer. Riksdagen har ju tidigare beslutat bifalla regeringens framställning om tecknande av en borgensgaranti på 10 miljoner kronor under nästa budgetår. Det föreliggande anslaget har ju tidigare utgått med 1,5 miljoner kronor. Det nu framförda äskandet innebär en höjning med 1 miljon kronor. I det tidigare för innevarande år beviljade beloppet, 1,5 miljoner kronor, inräknas en subvention på 10 procent, alltså 150 000 kronor. I år har detta subventionsbelopp lagts utanför. Till höjningen på 1 miljon kronor skall man alltså lägga 250 000 kronor, ty dessa pengar lånas ju också ut av företagarföreningarna. Jag ber kammarens ledamöter uppmärksamma detta.

Man måste vidare ta med i beräkningen, att sedan dessa statsgaranterade lån har möjliggjorts blir det väl angeläget för företagarföreningarna att från sin egen utlåning föra över sina större lån till statsgaranterade lån i affärsbankerna. De lån på över 40 000 kronor, som det här gäller och som har beviljats av vissa företagarföreningar — alltså de med lånerätt — utgjorde under år 1953 sammanlagt 650 000 kronor. Utrymmet för att bevilja lån upp till 40 000 kronor, alltså till mindre belopp än denna siffra, ökas ju med motsvarande summa, när man har möjlighet att lyfta bort de större lånen från det tidigare anslaget. Det blir alltså inte någon minskning i fråga om dessa föreningars möjligheter, om de får oförändrat anslag, utan alldeles tvärtom.

Jag fick av en av mina medarbetare den uppgiften, att lån på 40 000 kronor och däröver av företagarföreningen i Jämtland under år 1953 utgjorde 34 procent av hela utlåningen. Jag föreställer mig att det för denna företagarförening blir en naturlig sak att säga: »Det

Anslag till företagareföreningar m. fl. där kan vi klara på annat sätt och dryga ut vårt eget anslag genom att bevilja de mindre lånen.»

Mot detta kan invändas — såsom en talare gjorde i andra kammaren, herr talman — att företagarföreningarna då får låna ut mindre, så att deras verksamhet inte expanderar lika snabbt som den annars skulle ha gjort. Ja, ärade kammarledamöter, företagarföreningarnas organisation och expansion får ju i alla fall inte bli det väsentliga, utan vad det rör sig om är ju att stödja småföretagsverksamheten.

Med detta vill jag ha sagt, att de nu framlagda förslagen så långt ifrån att innebära en försämring för lånen med företagarföreningar tvärtom innebär en avsevärd förbättring.

Det är kanske ändamålsenligt att erinra om att de normala utlåningsbeloppen inom företagarföreningar med lånerätt egentligen skulle bestämmas av amorteringarna på redan utlånade belopp. Ju mera låneverksamheten ökar, desto större amorteringsbelopp uppbär företagarföreningarna, och i samma mån kan de öka sin utlåning. Man räknar med att dessa amorteringar under innevarande budgetår skall uppgå till 1,8 miljoner. Anslaget på budgeten är i år 1,5 miljoner. Den för utlåning disponibla summan skulle alltså vara 3,3 miljoner. De stora lånen, de på över 40 000 kronor, uppgår som sagt till 650 000 kronor. Innevarande budgetår har alltså återstått ett belopp av 2 650 000 kronor för utlåning till dem som önskar mindre lån.

Hur kommer det att se ut, om riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts och utskottets nu föreliggande förslag? Amorteringarna kommer som sagt att öka med 100 000 kronor till 1,9 miljoner. Med hänsyn till uppdelningen av anslaget på driftbudget och kapitalbudget räknar jag in subventionsbeloppet, som också kan lånas ut; det gör 2,75 miljoner till de 1,9 miljonerna, eller sammanlagt 4,65 miljoner. Under nästa budgetår kan borgensgaranti skrivas för alla lån över 40 000 kronor, och hela det nämnda beloppet skulle alltså finnas tillgängligt för

Anslag till företagareföreningar m. fl.

lån under 40 000 kronor. Mot de 2,65 miljoner, som i år enligt dessa beräkningsmetoder finns tillgängliga för lån under 40 000, skulle alltså nästa budgetår stå ett tillgängligt belopp av 4,65 miljoner.

I resonemanget kan man också föra in den statliga borgensgarantien. Hur kommer bilden då att te sig? Jo, då kan man säga att företagareföreningarna innevarande budgetår disponerar totalt 3,3 miljoner för utlåning, medan föreningarna nästa år kommer att disponera de nämnda 4,65 miljonerna plus 10 miljoner i kreditgarantier, d. v. s. ett sammanlagt belopp av nära 15 miljoner kronor.

Jag frågar, herr talman, om det finns många andra av staten främjade verksamhetsgrenar som kan uppvisa inemot en femdubbling av resurserna från ett budgetår till ett annat?

Jag vill med tanke på dessa förhållanden uttrycka min stora överraskning över de i reservationen framställda yrkandena på en halv respektive en miljon kronors ytterligare höjning av beloppet. Men det kan ju hända att reservationerna beror på att man inte haft klart för sig hela den förändring som skett på detta speciella område när det gäller stödet till småindustri och hantverk.

Herr Ohlon sade att ökningen säkerligen kommer att bli »mera skenbar än verklig». Sällan har väl ett mera malplacerat uttalande gjorts. Men herr Ohlon kände kanske ett behov att för kammaren betyga att han höll fast vid sitt yrkande på grund av speciella omständigheter; han tycker sig kanske behöva under just detta år bedriva ett hantverk med alldeles speciella syften. Men ur sakliga synpunkter är detta ett mycket dåligt underlag för de reservationer, som man här yrkar bifall till. Även om jag förstår att folkpartiet vill spela en roll som medlare — eller över huvud taget en roll i svensk politik — så tror jag inte att partiet kommer att bli framgångsrikt om det skall fortsätta med att ställa särskilda yrkanden även på sådana punkter som denna. Alla borde dock ha en stark känsla av att på detta

område något mycket väsentligt har skett genom det av Kungl. Maj:t framlagda och av riksdagen bifallna förslaget om statlig borgensgaranti för lån och genom ett bifall till vad Kungl. Maj:t har föreslagit i det ärende som nu är under behandling.

Herr PÅLSSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppmärksammade inte, när handelsministern trädde in i kammaren, varför jag inte vet om han hörde mitt anförande. Men då statsrådet här nämnde någonting om Jämtland och de 34 procenten, vill jag säga att jag redan i mitt förra anförande redovisade att det inte var mer än tre lån i Jämtlands län som översteg 40 000 kronor och att ett av dessa tre lån inte hade kunnat utbetalas i sin helhet på grund av brist på medel.

Nu vill jag i detta sammanhang nämna att vi under förra året biföll 43 ansökningar om sammanlagt 692 465 kronor. Fyra ansökningar var vid årsskiftet bordlagda, 22 var avslagna, och ett fåtal återkallade. Men samtidigt som föreningen beviljade dessa lån, investerade företagen själva ca 400 000 och fick dessutom genom bankerna bottenlån till ungefär 390 000 kronor. Det är kanske inte så stor överdrift som statsrådet tror, då det hävdas att denna statliga kreditgaranti för föreningarnas verksamhet inte kommer att ha så stor betydelse, ty om man nämmer Jämtlands län såsom ett exempel, har vi ju där att jämföra de 43 beviljade och de 22 avslagna ansökningarna med de tre lån, som översteg 40 000 kronor, och då får man en något så när klar bild av hur pass stor inverkan dessa kreditgarantier har. I mitt första anförande tillät jag mig att hänvisa just till den låneverksamhet, som har bedrivits med stöd av statens hantverkslånefond, och jag belyste hur pass ringa omfattning denna verksamhet hade i jämförelse med företagareföreningarnas verksamhet, som dock, enligt de siffror jag anförde, vid en tidpunkt berörde 7 län och vid en annan tidpunkt 9 län. De centralt administrerade fonderna avser ju däremot hela landet.

Denna jämförelse ger väl också en klar bild av vad dessa statliga kreditgarantier kan komma att betyda.

Herr ELIASSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att förstå, att man skall kunna göra någon större politisk fråga av förevarande spörsmål. När herr Ohlon säger att det är intressant att konstatera »en schism inom koalitionen», är väl detta att dra ut konsekvenserna väl långt. Om herr Ohlon är speciellt intresserad av motsättningar, har han möjlighet att finna exempel på närmare håll, som han kan ägna sin uppmärksamhet åt.

Jag begärde ordet för att säga några ord till handelsministern. I varje fall har inte jag underlåtit att erkänna de förbättringar, som har föreslagits i år. De nya kreditgarantierna innebär ju en klar förbättring. Jag vill betona, att det är tack vare den föreliggande propositionen som statsverkspropositionens förslag på denna punkt inte blev så dåligt. Om man nämligen bara skulle ha hållit sig till förslaget i statsverkspropositionen, så hade det nu inte funnits ytterligare en miljon kronor till utlåning. Denna anslagshöjning skulle i så fall ha fått användas för det i propositionen omnämnda förslaget från Töretredningen och inte till föreningarnas övriga verksamhet.

Jag begärde emellertid ordet för att bemöta handelsministern på en annan punkt. Handelsministern sade, att det i år stod till förfogande för utlåning dels 1,9 miljoner kronor, som skulle inflyta i form av amorteringar, dels 2,75 miljoner kronor i form av anslag till företagareföreningarna. Det blir alltså sammanlagt 4,65 miljoner kronor. Handelsministern sade, att därtill kommer 10 miljoner kronor i form av statliga kreditgarantier, alltså ett sammanlagt belopp på omkring 15 miljoner kronor. Statsrådet menade att detta innebar en femdubbling av beloppet.

Detta är väl ändå inte någon hållbar addition, ty det aktuella lånebehovet är 10 miljoner kronor. Om man talar med

Anslag till företagareföreningar m. fl.
folk i företagareföreningarnas ledningar här i landet blir man på det klara med att det belopp, som står till förfogande för kreditgarantier, inte kan täcka hela lånebehovet som är 10 miljoner kronor, eftersom den lägsta gränsen för kreditgarantilånen är fastställd till 40 000 kronor. Det är en mycket liten del av lånebehovet, som ligger över denna gräns.

Jag vill alltså erkänna att det har skett betydande förbättringar, framför allt så till vida att vi har fått statliga kreditgarantier, men jag vill bestrida att det förhåller sig på det sättet att en så stor del av lånebehovet ligger över 40 000 kronor, att kreditgarantien kan sägas fylla halva lånebehovet.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Då jag har anslutit mig till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen, tillåter jag mig att med några ord motivera min inställning i denna fråga.

Företagareföreningarna bildades i åtskilliga län i början av 1930-talet i samband med den svåra arbetslöshetskrisen, och medel ställdes till deras förfogande dels av staten med anlitande av anslaget till arbetslöshetens bekämpande och dels av landstingen.

Jag erkänner gärna, att jag i landstinget från början hade en mycket skeptisk inställning till dessa företagareföreningar. Men jag har på den punkten ändrat mening på grund av mina erfarenheter från Västerbotten. Vi har nämligen där, jag kan säga uteslutande, haft goda erfarenheter av dessa företagareföreningars verksamhet, och några förluster har såvitt jag vet inte uppkommit.

Näringslivet i övre Norrland har varit och är fortfarande som bekant mycket ensidigt och bygger huvudsakligen på trä och malm. Detta gör att hela näringslivet i övre Norrland är mycket konjunkturkänsligt. Det är därför ett önskemål att få ett mera differentierat näringsliv, och för att förverkliga detta har företagareföreningarna tidigare gjort och gör fortfarande en mycket stor insats.

Anslag till företagareföreningar m. fl.

Dessa erfarenheter gör att jag har anslutit mig till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Efter handelsministerns redogörelse finns det inte mycket att tillägga å statsutskottets vägnar.

Utskottet har vid sin granskning av detta ärende ställt sig mycket förstående till varje anspråk på förbättring av lånemöjligheterna. Detta framgår också av vad utskottet har skrivit, och utskottet anser att det tagit ett mycket stort steg, när det helt anslutit sig till vad handelsministern har föreslagit.

Jag tror att man i reservationerna och även här i debatten litet för mycket har fäst sig vid, att ett betydande antal lånesökande inte har kunnat få sina lånebehov tillfredsställda. Antalet låneansökningar är enligt vår erfarenhet inte det samma som det antal sökande som bör ha lån. Det har nämligen vid granskningen av ansökningarna visat sig, att det ofta gäller framställningar, som inte kan komma i fråga för lån och stöd.

Genom den förstärkning av lånemöjligheterna, som nu föreslås av Kungl. Maj:t och statsutskottet — framför allt genom tillkomsten av kreditgarantierna — har ett stort steg tagits även med beaktande av begränsningen inom län, där företagareföreningar finnes. Utom kreditgarantien och förstärkningen av lånemedelsanslaget kommer höjningen av anslaget till bidrag till företagareföreningarnas administrationskostnader, bl. a. 250 000 kr. till täckandet av förluster, och dessutom den ökning, som är efter år uppstår genom återbetalning av låne-medel.

Jag menar, herr talman, att denna förstärkning av lånemöjligheterna är så pass betydande, att det inte borde vara anledning att tvista därom. Det är likväl i och för sig inte så särskilt anmärkningsvärt, att här finns flera bud, i motioner och reservationer, både 3, 3,5, 5 och 10 miljoner kronor. Om någonting är anmärkningsvärt i fråga om den auk-

tionen, så är det att folkpartiet har råkat hamna på lägsta budet — att herr Ohlon finner det anmärkningsvärt, märkte man på hans generade yrkande nyss.

Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, ELON, (fp):

Herr talman! Jag ber först att få försäkra herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att jag inte är ute för att bedriva något speciellt hantverk, utan då jag tar till orda gör jag det i egenskap av ordförande i mitt läns företagareförening. Jag kommer således att vittna något om de erfarenheter, som jag har av de nuvarande förhållandena, sedda mot bakgrunden av den förbättring, som Kungl. Maj:t föreslår.

Jag skall liksom herr Eliasson villigt erkänna, att det förslag, som handelsministern har framlagt för riksdagen, innebär en betydande förbättring. Men jag kan inte dela den uppfattning, som statsrådet och en del debattörer givit till känna, nämligen att förbättringen huvudsakligen består i tillkomsten av kreditgarantierna. Jag ser saken så, att den huvudsakligaste förbättringen kommer till följd av den höjning av anslaget, som Kungl. Maj:t har föreslagit och som tillsammans med de 250 000 kronorna till riskmarginalen innebär närmast en fördubbling av det anslag, som tidigare har stått till företagareföreningarnas förfogande.

Herr statsrådet meddelade, att summan av utlämnade lån å ett belopp över 40 000 kronor, som således skulle kunna överflyttas till kreditgarantierna, utgjorde omkring 650 000 kronor. Det är, herr statsråd, 16 lån, om man räknar med att varje lån uppgår till 40 000 kronor. Det är för närvarande nio företagareföreningar, som har lånerätt. Det blir således i genomsnitt inte två lån per förening, som genom kreditgarantierna kan avlyftas från de nuvarande lånen. I min förening har vi intet lån över 40 000 kronor, och genom avlyftningen kan man inte räkna med att föreningarna

i genomsnitt kommer att disponera över ytterligare medel för mera än, låt mig säga 1,5 eller 2 normallån. Det är hela den förbättring i den nuvarande situationen, som inträder genom att man kan lyfta bort 650 000 kronor, och jag har svårt att tänka mig, att statsrådet inte håller med mig om att detta inte innebär någon revolutionerande förbättring.

Herr statsrådet räknade vidare med att kreditsumman 10 miljoner kronor skulle kunna tagas i anspråk helt och hållet. Jag bestrider att så kan ske. Jag tror inte att den omständigheten att möjligheten av kreditgarantier för lån över 40 000 kronor tillkommit nämnvärt kommer att öka antalet av sådana lånesökande som begär lån på över 40 000 kronor. Det största antalet av de låneansökningar, som företagarföreningarna har att behandla och som de i många fall nu måste avslå, därför att inte medel finns tillgängliga, gäller belopp understigande 40 000 kronor. Men eftersom kreditgarantien är bunden till belopp på över 40 000 kronor, kommer ju de 10 miljoner kronorna icke att kunna tas i anspråk för vad jag vill kalla företagarföreningarnas normala utlåning, utan bara i de relativt sällsynta undantagsfall, när en företagarförening behöver utlämna lån på över 40 000 kronor.

Såsom jag ser saken har således herr Eliasson alldeles rätt i sin replik till statsrådet att statsrådet inte bör räkna med de 10 miljoner kronorna såsom en summa som kommer att förbrukas genom företagarföreningarna. Det är bra att den finns, för all del. För en del föreningar som t. ex. är relativt nya och där låneanspråken kan nå betydande höjder, kommer det utan tvivel att medföra en lättnad att summan finns, men för den normala utlåningsverksamheten inom företagarföreningarna kommer den icke att ha den betydelse som herr statsrådet tillmäter den.

Jag vågar således, herr talman, i denna diskussion hävda den kanske något originella uppfattningen att kreditgarantierna givetvis är bra att ha men att det inte är de som utgör den stora förbättringen, utan det är ökningen av an-

slagssumman, och den skall tacksamt erkännas.

Emellertid tror jag nog att man nödgas konstatera att även efter denna ökning de belopp, som genom statsmakternas förmedling ställs till företagarföreningarnas förfogande för stöd och hjälp åt den mindre företagsamheten ute i landet, är i allra nättaste laget. Det är klart att det här rör sig om ett avvägningsproblem och att det är svårt för en enkel medlem av riksdagen att säga, om den avvägning, som regeringen i handelsdepartementet har gjort, är riktig eller oriktig. Det är svårt för oss att avgöra. Vi får lov att vittna med utgångspunkt från våra egna erfarenheter. Om jag då, herr statsråd, får tala om mina erfarenheter, så kan jag säga att de går ut på att beloppet även efter den tacknämliga ökning av anslagssumman, som handelsministern föreslår, är så nätt i förhållande till de anspråk som ställs och med hänsyn till den nytta som ett tillmötesgående av de anspråken kan göra, att det finns allvarliga skäl att överväga, om man inte borde anslå litet mera pengar.

Jag kommer, herr talman, huvudsakligen med stöd av den argumentation som herr Pålsson, herr Ohlon och andra har framlagt och med åberopande av de skäl som jag själv har anfört, att rösta för bifall till herr Pålssons reservation.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Elon Andersson ville framhålla att kreditgarantierna skulle spela en mindre roll och att det väsentliga vore den anslagshöjning som föreslås i propositionen. Det är klart att man kan bedöma dessa ting från olika utgångspunkter. Man kan göra en enkel division och säga att av dessa 650 000 kronor blir det bara 16 lån som kan lämnas ut. Det är ingen som skall bestrida att den uträkningen är riktig, i varje fall inte jag. Men jag tror ändå att man måste ta hänsyn till det behov som framträder i hela landet. Jag vill nog inte gärna skriva under på att det läge

Anslag till företagareföreningar m. fl.

som är rådande i exempelvis Gävleborgs län skulle gälla för hela landet. Så långt jag har kunnat följa verksamheten inom Gävleborgs läns företagareförening, har det väl varit så, att anspråken på lån där har varit relativt blygsamma. Där har inte rått den uppenbara brist på medel som har förelegat på andra håll. Under sådana förhållanden är det klart att den nya möjlighet som nu erbjuds sig, inte framträder såsom lika betydelsefull där som den gör för föreningar t. ex. i Norrbottens och Jämtlands län och på andra håll, där anspråken är helt andra. Jag vill stryka under att 34 å 35 procent av hela lånesumman i Jämtlands län har gått till lån på över 40 000 kronor. Det förhållandet att dessa 35 procent kan avlyftas från den vanliga låneverksamheten och lån av det slaget i motsvarande utsträckning ges till andra, måste väl ändå medföra en lättnad i synnerhet som anslaget till denna låneverksamhet betydligt ökats jämfört med föregående år. Man bör inte heller glömma bort att företagareföreningarna har förmånen att få behålla hela amorteringen på de utlånade beloppen för fortsatt långivning.

Jag tror inte att det är rätt att lägga upp problemet så, att man säger att de län som har företagareföreningar kommer i svårare ställning — det har inte herr Elon Andersson sagt men andra har gjort det. Jag hyser den förhoppningen, att man efter en viss försöksverksamhet skall kunna finna rationella och riktiga former för stöd åt småindustrien och hantverket. Det bör nog vara möjligt genom att företa en översyn av de många former vi nu har och försöka åstadkomma förenklingar. I det sammanhanget bör det vara en naturlig strävan att inte centralisera mer än som är oundgängligen nödvändigt utan gärna ge stort förtroende åt de lokala myndigheterna i form av företagareföreningarna. Det är i varje fall ur min synpunkt inget som helst intresse att dra flera avgöranden till Stockholm och de centrala myndigheterna än vad som är ofrånkomligt. Jag har tidigare sagt, att företagareföreningarnas verksamhet

har varit framgångsrik, och man bör kunna bygga åtskilligt därpå även i fortsättningen.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vad det gäller småföretagsamhetens fördelar och dess omistlighet i vårt ekonomiska liv, kan jag in-skränka mig till att instämma i inte bara vad som sagts i dag utan vad som sagts under många år — varje gång då småföretagsamhetens problem diskuterats. Det råder alltså inte några delade meningar i det hänseendet mellan de olika meningsriktningarna, mellan regering och opposition eller inom regeringen och inom oppositionen.

Vad som en aning förvånat oss och uppenbarligen också förvånat statsrådet och chefen för handelsdepartementet är att den auktion om småföretagarna med skattebetalarnas medel, som sattes i gång i januari, fullföljts som om ingenting sedan dess har hänt — när åtskilligt har hänt. Spännvidden i buden har visserligen minskat. Ursprungligen var tågordningen den, att mot Kungl. Maj:ts 2,5 miljoner yrkade folkpartiet 3 miljoner, bondeförbundet 5 miljoner och kommunisterna — som är den fria företagareföreningens vänner nummer 1 — 10 miljoner kronor. Spännvidden har som sagt minskat och de bjudande har skilt sig åt. Vi har nu ett bondeförbundsyrkande med landshövdingstöd på 3,5 miljoner kronor, och så har folkpartiet i uppoffrande nit och omsorg om det parlamentariska systemet och koalitionsregeringens bestånd lagt sig mitt emellan bondeförbundet och herr Elon Andersson å ena sidan och handelsministern och hans trogna vänner på andra sidan. Man kan ju ställa sig frågan vad detta auktionerande tjänar till, men det skall jag inte göra med hänsyn till att det är jämnt årtal i år. Jag skall bara fråga, om man verkligen på allvar föreställer sig, att man gör småföretagsamheten någon tjänst på längre sikt genom denna auktionstaktik, vars slutliga resultat ju måste vara — om den nu leder till de avsedda resultaten — att den del av

kreditmarknaden och kapitalmarknaden, som står till förfogande för finansiering av företagsamheten, ytterligare minskar genom att den prioriterade del av marknaden, som staten härskar över, ytterligare ökar. Realiteten bakom de bud, som här kommit, är ju föreställningen att pengar skall bli bättre använda och att pengar skall bli lättare uppnåbara för småföretagsamheten, om de från kreditmarknaden passerar över kungl. handelsdepartementet. Att en socialdemokrat kan ha en sådan uppfattning, det förstår jag, och att en skall vi säga strömlinjeformad ledamot av bondeförbundet kan ha den, det begriper jag också, men hur det »ledande oppositionspartiets» mest värtalige företrädare kan ha en sådan uppfattning, det har jag litet svårt att förstå, alldeles särskilt mot bakgrunden av nästa ärende, då ju samma person kommer att yrka på en skattesänkning och på att statens ingrepp i ekonomin skall minskas.

Företagarföreningarna bedriver med största säkerhet en nyttig verksamhet. De bedriver den uppenbarligen under bestämd känsla av sitt ansvar inför de medel de förvaltar. Men alldeles oavsett vilka belopp, som ställts till företagarföreningarnas förfogande, måste det väl alltid ifrågakomma en kreditprövning. Detta är ju så självklart, att det inte finns anledning att uppehålla sig vid den frågan. Under förutsättning att man skapar de formella möjligheterna för de sedvanliga kreditförmedlande instituten att bevilja detta slags krediter, är jag inte alldeles så säker på att den statliga eller halvstatliga kreditprövningen är lättare eller behagligare för den lånesökande.

Låt mig så, herr talman, sluta med att bara erinra om att vad som här diskuteras som den stora mirakelmedicinen för svensk småföretagsamhet gäller belopp av storleksordningen en halv promille av de investeringar, som svensk småföretagsamhet själv har gjort. Det är frågans proportioner.

Det känns onekligen egendomligt och det känns också en smula, skall vi säga, ovant att på den, såsom vi hoppas, sista

Anslag till företagareföreningar m. fl. arbetsdagen under vårriksdagen se sig nödsakad att yrka bifall till Kungl. Maj:ts och statsutskottsmajoritetens förslag, men i den vackra månaden maj skall man ju ha väckande och stimulerande upplevelser.

Herr **ANDERSSON, ELON**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! I sak skulle jag bara vilja påpeka för herr Svärd att flertalet av dem, som söker företagarföreningarnas bistånd med lån, tidigare har utnyttjat sina möjligheter till bankkrediter i hela den utsträckning som är möjlig och att det tillskott till deras finansiering som därutöver är nödvändigt i flertalet fall ges av företagarföreningarna.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja erinra om att en auktionsförrättare på den svenska landsbygden — jag ber om ursäkt för att jag i detta sammanhang nödgas räkna Göteborg dit — har en mycket privilegierad och stark ställning. Han kan säga: »Detta är en bra auktion; den skall jag ta», och han kan säga: »Detta är en dålig auktion, den bryr jag mig inte om.» Det sistnämnda omdömet betyder inte att han i och för sig har någonting emot auktioner såsom sådana.

Jag konstaterar bara att herr Svärd, som säkerligen också är en mycket framstående auktionsförrättare, att döma av hans tidigare uppträdande i vissa frågor i kammaren, här konstaterar, inte att han är emot auktioner över huvud taget men att detta är en enligt hans mening dålig auktion som han inte vill ta del uti.

Herr **SVÄRD** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det måste föreligga ett missförstånd från herr Elon Anderssons sida. Det är inte auktionsförrättarna som bjuder på auktionen. Auktionsförrättarna noterar endast buden.

Vad gäller mig personligen som deltagare i den politiska auktionen nödgas jag nog erinra om att jag har lämnat underbud vid praktiskt taget alla de till-

Anslag till företagarföreningar m. fl.

fällen, då jag har varit med i budgivningen.

Sedan är det bara att tillägga att för den händelse det förslag om förtroendekrediter varom högerpartiet motionerat genomförts i år skulle förutsättningarna för en kreditgivning i vanlig ordning genom vanliga kreditinstitut väsentligt ha ökat. I den mån företagarföreningarna inte tar kreditrisker som det inte är skäligt att de tar, borde deras specialproblem också i stor utsträckning kunna lösas över de vanliga kreditinstituten. Nu blev det inte bifall i år till vår framställning om förtroendekrediter, men mycket tyder ju på att det kommer en kungl. proposition i saken inom en icke alltför avlägsen framtid även på den punkten.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! I vår motion har vi hemställt att riksdagen måtte anvisa ett investeringsanslag till fonden för lån till småföretagarföreningarna med 10 000 000 kronor. Bondeförbundet har föreslagit 3 000 000 kronor och folkpartiet 3 500 000 kronor. Herr Svärd räknade upp allt detta men glömde bort att nämna att enskilda socialdemokratiska motionärer har hemställt om ett anslag på 10 000 000 kronor. Högern har i sammanhanget alldeles glömt bort småindustriens företagare, och felet ligger väl närmast hos herr Svärd själv, som fungerar som partisekreterare inom högerpartiet.

Motiveringarna för högre anslag har varit mycket starka. För en tid sedan beslutade riksdagen emellertid om statliga kreditgarantier med samma belopp vi föreslagit i vår motion. Utskottet säger, och det har understrukits här av flera talare, att det finns skäl att pröva, hur systemet med nu beslutade kreditgarantier kommer att verka. Med anledning härav kommer jag inte att yrka bifall till vår motion, utan vi kommunister kommer att ansluta oss till utskottets förslag. Man måste nämligen begripa, när en fråga har avancerat i enlighet med de krav som man själv har ställt.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt att taga del i denna debatt, men jag uppkallades av herr Helmer Perssons fullt riktiga omnämmande att några socialdemokratiska ledamöter av kammaren har motionerat i denna fråga. Jag är en av dem, men jag kommer inte på något vis att stödja reservationen. Jag anser nämligen för min del det skulle vara meningslöst. Utskottets skrivning är bra, mycket bättre än skrivningen i reservationen, och vi i Norrbottens län stöder helt och fullt företagarföreningen. Det var för resten Norrbottens läns lands ting som bildade den första företagarföreningen i detta land.

Jag är för min personliga del inte alls rädd att gå ut i valrörelsen i höst även om jag röstat för utskottets förslag. Jag vill också erinra om att andra kammaren med stor majoritet godtagit utskottets förslag, och jag antar att första kammaren kommer att göra likadant.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Pålsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr Ohlons m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pålsson begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härä avgivna svaren hava

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

utfallit med övertvägande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Ohlons m. fl. reservation.

Herr *Pålsson* äskade emellertid votering även om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten b i statsutskottets utlåtande nr 155 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålls i herr *Pålssons* m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning.

Då herr talmannen fann tvekan råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 51.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 155 punkten b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 43.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten c.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 57, angående beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

På sätt framgick av det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1954 (Bilaga 1: Inkomster å driftbudgeten) hade chefen för finansdepartementet nämnda dag underställt Kungl. Maj:ts prövning finansplan och beräkning av inkomster å driftbudgeten för budgetåret 1954/55 jämte därmed sammanhängande frågor.

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

I en den 9 april 1954 dagtecknad proposition, nr 215, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1954/55, m. m. hade Kungl. Maj:t sedermera framlagt förslag angående grunderna för uttagande av preliminär skatt för inkomst under samma budgetår m. m. Kungl. Maj:t hade därvid föreslagit riksdagen bl. a. att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1954/55 med 110 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 215 hade, såvitt angick berörda procenttal, hänvisats till bevillningsutskottet.

Till utskottets behandling hade jämväl hänvisats de i anledning av propositionen nr 215 väckta likalydande motionerna I: 551 av herr *Ewerlöf* och II: 703 av herr *Hjalmarson*, vari hemstälts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215 måtte, under uttalande av att en statlig budgetpolitik enligt i motionerna angivna riktlinjer bort och borde föras, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle vad anginge senare hälften av budgetåret 1954/55 ingå i preliminär skatt med 100 procent av grundbeloppet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet även upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 30 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. samt II: 44 av herrar *Johansson* i Norrfors och *Persson* i Norrby, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående avskaffande av kvarlätenskapsskatten och eventuellt, om så bedömdes nödvändigt som kompensation härför, en skärpning av arvsskatten på större förmögenheter;

B) de likalydande motionerna I: 214 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 279 av herr

Ohlin m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte

1. besluta att uttagningsprocenten vid den statliga inkomstskatten skulle sänkas från 110 till 100;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t dels an hålla om en utredning rörande en speciell framtida skattesänkning för de inkomsttagargrupper, som genom inflationen fått sitt reella skattetryck särskilt starkt höjt, dels hemställa om en prognos rörande de närmaste årens automatiska inkomststegringar för statskassan, som kunde ställas vid sidan av de nyligen utförda beräkningarna rörande de automatiska utgiftsstegringarna i syfte att bereda väg för en fortsatt skattesänkingspolitik, som även omfattade övriga här berörda skattereformer;

C) de likalydande motionerna I: 215 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 280 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte dels besluta, att kvarlätenskapsskatten skulle avskaffas från utgången av innevarande budgetår, samt dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en snabbutredning om en moderat höjning av arvslotsbeskattningen samt framläggande för riksdagen om möjligt under vårsessionen av de förslag, utredningen kunde föranleda;

D) de likalydande motionerna I: 332 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 281 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlätenskapsskatt;

E) motionen I: 32 av herr *Ola Persson* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att den statliga inkomstskatten för svenska aktiebolag m. fl. skulle höjas från 40 till 50 procent av den beskattningsbara inkomsten, och i anledning härav antaga i denna motion infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

A) att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 215 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med avslag å de likalydande motionerna I: 214 av herr Ohlon m. fl. och II: 279 av herr Ohlin m. fl., såvitt avsåge skatteprocenten, ävensom de likalydande motionerna I: 551 av herr Ewerlöf och II: 703 av herr Hjalmarson — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1954/55 med 110 procent av grundbeloppet;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 214 av herr Ohlon m. fl. och II: 279 av herr Ohlin m. fl., i vad de ej behandlats under A),

2) de likalydande motionerna I: 215 av herr Ohlon m. fl. och II: 280 av herr Ohlin m. fl., såvitt avsåge avskaffande av kvarlåtenskapsskatten, samt de likalydande motionerna I: 332 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 281 av herr Hjalmarson m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 215 av herr Ohlon m. fl. och II: 280 av herr Ohlin m. fl., i vad de ej behandlats under B 2,

4) de likalydande motionerna I: 30 av herr Gustaf Elofsson m. fl. samt II: 44 av herrar Johansson i Norrfors och Persson i Norrby ävensom

5) motionen I: 32 av herr Ola Persson m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att bevilningarna för budgetåret 1954/55 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet i punkterna A, B 2 och C bort hemställa,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts i proposition nr 215 fram-

lagda förslag angående skatteprocenten icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 551 av herr Ewerlöf och II: 703 av herr Hjalmarson — måtte, under uttalande av att en statlig budgetpolitik enligt i motionerna angivna riktlinjer bort och borde föras, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1954/55 med 110 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 100 procent av grundbeloppet,

samt att de likalydande motionerna I: 214 av herr Ohlon m. fl. och II: 279 av herr Ohlin m. fl., såvitt avsåge skatteprocenten, måtte anses besvarade genom vad reservanternas förut hemställt;

B 2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 332 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 281 av herr Hjalmarson m. fl. samt i anledning av de likalydande motionerna I: 215 av herr Ohlon m. fl. och II: 280 av herr Ohlin m. fl., såvitt avsåge avskaffande av kvarlåtenskapsskatten, antaga i reservationen infört förslag till förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

C) att bevilningarna för budgetåret 1954/55 måtte beräknas på sätt i reservationen angivits;

II) av herrar *Werner*, *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i punkten B 4 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 30 av herr Gustaf Elofsson m. fl. samt II: 44 av herrar Johansson i Norrfors och Persson i Norrby, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning angående avveckling av kvarlåtenskapsskatten samt för riksdagen framlägga förslag om dess avskaffande;

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

III) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 215 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med bifall till de likalydande motionerna I:214 av herr Ohlon m. fl. och II:279 av herr Ohlin m. fl. ävensom de likalydande motionerna I:551 av herr Ewerlöf och II:703 av herr Hjalmarson, såvitt avsåge skatteprocenten — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1954/55 med 110 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 100 procent av grundbeloppet,

samt att de likalydande motionerna I:551 av herr Ewerlöf och II:703 av herr Hjalmarson måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservationerna förut hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

1) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I:214 av herr Ohlon m. fl. och II:279 av herr Ohlin m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om utredning och förslag rörande en speciell framtida skattesänkning för inkomsttagargrupper, som genom inflationen fått sitt reella skattestryck särskilt starkt höjt, dels om en prognos rörande de närmaste budgetårens automatiska inkomststegringar i syfte att bereda väg för en fortsatt skattesänkingspolitik, som även omfattade övriga i motionerna berörda skattereformer;

2) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I:332 av herr Ewerlöf m. fl. och II:281 av herr Hjalmarson m. fl. samt de likalydande motionerna I:215 av herr Ohlon m. fl. och II:280 av herr Ohlin m. fl., sistnämnda motioner i vad de avsåge upphävande av förordningen om kvarlåtenskapsskatt, antaga i reservationen införd

förslag till förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

3) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I:215 av herr Ohlon m. fl. och II:280 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge utredning om en moderat höjning av arvs-lottsbeskattningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan utredning samt om framläggande för innevarande riksdags höstsession av de förslag utredningen kunde föranleda;

4) att de likalydande motionerna I:30 av herr Gustaf Elofsson m. fl. samt II:44 av herrar Johansson i Norrfors och Persson i Norrby måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad under B 3 hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

5) att motionen I:32 av herr Ola Persson m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1954/55 måtte beräknas på sätt i reservationen angivits;

IV) av herr *Einar Eriksson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Till utskottsbetänkandet finns fogad bland andra en av herr Nilsson i Svalöv och mig avgiven reservation angående kvarlåtenskapsskatten samt uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten för fysiska personer under nästa budgetår. Några synpunkter i anslutning till denna reservation torde här vara på sin plats.

Till frågan om kvarlåtenskapsskattens införande och bibehållande har högern städse intagit en bestämt avvisande ståndpunkt. Partiet gick sålunda enhälligt emot kvarlåtenskapsskattens införande vid 1947 års riksdag och har där-efter varje år i därom väckta motioner likaledes enhälligt krävt dess avskaffande. Ett upprepan- de i förevarande sammanhang av de härför anförda skälen kan näppeligen vara påkallat. Det räcker med att säga att den bristande förstäl-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

sen för denna skatteform hänger samman med dess konstruktion, dess inkonsekventa och irrationella ställning i skattesystemet, dess säkerligen destruktiva verkningar på människornas vilja till sparande, till risktagande och till produktiva insatser över huvud taget samt med att den, för att citera en av våra främsta finansvetenskapsmän, utgör — jag har anfört det förut — ett »juridiskt missfoster utan motstycke i vår lagstiftning». Härtill kan också fogas, att kvarlåtenskapsskatten icke ens fiskaliskt sett lämnat eller lämnar en avkastning till närmelsevis motsvarande vad dess tillskyndare beräknat eller förutsatt.

Bevillningsutskottet har i sak ingenting att anföra som motivering för kvarlåtenskapsskattens bibehållande. Utskottet faller blott tillbaka på ett uttalande av nästlidet års bevillningsutskott att förutsättningarna för kvarlåtenskapsbeskattningen icke undergått sådana förändringar, som kunde motivera ett annat ställningstagande än det som intagits av riksdagen i tidigare sammanhang. Detta är ju ingen motivering. Icke heller har vid kvarlåtenskapsskattens införande någon saklig motivering därför presenterats. Man har ständigt undandragit sig varje klarläggande diskussion därom. På sin plats hade det därför varit att utskottet äntligen sökt lyfta något litet på »förlåten». Det hade även bort ske av den anledningen, att hitintills icke i något sammanhang minsta försök gjorts till utredning av kvarlåtenskapsskattens samhällsekonomiska verkningar. Att verkningarna i de enskilda fallen enkannerligen för den sparsamma och strävsamma människan är och blir i högsta grad ojämna och godtyckliga framstår dock såsom uppenbart för alla. Att den ackumulerade skuldsumman förfaller till betalning först i och med att vederbörande upphör att räknas till de levandes antal kan icke heller, såsom den främste upphovsmannen till denna skatteform och även andra menat, vara ägnat att mildra dessa verkningar.

Skälen för kvarlåtenskapsskattens avskaffande har varit och är så starka, att det icke tarvas något slag av utredning

därom, såsom bondeförbundet föreslagit, ej heller överväganden om någon kompensande höjning av arvslotsbeskattningen i samband därmed, såsom folkpartiet synes vara intresserat av.

Kvarlåtenskapsskatten bör sålunda bort utan vidare; detta måste vara den enda linje, som bör följas.

Frågan om uttagningsprocenten ligger för högerens vidkommande till på samma sätt i dag som för ett år sedan. Då som nu går högerens hemställan ut på en uttagningsprocent av 100. Utgångspunkten eller grunden för denna hemställan är också principiellt sett densamma. Såsom i de föreliggande högermotionerna utvecklats — jag hänvisar till dem — framstår det procenttal, efter vilket den statliga inkomstskatten uttages, som ett resultat av den utgiftspolitik, som förts. Om sålunda statens löpande utgifter skall motsvaras av verkliga inkomster, blir de utgifter, vilka man gått in för, i väsentlig mån bestämmande för den inkomstskatt, man också får ta ansvar för. Detta leder emellertid till att de olika meningsriktningarna i riksdagen måste ha en obeskuren rätt att sammanfatta konsekvenserna i beskattningshänseende av sina ställningstaganden till framlagda utgiftsförslag. Den enda konkreta form, i vilken detta med nuvarande ordning kan ske, är ett yrkande beträffande procenttalet för den inkomstskatt, som skall ingå i preliminärskatten för det kommande budgetåret. Att göra en minoritetsgrupp ansvarig för vad majoriteten mot dess avrådande eller avstyrkande fastlagt som grund därför, måste framstå såsom parlamentariskt orimligt. Det skulle dessutom förhindra, att medborgarna kunde ställas inför de avgränsade och klara alternativ, vilka måste betraktas såsom nödvändiga för att den personliga avvägning av det allmännas och de enskildas anspråk på de senares inkomster, som det här gäller, skall få ett bestämt innehåll och även politisk effekt.

Några avgörande skäl mot ett sådant sätt att ge uttryck för skiljaktiga värderingar inom ett för framåtskridandet och utvecklingen så avgörande och centralt

Ang. beräkning av bevillingarna för budgetåret 1954/55 m. m.

avsnitt som det här avsedda, har icke anförts eller förebragts. De formella betänkligheterna kan icke anses vägande.

Finansministern anser, att sådana budgetmässiga och samhällsekonomiska förutsättningar icke föreligger, att han kan ta på sitt ansvar att förorda en sänkning av uttagsprocenten fr. o. m. den 1 januari 1955. Denna ståndpunkt är ett uttryck för den utgiftspolitik som riksdagsmajoriteten gjort till sin. De förutsättningar beträffande statens utgifter och inkomster samt den samhällsekonomiska bakgrunden, på vilka denna majoritets företrädare nödgas bygga, leder också otvivelaktigt till ett skatteuttag av medborgarna, ett fastställande av uttagsprocenten alltså, som med 10 enheter överstiger normaluttaget.

Högern har icke godtagit riksdagsmajoritetens utgiftspolitik utan även därvidlag företrätt en egen linje. Den utgår ifrån en annan värdering av det enskilda och det offentliga förfogandet över medborgarnas inkomster och leder till att tyngden förlägges till en målmedveten strävan att ge ökat utrymme för den enskildes anspråk på att få förfoga eller disponera över en större andel av den egna inkomsten.

Den frågan anmäler sig nu: Ger högerpartiets utgiftspolitik utrymme för en sänkning av uttagsprocenten för inkomstskatten från och med nästa års ingång med 10 enheter? Till svar på den frågan hänvisas till innehållet i de från högerhåll väckta motionerna. Därav framgår, att en sänkning av uttagsprocenten för inkomstskatten med 10 enheter ned till den nivå, som förutsattes, då de gällande skatteskalorna fastställdes, är möjlig under de förutsättningar, som högerpartiet genom sin politik sökt skapa. Därvid har då hänsyn tagits till den statsfinansiella effekten av tidigare under riksdagen från dess sida framlagda förslag om avskaffande av kvarlätenskapsskatten, om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för erlagd förmögenhetsskatt, om sänkning av skogsvårdsavgiften samt om en lägre spritbeskattning etc. Högermotionernas innehåll ger också vid handen, att högerpartiets linje,

med iakttagande av tillbörlig återhållsamhet, innefattar i rimlig utsträckning garanti för fortsatt skattesänkning.

För högerpartiet är förslaget om att omedelbart sänka den statliga inkomstskatten endast ett led i dess strävan att minska det totala skattetrycket — de sammanlagda skatteanspråken på medborgarna. Detta kan icke ske utan fortsatt omvärdering av förhållandet mellan allmän och enskild insats, allmänt och enskilt ansvar. Det kan icke heller ske, om icke en konsekvent linje följs, som ger uttryck för uppfattningen, att staten måste koncentrera sin verksamhet till det väsentliga och till det oundvikliga. Endast därigenom skapas enligt högerens uppfattning förutsättningar för en sund och säker ekonomisk utveckling.

Den till utskottetsbetänkandet fogade reservationen från folkpartihåll skall jag i detta sammanhang icke närmare inlåta mig på. Jag har dock fäst mig vid dess hemställan, som sammanfaller med de till grund för reservationen liggande motionernas, där det krävs utredning och förslag om en speciell framtida skattesänkning för de inkomsttagargrupper, som genom inflationen fått sitt reella skattetryck särskilt starkt höjt. Jag har ingen anledning att polemisera mot det resonemang, som förs till stöd härför, då detta resonemang är sådant, att jag anser mig kunna i stort sett ansluta mig till detsamma. Det är dock så, att jag känner mig något tveksam om vad som i sammanhanget menas med »de inkomsttagargrupper, som genom inflationen fått sitt reella skattetryck särskilt starkt höjt». Jag lyssnar gärna till en konkretisering på den punkten. Denna konkretisering skulle ju kunna ske på det sättet, att man från representanterna för reservationen får en antydning om vilka inkomsttagargrupper det är som inte på grund av inflationen har fått sitt skattetryck höjt — och väsentligt höjt. Detta är en fråga, som bottnar i den uppfattningen, att jag på grund av den inflatoriska utveckling, som vi har varit med om under de senaste åren, har svårt att identifiera de inkomsttagargrupper, som inte till följd av denna inflatoriska ut-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

veckling har fått sitt skattetryck väsentligt höjt.

Det talas i motionerna från folkparti-håll vidare om en jämförelse med det skattetryck, som eftersträvades genom riksdagens beslut år 1947 efter förslag av dåvarande finansministern Wigforss. Det utlöser den reflexionen från min sida, att man näppeligen kan göra klart för sig, vilket skattetryck som faktiskt eftersträvades i det sammanhanget.

Då man från folkpartihåll önskar er-hålla en prognos genom Kungl. Maj:ts försorg rörande de närmaste årens auto-matiska inkomststegringar att ställas, så-som det heter, vid sidan av nu utförda beräkningar angående de automatiska utgiftsstegringarna, borde anledning saknas att på något håll motsätta sig önskemålet därom. Visserligen anföres det i utskottsbetänkandet, att de önske-mål om prognoser beträffande den stats-finansiella utvecklingen, vilka framföres just i dessa motioner, torde så långt som möjligt ha tillgodosetts genom de upp-gifter, som lämnats i den föreliggande propositionen nr 215. Jag anser visser-ligen, att det ligger en hel del i detta uttalande. Jag vill dock säga, att i den mån det skulle finnas möjlighet till vin-nande av större klarhet i detta hänse-nde, bör denna utan dröjsmål tillvarata-gas. Vid den fortsatta diskussionen om ytterligare skattesänkning, som säker-ligen kommer att anmäla sig, bör allt sak-ligt och vederhäftigt informationsmate-rial vara av värde. Med det senast sag-da har jag velat deklarerera min princi-piella anslutning till önskemålet om den avsedda prognosen rörande de så långt möjligt närmaste årens automatiska in-komststegringar.

Rörande de frågor, som vi behandlar i dag, fördes en ingående debatt här i riksdagen för ett år sedan. Det kan näp-peligen vara någon anledning att nu upprepa denna debatt.

Härtill kommer, att kompletterings-propositionen nr 215 inte innehåller några nämnvärda nyheter i förhållande till statsverkspropositionen vare sig med hänsyn till den presumerade utveckling-en av det ekonomiska läget eller rent

siffermässigt. Dessutom har den allmän-na ekonomiska debatt, som brukar före-komma i slutskedet av varje riksdag, gått av stapeln för endast ett par dagar sedan. Mot denna bakgrund skall jag begränsa mig till det anförda.

Jag hemställer, herr talman, i anslut-ning därtill om bifall till den vid ut-skottets betänkande fogade, med 1) be-tecknade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag på grund av ett missöde av en förut anmäld talare nu endast kan ta upp till bemö-tande det anförande, som hållits från högerreservanternas sida. Högerns och folkpartiets reservationer sammanfaller dock i mycket, så det kanske inte är någon större skada skedd.

Huvudfrågan här är närmast, huru-vida budgeten i det nuvarande läget skall balanseras eller inte. Vi befinner oss, såsom alla vet, i en högkonjunktur. Alla människor är sysselsatta, och prak-tiskt taget alla har bättre inkomster än vad de någonsin haft, inte bara i pengar räknat utan också reellt sett. Jag tycker att det skulle vara ytterst orimligt att i ett sådant läge medvetet underbalansera budgeten, d. v. s. låna upp pengar för att täcka statens utgifter. År 1947 hade här i landet gruppen fysiska personer en taxeringsmässigt beräknad inkomst av 15 miljarder kronor. År 1952 var de-ras inkomster uppe i nära 24 miljarder. Även om levnadskostnaderna under ti-den ökat med 30—35 procent, innebär detta att inkomsterna ökat med ungefär 60 procent. Det skulle enligt min upp-fattning vara statsfinansiellt ytterst även-tyrligt, för att inte säga oansvarigt, att underbalansera budgeten i ett sådant läge, då folk alltså har större inkomster än någonsin förr.

I princip är både högern och folk-partiet ense med regeringspartierna om att budgeten borde balanseras. Men hö-gern har utarbetat en egen budget som bifogats högerns mycket intressanta motion. Inom parentes vill jag säga att det är sällan jag med så stort intresse läst

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

en motion som högerns motion nr 703 i andra kammaren — ja, den är faktiskt tryckt i andra kammaren, även om det är litet förstakammaranda över dess formulering.

I högerns motion finns vidhäftat ett budgetförslag, där man räknat ut vilka utgiftsökningar respektive utgiftsminskningar som skulle ha blivit en följd av de förslag högern framlagt. Man har redovisat sina olika förslag till skatteminskningar och även de skatteökningar som måste bli följden av de förslag man biträtt. Högern och folkpartiet har nämligen också röstat för vissa skattehöjningar. Högern har denna riksdag inte uteslutande arbetat för att få till stånd skatteminskningar, utan faktiskt i ett par fall bidragit till att öka skattebördan. Jag tänker t. ex. på tobaksskattens höjning, som genomförts utan reservation från högerns sida. Detsamma gäller även spritskatterna, som till den övervägande delen biträdades av högerpartiet. Jag vet inte riktigt var folkpartiet egentligen stod i fråga om spritskatten, men faktum är att folkpartiet medverkat till en ökning av spritskatten med åtminstone 46 miljoner kronor. Högern har emellertid som sagt gjort upp en egen budget, där man fått debet och kredit att gå ihop. Under förutsättning att riksdagen hade godtagit högerns alla förslag om utgiftsminskningar, vissa utgiftsökningar och begränsade skattehöjningar, kommer man i högermotionen fram till det resultatet att man skulle kunna genomföra en skatteminskning inte bara i fråga om den vanliga inkomstskatten utan även beträffande förmögenhetsskatten och arvsskatten.

Nu måste jag emellertid genast fastslå, att högerns kalkyler är felaktiga. Högern var nämligen, liksom folkpartiet, vid denna riksdags början med om att begära, att den fria avskrivningsrätten skulle återinföras. Det är svårt att exakt räkna ut vad det skulle ha inneburit i form av inkomstminskning för staten. I propositionen räknade man med att det skulle innebära en skatteminskning på 150 miljoner kronor. Högern har inte tagit med den summan i

sin kalkyl. Om högern skulle ha gjort det, hade man måst underbalansera budgeten i år med 150 miljoner kronor och kommande år med omkring 200 miljoner kronor.

Högerns förutsättningar är faktiskt raserade, såsom alla vet. Det finns ingenting kvar av högerns förslag till utgiftsänkningar och kanske inte heller av dess förslag till utgiftsökningar. Riksdagen har nu använt sin anslagsmakt. Utgifterna för kommande budgetår är fastställda på alla punkter ända fram till det sista beslutet. Utgifterna är således fullt klara och bestämda. Trots att alla förutsättningar för högerns budgetprogram nu är borta, vidhåller högern ändå sitt förslag om skattesänkningar, vilket för ett helt budgetår skulle betyda 250 miljoner kronor, vartill kommer 20 miljoner kronor i minskad förmögenhetsskatt och 20 miljoner kronor i minskad kvarlåtenskapsskatt eller, låt mig säga, sammanlagt 300 miljoner kronor. Högern anser att man trots allt skulle kunna genomföra en dylik skattesänkning, vilket innebär att man med öppna ögon underbalanserar budgeten.

Högerns förslag är, vill jag säga, en romantisk gest med fullständigt bortscende från verkligheten. Varje parti må bestå sig sin romantik. Högerns skattesänkingsförslag kan ju också vara ett utslag av den valstrategiens ingenjörsvetenskap som högern enligt egen utsago nu odlar.

Folkpartiet står på samma linje när det gäller kravet på skattesänkning. Även folkpartiets utgångspunkter är raserade genom riksdagens beslut. Folkpartiet chansar på framtiden och inbjuder riksdagen att spela krona och klave om de statsfinansiella framtidsutsikterna, trots att alla tecken pekar på att det kommer att bli klave. Visserligen talar vi här om politiskt spel, men jag anser det ändå vara ett synnerligen dåligt råd till riksdagen, att riksdagen vid sin bedömning av det statsfinansiella läget skulle utgå från spelarens mentalitet.

Vad skulle då den föreslagna skattesänkningen innebära? Jo, den skulle innebära en förlust för statsverket på ett

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

år av 250 miljoner kronor. Den skulle vidare betyda, vilket nog de flesta har sig bekant efter tidningsdebatten om förslaget, att för personer med inkomster under 12 000 kronor — d. v. s. inkomster, som är undandragna skatteprogressiviteten med hänsyn till skattetablellernas tekniska utformning — skulle det bli en skatteminskning från 13,2 procent till 12 procent av inkomsten. Ja bevars, 1,2 procent är också någonting, men betyder i sextusen kronorsskiktet bara 20 kronor och i åttatusenkronorsskiktet 42 kronor. Det blir ju inte ens en krona i veckan. Men 42 kronor är naturligtvis också pengar för en person med 8 000 kronor i inkomst. För tiotusen- och tolv tusenkronorsskikten skulle minskningen bli 63 resp. 85 kronor. Där blir det alltså något mer än en krona i veckan. För inkomsttagare upp till 12 000 kronor betyder alltså den föreslagna skattesänkningen något litet men inte så värst mycket. Inte ens för en person med 20 000 kronor i inkomst blir sänkningen så värst stor. Den blir inte större än 222 kronor. För en som tjänar 50 000 kronor blir minskningen 1 176 kronor, och för en som tjänar 100 000 kronor blir minskningen 3 300 kronor. Det är alltså först när man kommer till de verkligt stora inkomsttagarna, som skattesänkningen blir av något värde, vilket ju väsentligen beror på skatteskalans progressivitet. Skatteprogressiviteten sätter ju in först när vi kommer till en beskattningsbar inkomst av 8 000 kronor, vilket motsvarar en verklig inkomst av 12 000 à 13 000 kronor eller någonting sådant. Skattetablellernas utformning och även ortsavdragens konstruktion verkar ju på det sättet, att de lägre inkomsttagarna har liten känning av progressiviteten, som sedan högre upp på inkomstskalan verkar desto kraftigare.

Man säger nu om det framlagda skattesänkingsförslaget att det är en reform, som skulle stimulera sparandet. Genom att låta inkomsttagarna behålla omkring en krona mer i veckan — vilket ju förslaget innebär för den stora massan av landets inkomsttagare — menar man att sparandet skulle stimuleras. Jag tror

visst att ett marginalsparande kan stimuleras, men inte skulle det komma att påverkas i någon synbar utsträckning. Man säger också att skattemoralen skulle förbättras. Jag undrar verkligen, om exempelvis 42 kronor i minskad skatt för åttatusenkronorsskiktet skulle, om nu hans skattemoral är dålig, påverka den. Jag tror inte ens att de 3 300 kronor, som hundratusen kronorsskiktet får i minskad skatt, kan påverka hans skattemoral. Antingen är skattemoralen dålig eller ej, och jag tror inte att den kan påverkas i vare sig det ena fallet eller det andra.

Jag tror alltså inte på några samhälls-ekonomiska verkningar av någon betydelse genom den föreslagna reformen. Det var någonting helt annat år 1952. Då genomfördes en verklig omläggning av skatteskalorna, varigenom — jämfört med vad som nu föreslås — en betydande skattesänkning för den stora massan av inkomsttagare kunde genomföras. För de stora inkomsttagarna betydde kanske reformen inte så mycket, men för den stora massan av svenska folket gjorde den det. Det av högern nu framlagda förslaget skulle medföra mycket små vinster för de små inkomsttagarna men rätt stora vinster för de stora inkomsttagarna. Ty vi skall komma ihåg att under en årlig inkomst av 12 000 kronor ligger enligt statistiken från år 1952 — vi har ingen annan tillgänglig — 85 procent av företagarna och 90 procent av de anställda. Den stora överväldigande massan kommer alltså att vinna mycket litet, och när det gäller den återstående delen av inkomsttagarna kan vi nog inte räkna med att deras vinst skulle få några samhälls-ekonomiska verkningar.

Men högern föreslår denna skattesänkning utan vidare. Skatteskalorna bestämdes så sent som för två år sedan. Sedan dess har det skett en betydande omfördelning av inkomsterna i samhället, och det är ju uppenbart att den måste vara utgångspunkten vid bedömning av skalorna.

Vidare är det ju på det sättet att för den stora massan, för dessa 85 à 90 pro-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

cent av landets befolkning, är det inte statsskatten som tynger mest utan kommunalskatten. Jag tror att man måste gå ännu högre upp i inkomstskikten, innan man kan påvisa att statsskatten är större än kommunalskatten. År 1952 inbetalades i kommunalskatt 4 miljarder, alltså ungefär lika mycket som erlades i statlig inkomst- och förmögenhetsskatt; den skatten utgjorde som bekant $4\frac{1}{2}$ miljard. Jag har ingen uppfattning om vad kommunalskatterna kan beräknas uppgå till för nästa år, men om man räknar med ungefär samma belopp som 1952, blir slutsatsen att vi gör fasligt litet för de breda lagren om vi inte kan ändra kommunalskatterna.

Jag erkänner att det kan vara svårt att göra någonting i fråga om kommunalskatterna. Det är dock orimligt att de kommunala ortsavdragen bara skall utgöra hälften av de statliga ortsavdragen. Kommunalskatten är även som alla vet proportionell och vänder tyngden nedåt, mot de smärre inkomsterna. Enda utvägen att hjälpa den stora massan vore, såvitt jag kan se, att lämna statsbidrag avseende kommunalskatterna, men sådana statsbidrag skulle ju i sin tur öka de statliga skatterna.

Jag tror att man driver en alldeles för mycket förenklad propaganda, då man talar om statsskattens tyngd för den stora massan. De breda lagren tynges mycket litet av statsskatten i jämförelse med kommunalskatterna — och kommunalmännen inom alla partier är ju ändå oftast rörande eniga om skattesatsen, bortsett från Stockholm.

Nu hoppas vi att få ett enklare deklara-tions- och taxeringsförfarande, som ger taxeringsmyndigheterna ökade möjligheter att övervaka vissa grupper, där det nog enligt en allmän uppfattning förekommer att man i stor utsträckning undandrar sig beskattning. Alla löntagare — och flertalet både i denna kammare och ute i landet tillhör väl den kategorien — har säkert haft tillfälle att göra jämförelser och konstatera att många personer inom en hel del yrkesgrupper, affärsmän och vilka det må vara, år efter år lever på en standard som gör

det till en orimlighet att de inte skulle ha betydligt högre reella inkomster än de uppger i sina deklara-tioner. Jag hoppas alltså att deklara-tions- och taxeringsförfarandet skall kunna förenklas på sådant sätt, att en skärpt kontroll blir möjlig när det gäller sådana grupper, där man i stor utsträckning undandrar sig skatt; detta är ingen anmärkning mot alla och envar inom dessa grupper, men anmärkningen gäller tillräckligt många för att en rättelse i allas intresse framstår såsom angelägen, inte minst med tanke på de redliga deklara-nterna inom dessa grupper.

En förenkling av deklara-tions- och taxeringsförfarandet måste säkerligen sammankopplas med en skattesänkning. Jag har inte med utredningen av dessa frågor att skaffa och vågar inte döma om hur stor skattesänkningen skulle kunna tänkas bli, men jag utgår från att reformen är mycket önskvärd för våra stora löntagargrupper; de utgör som bekant ungefär 70 procent av alla skattebeta-lare.

Folkpartiets skattesänk-ningsprogram går inte bara ut på sänkning av uttag-ningsprocenten från 110 till 100. Man vill i första etappen genomföra en skat-tesänkning väsentligen för de stora in-komsttagarna, men därefter skall man börja överväga, huruvida man inte i en andra etapp kunde göra något för mas-san av löntagare och små inkomsttagare. Jag tycker att denna rangordning är ganska typisk. Den kom till uttryck i herr Velanders frågor till folkpartiet, och det skulle vara intressant, om man kunde få något svar beträffande folk-partiets skattesänk-ningsprogram, herr andre vice talman. Folkpartiet förutsät-ter ju i sin motion att man skulle kun-na överväga en höjning av ortsavdraget och en ändring av skatteskiten enligt skalan upp till 12 000 kronor. Nu hör det till historien, att ingen skikt-skala finns upp till 12 000 kronors inkomst; om man bortser från de ogifta och de ensamstående skattebetalarna i övrigt, är det för alla 13.2 procent. Man vill alltså ha en prövning och omläggning av skat-teskalan, men man anser ändå att den

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

nuvarande kan vara lämplig att nu bygga en skattesänkning på.

Högern och folkpartiet har gemensamt gått fram på två andra linjer. Den ena gäller en sänkning av förmögenhetsskatten; man anser att 20 miljoner, som det här rör sig om, är så litet att det statsfinansiellt saknar betydelse, men däremot betyder ganska mycket för dem det gäller. Förmögenhetsskatten sänktes ju 1952 genom en viss omläggning av skatteskalan. Höjningen av gränsen för beskattningsfri förmögenhet gjorde att förmögenhetsskatten minskade med 30 miljoner, men det var enligt högerens och folkpartiets mening inte tillräckligt, utan nu önskar man en ytterligare sänkning med 20 miljoner.

Vi skall komma ihåg att den stora massan av de små förmögenhetsägarna ändå ligger under 50 000-kronorsstrecket. Där utgår ingen förmögenhetsskatt utan där beskattas bara förmögenhetens avkastning. Men när det gäller förmögenheter därutöver blir det en extra förmögenhetsskatt, mycket svag till en början, men den tages sedan med stigande promilletal ut direkt på förmögenheten.

Enligt både högerens och folkpartiets förslag är det de större förmögenhetsägarna som kommer att gynnas och framför allt de som har större förmögenheter i samband med stora inkomster. För en och samma förmögenhet, sammankopplad med en ringa inkomst, blir det en ringa skatteminskning, sammankopplad med en stor inkomst blir det en stor skatteminskning. Ät den som mycket har skall mycket varda givet — det är högerens och folkpartiets program när det gäller förmögenhetsbeskattningen.

Man vill också avskaffa kvarlåtenskapsskatten. Det har sagts — och det är riktigt — att den ger någonting mellan 20 och 30 miljoner kronor. Beloppet har varierat. Under de senaste fyra åren har skatten uppgått till mellan 22 och 32 miljoner kronor. Man menar att denna skatt statsfinansiellt ger så litet, att man kan undvara den. Ja, det är klart att man kan. Men vi har en kaffe-

skatt — på omkring 50 öre per kilogram — som ger omkring 17 miljoner kronor, alltså ungefär detsamma som kvarlåtenskapsskatten. Jag vill för min del mycket hellre avskaffa kaffeskatten än kvarlåtenskapsskatten. Enligt min mening kan de stora toppförmögenheterna mycket väl bära kvarlåtenskapsskatten, men det skulle vara angenämt, om man kunde minska den pålaga för vårt kaffedrickande folk, som kaffeskatten utgör. Det vore en mera demokratisk reform än att åstadkomma en reform för beskattningen av toppförmögenheterna.

Nu säger riksräkenskapsverket, att kvarlåtenskapsskatten, som de senaste åren gett mellan 22 och 32 miljoner kronor, tenderar att öka. Enligt i varje fall riksräkenskapsverkets mening är det — om den nu är för liten — vissa förhoppningar om att den skall öka. Att den är så relativt begränsad beror ju, såsom kammaren torde ha sig bekant, på en våldsam skatteflykt under de tre åren, innan 1947 års reform trädde i kraft. Under dessa tre år ökade gåvoskatten, som vanligtvis hållit sig vid 2,5 å 3 miljoner kronor, till sammanlagt 85 miljoner kronor, därav under det sista året 43 miljoner kronor. Detta berodde alltså på denna, visserligen inom lagens gränser, anordnade skatteflykt. Det är uppenbart att folk gjorde uppdelningar av förmögenheterna och donationer till familjemedlemmar etc., medan tid var, för att slippa undan kvarlåtenskapsskatten. Det är ju möjligt att kvarlåtenskapsskatten ökar, när verkningarna av denna skatteflykt upphör, och att oron för att den är så liten kanske så småningom kan stillas.

Vi får erinra oss att man inte kan skilja kvarlåtenskapsskatten, arvsskatten och gåvoskatten från varandra. Gåvoskatten är ett komplement till de andra två. Både den ena och den andra tas ju ut på arven. Den sammanlagda summan uppskattas nu till 70 miljoner kronor.

Det sägs att kvarlåtenskapsskatten är en konfiskation. Det måste väl betyda att man tar den direkt av förmögenheten, inte av inkomsten. Men om man tar 20 miljoner kronor i kvarlåtenskaps-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

skatt, tar man 50 miljoner kronor i arvs- skatt, också konfiskationsvägen, ur för- mögenheten. Det är en viss olikhet i den konstruktiva uppläggnigen, men det är i realiteten detsamma. Båda skatterna är, om man så vill, konfiskation. Vi skall inte missbruka det ordet. All skatt kan ju betraktas som konfiskation, kanske i synnerhet den progressiva skatten, då man av de stora inkomsttagarna tar jämförelsevis mycket mer än av de små inkomsttagarna. Jag vill erinra folkparti- ets talare om att deras store profet, som jag har en mycket stor respekt för på åtskilliga områden särskilt i hans se- nare utvecklingsstadium, den berömde nationalekonomen — jag menar inte na- tionalekonomen i andra kammaren, utan engelsmannen Stuart Mill — hatade den progresiva inkomstskatten. Han tyckte den var konfiskation, rena stölden. Där- emot hade han ingenting emot en syn- nerligen kraftig arvsskatt. Nåja, jag tror att folkpartisterna avsvurit sig Stuart Mills patronatskap på den punkten.

Man säger att denna extra arvsskatt som vi har drabbar ojämnt, bland annat därför att den tas ut direkt på arvs- massan, innan något arvskifte ägt rum. Det är de konservativa och liberala politi- kerna, som i England och sedermera på det federala området i Amerika, har in- fört denna kvarlätenskapsskatt. Den en- da arvsskatt som finns i dessa länder är en kvarlätenskapsskatt, som alltså tas ut direkt på den stora arvsmassan. Och vad de konservativa och liberala säger i Lon- don och i Washington, skulle ju kanske kunna ha ett visst sanningsvärde för konservativa och liberaler även i Stock- holm.

Konstruktionen av denna arvsskatt är en mera sekundär fråga. Vi har infört ett system — detsamma tillämpas i Ka- nada — enligt vilket det först tas ut en kvarlätenskapsskatt på hela arvet och därefter en arvsskatt på de skiftade lot- terna — och detta system kan försvaras likaväl som andra system. Men det är klart att vi inte är bundna av den rent tekniska utformningen, bara resultatet blir i det stora hela detsamma.

Jag vill erinra om att jag gång på

gång sagt, att det är toppförmögenhe- terna som drabbas av denna kvarläten- skapsskatt. Vi har ju här i landet be- stämmelserna om giftorätt, och då för- mögenheter under 50 000 kronor är un- dantagna från denna beskattning, inne- bär detta att det endast är makars för- mögenhet på 100 000 kronor, som kan drabbas av denna skatt. Enligt den sven- ska inkomst- och förmögenhetsstatis- tiken från 1951 — jag känner inte till några färskare uppgifter — fanns det närmare 4 miljoner inkomsttagare, och av dessa fanns det 240 000 förmögenhets- ägare som hade mer än 30 000 kronor. Jag misstänker att det fanns minst lika många förmögenhetsägare — om inte fler — som hade mellan 10 000 och 30 000 kronor och som utgjordes av den stora mängden av småbrukare och bön- der. En halv miljon sådana egnahems- ägare — eller vad det nu kan vara för siffra — har mindre än 30 000 kronor i förmögenhet. De kan ha fastigheter, som taxeras för högre belopp, men frågan är hur stor del de äger av fastigheten. Av dessa 240 000 förmögenhetsägare var det bara 114 000 som var företagare — de andra var anställda. Av dessa 114 000 företagare, som hade förmögenheter över 30 000 kronor, var det bara 16 000 som hade förmögenheter över 100 000 kro- nor och som egentligen drabbades av skatten.

Nu kan det sägas, att taxeringsvärdena höjts. Fördubbla då summan från 16 000 till 32 000! Det blir ändå en utomor- dentligt ringa del, som drabbas av skat- ten, och det är således de, som innehar de verkliga toppförmögenheterna, som träffas av skatten. Det kan mycket väl erkännas, att ett resonemang, som går ut på att det är sakliga skäl är oriktigt att ta ut så stor skatt på dessa stora för- mögenheter, kan låta sig framföras. Men att säga att företagarna en masse drab- bas av denna skatt, är oriktigt, och det är på den punkten som jag polemiserar. Av 114 000 företagare är det enligt den statistik jag nyss redovisade bara 16 000 som har förmögenheter över 100 000 kronor.

Det kanske har varit ett kärt nöje inte

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

minst från högerens sida — kanske det sagts även här i dag av någon talare, ehuru detta gått mig förbi — att säga att det väsentligen är jordbrukarna som drabbas av denna skatt. Vi har 324 000 inkomsttagare bland jordbrukarna redovisade i skattestatistiken. Av dessa är det bara 75 000 som har förmögenheter över 30 000 kronor, och hur många av dem är det som har förmögenheter över 100 000 kronor? Jo, 7 000! Fördubbla denna summa eller tredubbla den! De utgör ändå en obetydlig del av jordbrukarnas stora massa på 324 000. Det är alltså en obetydlig del av jordbrukarna som drabbas av denna skatt. Även i detta fall kan det sägas att det är oriktigt att beskatta detta lilla fåtal. Det är klart att det kan anföras skäl för och emot. Jag tillhör dem, som anser att skatten skall bibehållas; den föregående talaren i denna stol ansåg skäl föreligga för skattens slopande. Men eftersom endast 7 000 av 324 000 jordbrukare drabbas av denna skatt, kan det inte sägas att det är jordbrukarklassen i sin helhet som drabbas så speciellt hårt genom denna skattelagstiftning. Det är en obetydlig, en ringa del av jordbrukarna som drabbas av den.

I högerens mycket intressanta motioner — det finns ändå något av stabilitet hos högern i jämförelse med ett annat partis; jag skall inte säga vilket — har framhållits att man var med på 46 miljoner kronors ökning av spritskatten och 25 miljoner kronors ökning av tobaksskatten — sammanlagt 71 miljoner kronor. Jag vet inte, vad folkpartiet officiellt gått in för — om det också stannat för en ökning med 71 miljoner kronor eller om det går med på de 96 miljoner kronor som det gällde. Jag vet inte hur folkpartiet ställde sig — dess ledning höll tyst. Det brukar ju ges order från det hållet, men jag hörde ingenting sådant och man röstade visst hit och dit, som man ibland gör inom detta stadgade parti. Då nu inte något av dessa partier vill balansera budgeten, ställer jag mig frågan, varför man ville öka skatterna på sprit och tobak med dessa 96 eller 71 miljoner. Orsaken måste väl

vara, att man ville bereda sig möjligheter att borttaga eller sänka kvarlåtenskapsskatten, sänka förmögenhetsskatten och sänka uttagsprocenten. En sänkning av uttagsprocenten skulle på grund av skatteskalans konstruktion väsentligen komma de större inkomsttagarna tillgodo. Jag kan alla argument, som anföres för höjningen av skatterna på sprit och tobak — det är umbärliga varor och allt vad det säges om dessa varor, som emellertid användes av alla människor, vilket gör att tobaksskatten och spritskatten uttages i det stora hela nästan efter huvud. Vare sig det är en liten inkomsttagare eller en större inkomsttagare som konsumerar 20 cigaretter om dagen, blir skatten ungefär densamma. Den drabbar således synnerligen hårt de mindre inkomsttagarna, och detsamma gäller skatten på spritdrycker, även om det kanske blir någon liten nyansering av den skatten, nämligen i den mån den större inkomsttagaren använder dyrare spritsorter. Men i det stora hela drabbar dessa skatter med den tunga ändan nedåt utan hänsyn till inkomsternas och förmögenheternas storlek.

Oppositionspartiernas inställning i skattefrågorna låter oss blicka djupt i deras sätt att se på skatterna, då de medvetet går in för att sänka låt mig säga kvarlåtenskapsskatten med 20 miljoner och förmögenhetsskatterna med ett lika stort belopp, men samtidigt ökar indirekta skatter som drabbar väsentligen små inkomsttagare.

Herr talman! Jag vill sluta med att önska regeringen all framgång i dess allvarliga försök att hejda utgiftsökningen. Jag skulle vilja be en stilla bön, att vi kunde sänka våra utgifter för försvaret, men jag är klart medveten om att en sådan sänkning inte är möjlig i nuvarande situation. I det ögonblick det gick, skulle det ge oss stora möjligheter. Jag har en förhoppning, att det ändå skall kunna bli möjligt att ett följande år genomföra en skattesänkning, som verkar något även för del stora flertalet, och jag hoppas att riksdagen inte bedriver något äventyrligt spel med rikets finan-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

ser genom att i detta ögonblick underbalansera vår budget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjödahls anförande kan i detta sammanhang inte göras till föremål för annat än några korta erinringar.

Herr Sjödahl började med att säga, att den underbalansering av budgeten, som oppositionspartierna var beredda att gå in för, framstod såsom betänklighetslös och ansvarslös i nuvarande läge. Herr Sjödahl bortsåg därvid helt från vad som har varit och alltjämt är utgångspunkten för att högern i sammanhanget har inrättat sig på sätt som skett. Den berördes redan i fjol. Själv gav jag uttryck åt den på det sättet, att högerns reservation då, som principiellt hade samma innebörd som högerns reservation nu, sammanhänge med att högern ansett och anser, att oppositionen och därmed även högern hade rätt att få offentligen redovisad den budget, som dess olika förslag skulle ha lett till, där-
est desamma godtagits av riksdagen.

Herr Sjödahl nöjer sig med den karaktäristik av reservanternas förslag beträffande uttagningsprocenten, som jag nyss återgav, utan att på något sätt låtsas om utgångspunkten för åtminstone högerns reservation. Varför inlåter sig herr Sjödahl inte på någon som helst kritik från rent konstitutionella utgångspunkter av högerpartiets inställning? Herr Sjödahl bör väl i alla fall ha mycket svårt att hävda, att oppositionen inte skall ha rätt att redovisa för sitt fögderi, vilket nu är den innersta tanken med de reservationer beträffande uttagningsprocenten, som högern avgav i fjol och har avgivit i år.

Herr Sjödahl säger vidare, att det hela är en romantisk gest med bortseende från verkligheten. Jag skulle, herr Sjödahl, våga hävda att motsatsen är fallet. Det är verkligheten, som högern bygger på och vill beakta i detta sammanhang. Man skall inte, såsom herr Sjödahl sy-

nes göra, förbise, att de skattskyldiga kan ha vissa anspråk på en skälig andel av sina egna inkomster och att avvägningen av dessa anspråk måste ha en avgörande betydelse för förutsättningarna för det allmänna att över huvud taget kunna fullfölja sina uppgifter till gagn för alla.

Herr Sjödahl framförde den anmärkningen, att högern inte har beaktat det skattebortfall, som skulle vara att räkna med, om begränsningarna i den fria avskrivningsrätten hade upphävts. Högern har emellertid inte bortsett från den synpunkten, vilket framgår av de redovisade motionerna från högerhåll; se härom s. 5 i motionen nr 703 i andra kammaren. Därtill vill jag fråga, om herr Sjödahl tilltror sig att kunna verkställa någon beräkning rörande storleken av detta skattebortfall varpå ett resonemang därom kan grundas. Jag misstänker, att det är mycket svårt och att någon exakthet i en sådan bedömning i varje fall inte är möjlig att uppnå.

Herr Sjödahl bortser fullständigt ifrån de synpunkter, vari högerståndpunkten bottenar, nämligen att en skälig beskattning måste ha ett avgörande inflytande på skatteunderlaget. Det är den synpunkten som man på så många håll utanför vårt lands gränser i allt större utsträckning beaktar, och jag anser nog, att det vore på sin plats, att även herr Sjödahl sökte beakta den synpunkten.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet efter herr Sjödahls anförande. Av herr Sjödahls framställning var det oklart, vilket parti, högern eller folkpartiet, som är det mest oansvariga och som är mest fyllt av missriktad romantik. Men av fortsättningen av herr Sjödahls framställning skymtade det nog ändå fram, att det var vi inom folkpartiet som var längst ute på syndens väg. Vi var bejakade av spelarens mentalitet, sade herr Sjödahl. Vi spelade krona och klave om statsfinanserna.

Jag skulle vilja svara herr Sjödahl, att om man inom den privata företagsam-

Ang. beräkning av beivllningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

heten hade fullföljt det statiska resonemang, som herr Sjödhall förde, skulle vi sannerligen inte ha kommit så långt i utveckling som vi gjort. Det är nämligen för att befordra företagsamheten här i landet, som det är nödvändigt att vi får en skattesänkning till stånd. Vad är det vi har begärt? Vi har endast begärt en återgång till de skatteskalor som socialdemokraterna själva har konstruerat, en återgång alltså till ett läge, motsvarande den beskattning som beslöts av riksdagen år 1947. Längre har vi inte sträckt oss.

Herr Sjödhall var djärv i sitt resonemang, när han gjorde gällande att skattemoralen icke skulle nämnvärt påverkas av beskattningens höjd. Jag tror att herr Sjödhall är ensam i universum om den åskådningen. Överallt i de västeuropeiska staterna är man ju för närvarande i färd med att sänka beskattningen, inte minst med sikte på att få fram hittills dolda skatteobjekt. Jag vill erinra om att det inför valrörelsen för två år sedan var någon socialdemokratisk tjänstemannaförening här i Stockholm, som uppvaktade finansdepartementet och gjorde gällande att inte mindre än 3 å 4 miljarder kronor i skatteunderlag undandras beskattning. Jag vill nu inte vitsorda att de siffrorna är riktiga, men ett faktum är — vilket väl också framgick av herr Sjödhalls framställning — att det finns stora inkomstgrupper som kommer ovanligt lindrigt undan här i landet i beskattningsavseende. Att få till stånd en skattesänkning skulle dels medföra en större rättvisa än vad som för närvarande råder, dels ha till påföljd att man skulle få fram skatteobjekten i större utsträckning än som nu är fallet. Det har nämligen kunnat visas, att skatteskolknung automatiskt följer med en ökning av beskattningen. Inte minst har vi gjort den erfarenheten ute i kommunerna.

Vad kvarlåtenskapsskatten beträffar hoppas jag kunna komma tillbaka till den längre fram. Den frågan kommer nog att behandlas av mer sakkunniga än jag. Herr Sjödhall framställde emel-

lertid den kraftigaste kritik emot kvarlåtenskapsskatten som jag någonsin har hört någon ge uttryck för. Han sade att kvarlåtenskapsskatten träffar hela folkets arvs massa. Det är sålunda förfärliga perspektiv som yppar sig i herr Sjödhalls resonemang. Det är en överraskande ny synpunkt, men jag är glad över att också herr Sjödhall — fastän på sitt egendomliga sätt — tycks ha fått upp ögonen för denna beskattnings olämplighet.

Herr Sjödhall började sitt anförande med att framställa oss som spelare. Inte minst ur spararnas synpunkt är det av vikt att vi får en lindring i beskattningen. Nu träffas spararna först av den vanliga inkomst- och kommunalskatten, sedan, av förmögenhetsskatten, sedan av kvarlåtenskapsskatten, som ju utgår med lika belopp på ett visst arv oberoende av antalet delägare i boet, och slutligen av arvsloppsbeskattningen. Spararna i detta land befinner sig i samma situation som mannen som spelat på totalisator och bedrövad kom hem till sin fru och berättade att han hade förlorat större delen av vad han förtjänat. Men frun tröstade honom och sade: »Om du går tillbaka till dem och berättar som sanningen är, att du höll på fel häst, så kanske du får tillbaka en del av dina pengar.» Spararna bör inte befinna sig i samma situation som mannen, vilken hade spelat på totalisator och hållit på fel häst. I det långa loppet har den metodiken en skadlig inverkan på samhällsekonomin över huvud taget.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlson vill befordra företagsamheten genom att ge 85 å 90 procent av landets befolkning ungefär en krona mer i veckan. Tror herr Ohlson själv på det?

Herr Ohlson talade vidare om att vi skulle återgå till de skatteskalor som beslöts 1947. Dem reviderade vi 1952. Jag gissar, att det var en lapsus linguae från herr Ohlsons sida. De skatteskalor som beslöts 1947 har vi ju som sagt reviderat.

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Herr Ohlon menade, att jag var ensam i universum om att tro att man genom en skattesänkning inte kan påverka skattemoralen. Jag har aldrig uttryckt mig så herr Ohlon — herr Ohlon har en utomordentlig förmåga att förenkla både sitt eget tankesystem och sina motståndares. Jag menade att den föreslagna skattesänkningen är otillräcklig för att kunna nämnvärt påverka skattemoralen. Jag sade vidare, att antingen är människor moraliska eller också är de det inte. Jag tror att varken herr Ohlon eller jag skulle vilja bedra staten i våra deklARATIONER, och en skattesänkning betyder i det avseendet ingenting för oss. Men det är möjligt att den skulle betyda något för någon annan herr O. och någon annan herr S., om det vore fråga om mycket betydande belopp, vilket det inte är här. Jag tror inte att människornas arvs massa är beroende av vår skattepolitik — nu använder jag ordet arvs massa i en annan betydelse, detta ord som föranledde herr Ohlon till ett så enkelt skämt, att herr talmannen får ursäkta mig för att jag inte tänker göra några utläggningar om det; herr Ohlon får roa sig med det på egen hand.

Herr Ohlon sade, att spararna hade hållit på fel häst. Ja, hur är det egentligen med det? Vi har efter kriget investerat mer än någonsin och vi har sparat, försäkringsmässigt och sparbanksmässigt, mer än någonsin. Detta vill herr Ohlon förneka, men det är ett faktum. De svenska spararna har hållit på rätt häst — de har lyckligtvis ännu inte hållit på herr Ohlons parti.

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå så, herr Sjödahls, att när 1947 års skatteskalor justerades vid 1952 års riksdag, kom inte i tillämpning skatteskalorna enligt det förslag som framlades av 1949 års enhälliga skatteutredning, utan skatteskalorna höjdes ju med 10 procent. Det blev alltså inte ett återförande till 1947 års skattenivå, som avsikten var med 1949 års skatteutrednings förslag.

Vad slutligen beträffar frågan om spa-

rarna och talet om att sparverksamheten här i landet är tillräcklig, kan jag återropa ingen mindre än finansministern och inkomstbilagan till årets statsverksproposition, där det framhålles att sparverksamheten hos de privata spararna under förra året icke ökades trots ökade inkomster. Man kan icke heller i år påräkna ett ökat sparande ifrån de privatass sida. Desutom erkände finansministern i förrgår, att sparverksamheten här i landet icke är tillräcklig för att motsvara det investeringsbehov vi har.

Herr **SJÖDAHL** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket möjligt att spardet inte är tillräckligt för vårt investeringsbehov. Vad jag sade var blott, att spardet har ökats i utomordentlig utsträckning, och det sparande som äger rum inom företagen är så ofantligt, att det av en av de ledande bankmännen, bankdirektör Browaldh, förklarats vara den förnämsta finansieringsmetod som företagsamheten hade. De nuvarande väldiga investeringarna sker till största delen genom självfinansiering, d. v. s. med hjälp av företagens sparan-

de. Herr Ohlon har skrivit åtskilliga böcker om skatteskalen, om förmögenhetsskatten och i deklaraionsfrågor, och det är då märkvärdigt att han kan ha den uppfattningen om skatteskalor, att ett skatteuttag efter 100 procent är det man alltid skall ha. Om vi har ett skatteuttag på 90, 100 eller 110 procent beror på utgifterna, men herr Ohlon menar, att även om man har behov av ett skatteuttag efter 110 procent, så skall man ta ut efter 100 procent. Det skulle betraktas såsom normalt. Detta är, herr talman, normalt för herr Ohlons tänkande i skattefrågor.

Herr **WERNER** (bf):

Herr talman! Jag har inte anledning att frågå den uppfattning som jag gav uttryck åt i remissdebatten i januari, då jag gjorde gällande att skattetrycket har nått en sådan höjd i detta land, att kra-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

vet på skattebegränsningar skär brett genom alla folklager. Jag tror att det är en riktig definition på det verkliga läget. Skatteuttaget utgör alltid en omkostnadsfaktor i produktionen, och den måste ta ut sin effekt på varornas priser. Ingen ansvarig företagsledare kan väl undgå att räkna med skatten som en omkostnadsfaktor och lägga den till det slutliga priset på varor och tjänster och bidrar till en kedjereaktion i inflationistisk riktning.

Om nu skattetrycket utgör ett resultat av den stigande samhällsverksamheten och samhällets omvårdnad om individerna, bör vi kanske lugnt konstatera, att vi i detta land har kommit så pass långt i fråga om den samhälleliga utvecklingen och samhällets ansvar för individerna, att vi skulle kunna unna oss en andhämtningspaus, under vilken vi undersöka de ekonomiska möjligheterna att ytterligare vidga statens verksamhet på olika områden, innan vi går att besluta om nya utgifter därför.

Det är med en viss betänksamhet man ser fram mot den kommande valkampanjen. Det är väl alltid så att partierna i konkurrensen om valmännen överbjuder varandra med olika löften om förmåner och fördelar, vilkas realiserande sedan måste leda till att samhället förpliktigas till nya utgifter. Jag måste alltså konstatera, att vi från bondeförbundets sida ser bekymmersamt på läget. I ett par motioner, som vi har avgett och som har remitterats till statsutskottet men inte kunnat behandlas vid vårriksdagen, har vi krävt en översyn över samhällsverksamheten genom en parlamentariskt sammansatt kommission eller kommitté, som finge till uppgift att granska möjligheterna till förenklingar och besparingar inom statsförvaltningen i syfte att på så sätt söka åstadkomma en grund för skattelättnader. Sådana kan väl endast uppnås på två sätt. Det ena är att man beskär utgifterna och det andra att man stimulerar produktionen till ökade inkomster. Jag vill rekommendera att dessa båda möjligheter också beaktas vid en undersökning. Det kan invändas att en sådan utredning redan

gjorts av den kommitté, vars betänkande ligger till grund för 1947 års skattebeslut, men låt mig konstatera att de förändringar som skett både inom samhälls-ekonomien och i fråga om skattetryckets tillväxt ger anledning till att en ny undersökning snarast möjligt verkställas. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att dessa motioner, vilkas tankegång i stort sett sammanfaller med vad som anförts här om en prognosundersökning för framtiden — jag tror det var från högerens sida som detta framfördes — skall leda till resultat vid höstriksdagens behandling.

Om man sålunda kan instämma i de allmänna kraven på sänkta skatter, måste man ställa sig ytterst skeptisk inför möjligheten att under kommande budgetår åstadkomma en sådan sänkning. Om vi vill driva en sund finanspolitik, måste vi väl ändå ikläda oss betalningsansvaret för vad låt vara en majoritet inom riksdagen har beslutat. Om jag hörde rätt vad herr Velander yttrade, måste jag säga att jag inte riktigt kan instämma i hans tankegång, att ett parti eller en minoritet, som inte biträder ett beslut här i riksdagen, skulle kunna på något sätt måla sig ut från skyldigheten att delta i anskaffandet av de nödiga medlen för att betala de kostnader som beslutet kommer att medföra. Man skulle väl i någon mån bryta sönder själva grundtanken i hela vår samhällsbyggnad, om man skulle resonera så här: Vi har inte biträtt detta beslut, och följaktligen kan vi inte göras medansvariga för de ekonomiska konsekvenserna därav. Jag tror inte att herr Velander menat så, men när man sammanställer hans anförande här med tankegångarna i högerens motion, måste man nästan dra den slutsatsen. Högeren vill synbarligen framhålla, att om riksdagen hade följt högerens förslag, så skulle möjlighet ha funnits att åstadkomma den yrkade skattesänkningen. Nu har detta emellertid icke skett och följaktligen föreligger ej den angivna förutsättningen.

När vi inom bondeförbundet har bedömt läget här, har vi kunnat konstatera, att om det föreliggande sifferma-

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

terialelet är riktigt och om inga större förändringar i statsinkomsterna kan beräknas under det kommande finansåret, är det inte möjligt för oss att biträda kravet på en sänkning av uttagningsprocenten från 110 till 100. Det kan inte vara riktigt, att man i en högkonjunktur skall äventyra att driftbudgeten inte kan balanseras och att här uppstår en lucka, som troligen måste täckas genom lån, i all synnerhet som den föreliggande kapitalbudgetens betydande belopp måste täckas genom lån för ett kommande budgetår.

Vi har vissa erfarenheter att bygga på i detta fall. Jag skall börja med att åberopa statsbudgeten för 1951/52, som beräknades lämna ett överskott på 1 084 miljoner kronor. Den gången kunde man till denna överbalansering av statsbudgeten knyta förhoppning om skattesänkning, men nog kom det väl som en kalldusch för dem, som var så optimistiska, när det vid redovisningen av riksstaten framkom att ett överskott återstod på endast 50 miljoner kronor. Det beräknade väldiga överskottet hade alltså så gott som helt förbrukats, låt vara att detta delvis hade skett genom vissa nya beslut, av vilka förbättringen av folkpensionerna tog en betydande del i anspråk. Men vi kan gå vidare och år efter år påvisa, att statsbudgeten varit nått och jämnt balanserad. Resultatet av fjolårets statsbudget var plus minus noll, och beräkningen för budgetåret 1953/54 utvisar, om jag inte minns fel, ett underskott på fyra å fem miljoner kronor. Man kan därför inte med stöd av prognoserna våga sig på att förorda en återgång till uttagningsprocenten 100.

När vi sålunda har ansett det nödvändigt att biträda utskottsmajoritetens hemställan om bibehållande av fjolårets uttagningsprocent 110, knyter vi därvid det bestämda uttalande som återfinns i utskottets hemställan, att alla möjligheter för en sänkning av skattetrycket bör undersökas och tillvaratagas. Vi måste också med mycket stor skärpa understrika, att samtidigt största möjliga återhållsamhet med nya statsutgifter bör iakttagas under de kommande åren.

Jag får därför beträffande skatteuttagningsprocenten yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om departementschefens motiveringar har vi fäst oss vid ett uttalande i propositionen s. 27, där departementschefen säger, »att alla möjligheter bör tillvaratas för att i framtiden ernå en förenkling av skattesystemet, vilket av praktiska skäl måste få formen av skattelättnader för löntagare och andra av reformen berörda kategorier». Vi har ingenting att invända emot själva syftet — att åstadkomma skattelättnader samtidigt som man gör förenklingar i vårt skattesystem, som för närvarande är ett kineseri. Men uttalandet är oklart och kan leda till missstolkningar. När departementschefen säger, att förenklingarna — som väl avser en viss schablonreform vid taxeringarna — skall leda till »lättnader för löntagare och andra av reformen berörda kategorier», förutsätter jag naturligtvis, att det nya systemet inte till sina verkningar favoriserar någon viss grupp av skattskyldiga eller rubbar principen om att alla skattskyldiga skall behandlas lika. Denna jämlikhet och jämställdhet i beskattningen är en av de grundläggande principerna för all beskattning, och jag förutsätter att den inte skall rubbas genom den tänkta reformen.

Jag skall härefter övergå till att tala något om kvarlåtenskapsskatten. Denna skatteform, om jag skall kalla den så, har bondeförbundet aldrig godkänt. Konsekvent och envist har vi år efter år återkommit till frågan om dess avskaffande, och vi gör det — jag skulle här vilja påkalla herr Sjödahls särskilda uppmärksamhet — inte av klassegoistiska skäl, utan av rent näringspolitiska och samhällsekonomiska skäl. Det må vara att herr Sjödahls siffror visar ett relativt litet antal kvarlåtenskapsskattskyldiga inom jordbrukargruppen. Jag tror dock att dessa siffror är felaktiga och inte håller vid en prövning. Men även om vi utgår från dem, kan för oss aldrig volymen av en oriktighet bli avgörande för huruvida samma oriktighet skall tillämpas även i framtiden.

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

I den reservation, som vi avgivit här, har påpekats de felaktigheter som skattens konstruktion innebär. Skatten är felaktig på många sätt. Den lägges ovanpå två andra förmögenhetsskatter, och den tar en del av arvsförmögenheten i anspråk såsom skatt, sedan samma förmögenhetsökning har till fullo förut beskattats.

I debatten här har ofta gjorts jämförelser med England. I England har man visserligen hårda arvsskatter, men man har inte den fortlöpande förmögenhetsskatten. Detta är en väsentlig skillnad. Jag skall inte här resa några principiella invändningar emot den årliga förmögenhetsskatten, men låt mig säga, att förmögenhetsskatten träffar en beräknad förmögenhet, som belastas av en skatteskuld, och att den därjämte belastar inkomsten utan att detta på något sätt uppbäres av en däremot svarande inkomst. Däri ligger naturligtvis en felaktighet i förmögenhetsskattens konstruktion såsom en ganska kännbar och hårt verkande faktor på det behållna produktions- och sparkapitalet. Till detta kommer den gamla skatten, som jag inte heller reser invändning emot, nämligen arvslotsskatten. Men om man nu ovanpå dessa lägger den tredje kapitalkonfiskerande skatten, kvarlåtenskapsskatten, träffar denna skatt den odelade förmögenhetsmassan i ett dödsbo på ett sådant sätt, att den skapar en uppenbar och oantagbar orättvisa de arvsberättigade, t. ex. barnen, emellan. Förmögenhetstillgången kan ju vara ett resultat av familjens gemensamma insatser och arbete, vilket ofta är förhållandet i de jordbrukarhem som drabbas av kvarlåtenskapsskatten. Här är en av de ojämnheter som inte kan accepteras.

Tillåt mig, herr Sjödahl, att med tillåtelse av min ärade bänkkamrat, herr De Geer, illustrera inför kammaren med ett exempel, hur kvarlåtenskapsskatten kunde verka. Jag skulle tro att arbetarna på Lesjöfors bruk i Värmland, alltså de anställda i herr De Geers företag, skulle ha visat föga förståelse för kvarlåtenskapsskattens konfiskatoriska verkan om företagsledaren, herr De Geer, hade dött

för 5—6 år sedan, innan han hade kunnat överlämna sin rörelse åt sin son, och innan sonen var fullt utbildad för ledarskapet. Vad skulle då ha blivit följden av den nu gällande kvarlåtenskapsskatten? Företaget, som sysselsätter 700 arbetare, skulle då ha berövats 50 å 60 procent av det för den fortsatta driften nödvändiga produktionskapitalet. Det är mycket troligt att en sådan förlust skulle kommit att äventyra företagets fortsatta verksamhet och därmed också de anställdas existensvillkor. Jag tror att detta är ett exempel, som i någon mån klargör vad som skulle kunna hända.

Nu har man i stället av tvingande omständigheter nödgats att i förväg slå sönder produktionskapitalet i större omfattning. Jag tror att detta är för den samhällsekonomiska verksamheten felaktigt, och att det leder till större förluster för samhället än bortfallet av de cirka 20 miljoner kronor som denna skatt inbringrar.

Trots att det kan konstateras att jordbrukargruppen, kanske på grund av allt längre driven nivellering i förmögenhetsförhållandena, inte kommer att få så stor kännning av skatten, kan man inte godkänna den felaktighet i denna skatts konstruktion, som innebär att den lägges som en tredje skatt på de övriga förmögenhetsskatterna och därmed också i vissa lägen skapar en situation, som kan verka hämmande på produktionen och på möjligheterna att skapa nytt skatteunderlag.

Jag har därför ingen anledning att på något sätt ändra den uppfattning, vi städse givit till kännna från bondeförbundet. Herr Velander har frågat varför inte bondeförbundet kan direkt yrka på skattens avskaffande, när bondeförbundet har denna uppfattning. Jag tror att om herr Velander läser igenom reservationen och dess motivering skall han finna den vara mycket logisk och följdriktig. Det finns ingen lucka, som på något sätt skulle kunna användas för att motivera påståendet att bondeförbundet skulle ha ändrat mening i denna fråga.

Det gäller här bara, huruvida vid

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

skattens avskaffande en täckning av inkomstbortfallet för staten behövs eller inte. Folkpartiet har direkt pekat på nödvändigheten av att ersätta inkomstbortfallet genom en höjd arvslottsskattning. Vi är inte övertygade om att en sådan täckning behövs. Genom inflationens verkan och förmögenhetsökningarna har arvslottsskatten vunnit i effektivitet och storlek. Jag är inte säker på att det är riktigt och nödvändigt att ta ut någon annan kompensation för kvarlåtenskapsskatten. Men i reservationens motivering har vi pekat på att en kommande utredning får utreda även den saken. Det är väl ändå en överklighet ifrån högerns sida — och jag förmodar att folkpartiet kommer att säga detsamma — om man vill göra gällande att bondeförbundets anslutning till yrkandet om ett omedelbart avskaffande av kvarlåtenskapsskatten med den sammansättning som riksdagen i dagens läge har skulle leda till något som helst resultat. Det tror väl inte representanterna för oppositionspartierna vara möjligt. Den linje som vi anvisar är däremot mera användbar, och jag hoppas också att resultatet efter en grundlig utredning skall bli, att denna skatt visar sig vara något som samhället vinner på att snarast möjligt avskaffa.

Herr talman! Med det sagda skall jag be att få yrka bifall till reservationen nr II), i vad den avser motiveringen och i vad den avser kvarlåtenskapsskatten under B) 4).

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte här inlåta mig på någon diskussion om vilken linje som kan vara den lämpligaste, när det gäller att få bort kvarlåtenskapsskatten. Jag ställer mig dock frågande till bondeförbundets ståndpunkt, som givits uttryck på exempelvis följande sätt: »Det gäller en skatt, som innebär en socialisering i smyg.» — »Den är ur alla synpunkter olämplig» och den får inte tolereras. Vad blir det då som ur bondeförbundets synpunkt skall utredas, när det gäller kvarlåtenskapsskatten?

Konsekvensen av bondeförbundets tidigare inställning borde väl bli ett yrkande om dess avskaffande.

Herr Werner undrade, om det verkligen kunde vara min mening att gå in för en medveten underbalansering av budgeten. Ja, denna undran måste väl, herr Werner, innebära, att herr Werner i likhet med herr Sjö Dahl inte förstätt eller velat förstå innebörden av högerns ståndpunkt. Vi har ju hävdad i fjol liksom i motionerna i år, att en underbalansering av budgeten inte får ifrågakomma i nuvarande läge. Vi är också på det klara med att på grund av de utgiftsbeslut, som riksdagsmajoriteten har genomdrivit, måste riksdagsmajoriteten för att undvika en underbalansering gå in för en uttagningsprocent av 110. Men, när vi föreslår en uttagningsprocent av 100, gör vi det på grundval av det alternativ till majoritetsförslag, som vi har presenterat och där vi i förhållande till majoritetsförslaget funnit, att en anpassning till en sänkning av uttagningsprocenten till 100 varit motiverad och möjlig.

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra herr Velander uppmärksam på att innehållet i bondeförbundets reservation beträffande kvarlåtenskapsskatten på intet sätt skiljer sig från innehållet i de framställningar som tidigare har skett från bondeförbundets sida. Det finns icke något som helst i dess innehåll som kan ge stöd för att bondeförbundet har ändrat uppfattning. Frågan gäller ju, som jag tidigare sagt, endast sättet för avvecklingen och om täckning av inkomstbortfallet behövs eller inte. I övrigt är ju yrkandet fullständigt klart. Det går ut på en skyndsamt utredning angående kvarlåtenskapsskatten i syfte att för riksdagen framlägga förslag om dess avskaffande.

När det sedan gäller täckning för de beslutade utgifterna menar väl inte herr Velander, att högern på grund av att den icke har biträtt riksdagens beslut skulle göra anspråk på att icke be-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

höva deltaga i de utgifter, som ha blivit en följd av samma beslut — det kan jag inte tänka mig. I övrigt torde väl nästkommande år bringa klarhet, huruvida vi från min sida eller från herr Velanders sida har bedömt läget riktigt eller oriktigt.

Herr **VELANDER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i mitt första anförande mycket ingående varit inne på det som herr Werner senast berörde, och jag ber att få hänvisa därtill.

Vad kvarlätenskapsskatten angår har jag här på intet sätt beskyllt bondeförbundet för att ha ändrat ståndpunkt. Vad jag har sagt är, att, då bondeförbundet har kritiserat kvarlätenskapsskatten med sådan skärpa, som skett, måste man kunna hävda, att den enda naturliga och riktiga konsekvensen därav hade varit att yrka på dess omedelbara avskaffande, inte på en utredning, där man inte på något sätt antyder, vad som skall utredas.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (bf):

Herr talman! När skattefrågan är uppe varje år till behandling, är det självklart att meningarna bryter sig. Det finns olika synpunkter på hur statsbudgeten skall finansieras. Inte minst i denna debatt har meningarna gått ganska mycket isär.

Om jag först får säga några ord om uttagningsprocenten, vill jag nämna, att intet av de presenterade förslagen, vare sig ifrån högern eller folkpartiet, visar att det finns möjlighet att göra denna sänkning från 110 till 100 procent, vilken skulle vara mycket kärkommen. Man får i stället nöja sig med att vidta ganska olika åtgärder på andra områden.

När den fria sjukförsäkringen beslutades, var högern hundraprocentigt med om att genomföra den. Men då sjukförsäkringsreformen skulle sättas i kraft, gick högern emot förslaget därom, och då förklarade man, att man borde spara dessa pengar för att i stället genomföra en viss skattesänkning. Folkpartiet

å sin sida är kanske mera böjt för att låna upp pengar till en del investeringar. Därigenom skulle man, menar folkpartiet, slippa ifrån att ta skattepengar i anspråk för investeringsändamål, och då skulle man få möjlighet att göra denna operation att sänka uttagningsprocenten från 110 till 100.

Om det inte hade varit valår, hade man säkerligen inom högern och folkpartiet inte vågat komma med sina förslag. Men jag förstår, att det kan vara ett argument, som man vill ha i valdiskussionen, att påstå att högern och folkpartiet vill åstadkomma skattesänkning men att bondeförbundet inte vill vara med därom utan blint följer socialdemokraterna i förslaget att uttagningsprocenten skall bibehållas vid 110. Jag försäkrar, att vi inom bondeförbundet alls inte är av den kalibern, att vi bara följer med mängden. Vi vill gärna från bondeförbundets sida medverka till en skattesänkning, men vi vill icke vara med om en skattesänkning, som skulle åstadkommas därigenom att man i goda tider lånar upp pengar för att finansiera statens utgifter.

Herr Velander sade, att någon underbalansering av budgeten icke får ske. Men i så fall torde det vara omöjligt att genomföra den föreslagna skattesänkningen, om man inte tänker sig att gå några andra vägar.

Sedan vill jag, herr talman, tillägga, att det finns anledning att ifrågasätta, om man i fråga om statens utgifter verkligen alltid söker iakttä den sparsamhet som skattebetalarna har rätt att fordra. I tidningarna har framskymtat, att ytterligare sociala åtgärder planeras. Det är naturligtvis i och för sig förnämligt, om man kan genomföra ytterligare sociala reformer. Vi måste dock akta oss för att göra de sociala förmånerna så stora att vi, om vi råkar ut för en lågkonjunktur, inte kan klara de redan beslutade sociala utgifterna utan tvingas höja skatterna, låna upp pengar eller på annat konstlat sätt täcka utgifterna.

I likhet med övriga ledamöter inom majoriteten i bevillningsutskottet är jag fullt på det klara att årets statsverkspro-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

position icke medger en sänkning av uttagningsprocenten från 110 till 100. Men däremot kommer jag för min del att följa utvecklingen mycket noga. Jag hoppas att det, om den nuvarande goda konjunkturen står sig, skall bli möjligt att genomföra en skattesänkning.

Vad sedan gäller kvarlåtenskapsskatten, måste jag säga, att denna skatt, som genomtrufades med en mycket ringa majoritet, inte har varit till annat än irritation. Det skulle ha varit ganska intressant, om vi hade kunnat få en redogörelse för hur förmögenheter skingrats och delats upp sedan kvarlåtenskapsskatten infördes. Om jag inte sett fel, har kvarlåtenskapsskatten under det senaste redovisade året gett statskassan en inkomst av 18 miljoner kronor. Jag undrar dock, om inte en närmare undersökning skulle visa, att staten har förlorat lika mycket i förmögenhetsskatt som kvarlåtenskapsskatten tillfört statsverket. Om en människa, som har en viss förmögenhet, hinner ordna något för sina efterlevande innan de egna livsandarna slutar, försöker vederbörande naturligtvis att dela upp de tillgångar, som han hunnit samla under sin livstid på barnen för att dessa skall ha möjlighet att kunna börja ett eget livsverk, när föräldrarna inte orkar längre.

Man kanske säger, att kvarlåtenskapsskatten inte har så stor betydelse. Jo, det har den visst. Den har en oerhörd betydelse som irritationsmoment.

Det är ett faktum att ett slopande av kvarlåtenskapsskatten inte skulle medföra några större påfrestningar för statsbudgeten. Men, frågar herr Velander, varför nöjer sig då bondeförbundet med att begära en utredning i stället för att direkt begära att kvarlåtenskapsskatten skall avskaffas? Vad är det som bondeförbundet vill skall utredas, frågar herr Velander vidare. Jag skulle som svar till herr Velander vilja säga, att om man på vissa håll anser att statsbudgeten inte skulle tåla den inkomstminskning som skulle bli följderna av kvarlåtenskapsskattens avskaffande, kanske man ändå skulle vilja vara med om den linjen, att man utreder om man inte skulle kunna till-

föra statskassan erforderliga inkomster genom att, såsom jag föreslagit vid många tillfällen här i riksdagen, ta ut en viss skatt på den kolorerade veckopressen. Det skulle vara intressant, om herr Velander ville svara på den frågan, om han skulle vilja vara med om en sådan operation. Jag tror inte att man skulle behöva ta ut mer än en tioöring i skatt på de kolorerade veckotidningarna för att få in erforderliga pengar. En dylik åtgärd skulle inte innebära att man lägger munkavle på det fria ordet. Den kolorerade veckopressen skulle för övrigt enligt min mening mycket väl tåla en liten tillbakagång, såsom förhållandena har utvecklat sig på det området, en utveckling som åtminstone jag finner vara mycket bekymmersam. Jag vill, herr talman, här ge anvisning på denna möjlighet att få in erforderliga pengar till statskassan för att kunna avskaffa kvarlåtenskapsskatten. Det är också därför som vi framställt vår begäran om utredning av frågan.

Jag måste för övrigt konstatera, att jag aldrig har gett min röst för kvarlåtenskapsskattens införande eller bibehållande. Så länge jag har säte och stämma här i kammaren kommer jag också att försöka få kammarens ledamöter att inse, att kvarlåtenskapsskatten icke är en skatt i vanlig bemärkelse utan en skatt som inom svenska folket vållar en irritation, som man inte längre behöver tåla, då det statsfinansiella läget nu medger att skatten kunde slopas.

Sedan skulle jag bara vilja säga ett par ord till herr Sjödahls. Han sade att vi inte gjorde några invändningar, när tobaksskatten gick igenom. Det är mycket riktigt att vi accepterade både tobaksskatten och spritskatten, även om det inte skedde utan ett visst knorr från en hel del ledamöters sida. Nu är det emellertid så både med spriten och tobaken, att den som inte vill nyttja dessa varor också kan låta bli att köpa dem. Men sedan en människa lämnat sitt livsverk och skall läggas i sin grav, har hon inte möjligheter att vidta några åtgärder i det ena eller andra avseendet. Det är därför man inte kan, såsom herr

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Sjödahl gjorde, jämföra dessa båda skatteförslag.

När man här säger att kvarlåtenskapskatten inte spelar så stor roll för jordbrukets del, vill jag invända att vi därvidlag får tänka på inte bara jordbrukarna utan hela det svenska folket. Denna skatt drabbar ju över lag mycket hårt. Tänk exempelvis på den som har en fastighet, vare sig nu det är jordbruksfastighet eller annan fastighet. Fastigheten åsätts ett taxeringsvärde, som gäller för sex år framåt. Men när sex år har gått, vet man inte om ägaren har möjlighet att få ut det belopp, som står på taxeringsuppgiften. Enligt den är han visserligen ägare av en viss förmögenhet, men tiderna har måhända under taxeringsperioden ändrats, så att han får ut avsevärt mindre vid en försäljning av fastigheten än vad han har papper på att fastigheten är taxerad till. Jag gör här bara ett rent antagande, men när man skall diskutera en sådan här fråga från olika sidor, måste man också räkna med att de nuvarande goda tiderna kanske inte blir bestående för all framtid utan att det kan komma en tillbakagång. Då skulle en sådan skatt som kvarlåtenskapskatten få mycket dåliga verkningar.

Jag skall, herr talman, inte hålla något längre anförande, utan ber med vad jag här sagt att då yrka bifall till den av herr Werner m. fl. avgivna reservationen, som syftar till en utredning om kvarlåtenskapskattens avskaffande.

Herr **VELANDER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elofsson ville inte tala om för oss, vad utredningen skulle avse. I stället sade han något om att, därest läget nästa år vore sådant, att man hade svårighet att få budgeten att gå ihop, så skulle kanske även jag kunna förstå, att man sneglade något åt kvarlåtenskapskatten. Jag vill emellertid i det hänseendet hänvisa till den reservation, som herr Elofsson nyss yrkade bifall till. Där heter det, efter ett omnämnande av vad kvarlåtenskapskatten har inbringat, bland annat följande: »Tyd-

ligt är att detta belopp inte kompenseras de obestridliga nackdelar i produktionshämmande hänseende som skattens uttagande innebär.» Det säges vidare: »Det anförda ger otvivelaktigt starkt stöd åt den uppfattningen att landet skulle vinna på kvarlåtenskapskattens omedelbara avskaffande.»

Det är den ståndpunkten, som högern i sitt ställningstagande till kvarlåtenskapskatten städe har hävdad. Någon utredning angående dess avskaffande behövs därför icke och detta så mycket mindre som till stöd för kvarlåtenskapskattens införande icke förelåg någon som helst utredning om dess samhälls-ekonomiska verkningar.

Herr **SPETZ** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag beklaga, att jag var tillfälligt ute ur kammaren, när detta ärende påropades. Jag hoppas att jag inte nu skall behöva förlänga debatten, men jag skulle dock vilja säga ett ord till herr Elofsson.

Det var ju så att herr Elofsson hade sitt namn under en precis likalydande reservation i fjol i bevillningsutskottet. Den reservationen stöddes, såvitt jag minns, av samtliga riksdagsmän tillhörande bondeförbundet med undantag av statsråden. Hur kan det då komma sig, att statsråden med den ställning som de har i regeringen inte har lyckats åstadkomma ett igångsättande av den utredning, som herr Elofsson redan i fjol åskade? Eller är det möjligen så att statsråden har en annan mening än bondeförbundsgruppen i övrigt?

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Spetz vill jag först säga, att jag inte kan svara på varför man inte från de statsråds sida som tillhör bondeförbundet har förmått regeringen att sätta denna utredning i gång, men det måste väl vara därför att riksdagen i fjol avslög kravet på en sådan utredning. Bondeförbundet kanske också har smittats av folkpartiets sätt att ha många

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

olika meningar i varje fråga. Det kan ju tänkas vara någonting i den stilen.

Herr Velander läste upp valda delar av den reservation som vi står för. Det är ju mycket riktigt att den inte överensstämmer med det yrkande som vi gjorde förra året. Men såsom herr Velander vet hade jag inte tillfälle att själv vara med i bevilningsutskottet, när detta ärende behandlades. Den reservation som nu är fogad till utskottsutlåtandet tillkom väl efter den diskussion som fördes inom bevilningsutskottet. Det kan ju tänkas att om jag hade varit med, reservationen hade sett annorlunda ut på någon punkt.

Jag tror emellertid att herr Velander delar min åsikt, att om vi någonsin skall kunna få bort kvarlätenskapsskatten, måste detta föregås av en utredning. Vi behöver bara hänvisa till de motioner, som vi väckt år efter år sedan kvarlätenskapsskatten infördes och vari vi yrkat dess slopande. Vi lyckades inte vinna kammarens öra för dessa motioner, men förra året, när vi väckte en motion med krav på utredning, märkte vi att vi samlade fler röster omkring det kravet. Det vore lyckligt om vi i år kunde samla majoritet för vår begäran om utredning. I så fall förmodar jag att statsråd från bondeförbundet kommer att ta upp denna fråga inom regeringen.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag skall liksom de två föregående talarna väsentligen syssla med frågan om kvarlätenskapsskatten. Jag har visserligen personliga erfarenheter i det sammanhanget, men jag skall självfallet inte tala i egen sak, utan jag hade väntat att få stoff för mitt anförande av herr Sjødahl, och han har ju inte kommit mina förväntningar på skam.

Herr Sjødahl åberopade olika skäl för kvarlätenskapsskattens bibehållande. Bland annat sade han att den inte kan vara någon farlig belastning; den rör sig om 20—25 miljoner per år. Å andra sidan räknar han med och hoppas, att det samlade beloppet för kvarlätenskapsskatten i framtiden skall bli större. Vidare

förmodade han att det här rör sig om en extrem toppbelastning, som drabbar endast de större företagen, och han ville styrka det med statistik. För sin del ansåg han det vida lämpligare och ur demokratisk synpunkt riktigare att avskaffa kaffetullen, som inbringar ungefär lika stort belopp.

Det enligt min uppfattning överraskande med herr Sjødahls anförande är, att han helt förbiser de allmänekonomiska och näringspolitiska synpunkterna i fråga om kvarlätenskapsskatten. Efter herr Sjødahls anförande har dessa synpunkter berörts av herr Werner och herr Elofsson, men jag skall tillåta mig att ytterligare utveckla dem.

Kvarlätenskapsskatten skapar en osäkerhets känsla, särskilt inom små och medelstora företag, vars betydelse herr Sjødahl tydligen inte har insett. De små och medelstora företagen utgör enligt min uppfattning en mycket viktig del av produktionsapparaten i vårt land. Det är inte utan oro man ser den fortgående koncentrationen till stora, byråkratiska företag; fara finns att konkurrensen försvagas och produktionen blir mindre effektiv.

Många av dessa företag har nu — lyckligtvis, säger jag — vidtagit säkerhetsåtgärder för sitt bestånd; det skedde som bekant under de tre åren närmast före 1947 års beslut om kvarlätenskapsskatt. Herr Sjødahl betecknade dessa åtgärder som »skatteflykt» — det var väl ändå ett förbiseende av honom att använda just den termen. Jag anser för min del att åtgärderna var kloka och förutseende och verkade till fördel inte bara för vederbörande själva utan också för samhället. Det vore nämligen såvitt jag förstår mycket olyckligt, om staten skulle tvingas att i egen regi övertaga en del små och medelstora företag — kanske framför allt medelstora — och det hade nog blivit följden om inte förebyggande åtgärder i stor utsträckning kunnat vidtagas under de tre åren före 1947 års beslut.

Herr Sjødahl hoppades som sagt, att intäkterna av kvarlätenskapsskatten skall komma att stiga; han ansåg den

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

utvecklingen mycket sannolik. I den mån intäkterna av kvarlåtenskapsskatten stiger, kommer just de av mig berörda faktorerna fram, men jag tror att herr Sjödahl lyckligtvis skall bli sviken i sin förhoppning, detta av flera skäl. Alltjämt har man rätt att utan erläggande av kvarlåtenskapsskatt, således endast med vanlig arvsskatt, under en tioårsperiod överlåta 50 000 kronor åt efterlevande. Detta göres nu i mycket stor utsträckning, ofantligt mycket mera än förr. Inom många företag sker, i den mån de är aktiebolag, en försäljning mot reverser till barn och barnbarn, ja till och med barnbarns barn. Sådana försäljningar är ju fullt lagliga, men de innebär att värdestegringarna till följd av inflationerna sedan 1947 har undandragits skattebelastning vad gäller kvarlåtenskapsskatt och progression.

Jag tror att herr Sjödahl skulle få ett drastiskt belägg för riktigheten av mitt påstående, om han hade tillfälle att gå igenom ett antal aktieregister för några av våra små och medelstora företag. Dessa aktieregister omfattade låt mig säga före 1945 vanligen fem eller tio, kanske femton namn — nu är registren på flera sidor, i många fall hundratalet, och man återfinner där till och med om inte ofödda, så dock ännu ej döpta barn. Ägarna strävar genom sådana åtgärder att klara sina företag, och jag anser denna deras strävan i högsta grad lovvärd; jag tror att staten har enbart nytta av dem. Om vi gör det tankeexperimentet att kvarlåtenskapsskatten inte funnits, hade säkerligen dessa överflyttningar och gåvor, som undandragit staten värdestegringens belastning av arvsskatten, aldrig ägt rum, utan de ordinarie skatterna skulle årligen ha givit 20—25 miljoner mera i inkomst.

Jag tror alltså att herr Sjödahls förhoppningar om stegrade intäkter av kvarlåtenskapsskatten glädjande nog skall komma på skam. Herr Elofsson har redan betonat vilken irritation kvarlåtenskapsskatten ständigt skapar, och med hänsyn till att dess betydelse knappast kommer att stegras tror jag att det vore synnerligen klokt om vi snarast

möjligt gjorde oss kvitt denna ganska oformliga del av vår skattelagstiftning.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Den reservation, som jag tillåtit mig anteckna till förevarande betänkande, är inte uttryck för att jag på något sätt skulle ogilla utskottsmajoritetens ställningstagande. Jag kan tvärtom helt instämma med utskottets majoritet.

Vad min reservation närmast åsyftar är att utskottsmajoriteten inte velat i sin skrivning ta med ett par saker, av vilka i alla händelser en är betydelsefull. Den ena gäller det förebådade förslaget till en förenkling av skattesystemet, som skulle kunna leda till en bättre avvägd beskattning framför allt för löntagarna, den andra gäller kommunal-skatten.

Om de positiva uttalanden, som utskottets värderade talesman här i dag har gjort, hade kunnat få plats i utskottsutlåtandet, skulle min reservation ha varit helt överflödig. Jag delar nämligen herr Sjödahls uppfattning, att löntagarna gång efter annan måste bibringas den känslan att de i skattehänseende är betydligt ogynnsammare ställda än andra inkomstgrupper. Löntagarna har så många tillfällen att jämföra sin egen skattebelastning med andra inkomstgruppers belastning, och de måste tyvärr ofta göra den erfarenheten, att de i detta avseende är betydligt sämre rustade än andra grupper. Jag har i min dagliga gärning många gånger uppmärksammat sådana fall. En inkomsttagare, som inte är löntagare, har haft en beskattningsbar inkomst som gör det möjligt för honom att få s. k. familjebostadsbidrag, medan hans granne, som är löntagare, har kommit upp i en inkomst som icke gör det möjligt för honom att få sådant bidrag. När dessa två emellertid jämför sina levnadskostnader, kan löntagaren inte undgå att göra den reflexionen, att han måste få sin inkomst beskattad på ett helt annat och hårdare sätt än den andre.

Om därför det av finansministern fö-

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

rebådade förslaget om en förenkling av skattesystemet skulle kunna leda dithän, att vårt skatteväsende mera skulle kunna inriktas på andra inkomstgrupper än löntagare, tror jag att vi skulle kunna komma fram till någonting av det viktigaste i hela vårt skatteresonemang, nämligen en större skatterättvisa för löntagarna. I varje fall är enligt min mening en sådan skattereform betydligt angelägnare än att vi går den mycket enklare vägen, att vi sänker uttagningsprocenten i den statliga inkomstbeskattningen.

Herr Werner var en smula orolig för hur ett sådant skattesystem skulle komma att verka. Han var rädd för att vi möjligen skulle kunna få schablonregler, som skulle favorisera, såsom han uttryckte sig, vissa inkomstgrupper. Men, herr Werner, redan nu har vi ju en favorisering av betydande inkomstgrupper. Den inkomstgrupp, som herr Werner representerar, nämligen jordbrukarna, befinner sig för att taga ett exempel i ett betydligt bättre läge än löntagarna. Därmed vill jag inte säga, att jordbrukarna som sådana inte skulle bli beskattade på ett riktigt sätt. Men om vi jämför en löntagare med en jordbrukare, måste nog även herr Werner ge mig rätt i att en jordbrukare har en betydligt bättre ställning i detta avseende än en löntagare.

Herr Ohlon var inne på skattemoralen. Herr Ohlon menade, att om man i enlighet med folkpartiets förslag sänker skatten, så skulle man därigenom betydligt förbättra skattemoralen. Det skulle också enligt han mening medföra ökade inkomster till staten. Det sägs — och herr Ohlon nämnde det också — att 2,5 miljarder här i landet undandras från inkomstbeskattning. Om det är uttryck för en dålig skattemoral eller inte, vet jag inte, men i varje fall kan det ju inte vara löntagarna i detta land som genom dålig skattemoral undandrar staten dessa inkomster. Löntagarna må ha vilken moral som helst i detta hänseende; de blir ändå beskattade intill sista öret av sin inkomst. Såvitt jag förstår måste det följaktligen vara andra inkomstgrupper,

som är orsaken till denna höga siffra. Jag vill minnas att finansminister Wigfors i början av 30-talet uppskattade det belopp, som undandrogs från beskattning, till ungefär 1,5 å 2 miljarder kronor. Skulle den av herr Ohlon nu angivna siffran, 2,5 miljarder kronor, vara riktig, har ju, herr Ohlon, skattemoralen inte försämrats i förhållande till skattetryckets ökning utan endast följt penningvärdets utveckling. Följaktligen är skattemoralen inte sämre nu än den var på 30-talet. Om vi sänker skattetrycket ned till 30-talets nivå — och det vore ett mycket kraftigt steg — skulle alltså inte skattemoralen nämnvärt förbättras utan befinna sig på ungefär samma nivå.

En annan skattereform, som jag för min del anser också bör ha ett försteg framför en sänkning av uttagningsprocenten, är en revision av kommunal-skattelagstiftningen. Det är alldeles riktigt, som herr Sjödahl angav, att det för de små och även för de medelstora inkomsttagarna ändå är kommunalskatten som utgör skattetrycket. Det är säkerligen många av dem, som ställer sig något undrande inför den metodik, som för närvarande användes i vårt skattesystem och som består i föreskriften att det kommunala ortsavdraget inte skall vara mer än hälften av det statliga. Skulle man ta ett lyft här och låt mig säga jämställa de statliga och kommunala ortsavdragen, skulle man därmed vinna en betydande skattelättnad just för de inkomstgrupper, som för närvarande känner skattetrycket hårdast.

Det förhåller sig emellertid på det sättet — det medger jag gärna, herr talman — att det ur skattetekniska synpunkter kan vara svårt att gå fram på denna väg. Jag tror att det är riktigt, om jag påstår att kommunerna är ganska återhållsamma i sin utgiftspolitik. Jag tror att jag bedömer läget rätt när jag säger, att kommunerna själva icke är i stånd att finansiera en höjning av det kommunala ortsavdraget. Skulle en höjning av det kommunala ortsavdraget genomföras, så skulle det för att få någon effekt innebära, att man medelst statsbidrag finansierade det skattebort-

Ang. beräkning av beivillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

fall, som det höjda ortsavdraget skulle medföra. Om det finnes möjligheter att genom en politik i utgiftssänkande riktning skapa utrymme för en sådan finansiering, så tror jag att en sådan väg vore värd att beträda i stället för en sänkning av uttagningsprocenten.

När det gäller frågan om att sänka de statliga utgifterna anförde herr Ohlon här i dag, att herr Sjödahl hade ett statistiskt tänkande i fråga om skattesänkingspolitiken. Det har ofta både i pressen och även här i kammaren anförts, att både finansministern och riksdagsmajoriteten är fullkomligt fantasilösa när det gäller att komma med ett förslag i skattesänkande riktning. Det var därför som jag för min del blev synnerligen glad över att se att det främsta officiella organet för skattebetalarna här i landet, nämligen Skattebetalarnas förening, och dess tidskrift *Sunt Förnuft* startat en stor pristävlan om det bästa skattesänkingsförslaget. I en sådan tävlan, där man vände sig till kunnigt folk, skulle det väl ändå kunna ges prov på den fantasi, som man så ofta har efterlyst i fråga om skattesänkingsuppslag. Nu är tävlingen avslutad och resultaten är redovisade. Men de bjuder, herr talman, sannerligen inte prov på någon större fantasi när det gäller att sänka de statliga utgifterna. Samtliga förslag är ganska likvärdiga. Ett förslag, som tidningen ansåg vara värt en extra dusör på 300 kronor, var att slopa alla utgifter på socialbudgeten, i vilket fall utgifterna kunde sänkas med över två miljarder kronor. Detta förslag anser nu tidningen kunna honoreras med 300 kronor. Jag hoppas, herr talman, att förslagsställaren befinner sig i det inkomstläget, att marginskatten tar det mesta av dessa 300 kronor! Ty det är faktiskt inte värt detta pris att bara med ett penndrag stryka över samtliga utgifter på socialbudgeten för att få fram ett skattesänkingsförslag.

Eftersom herr Ohlon står dessa kretsar mycket nära, är det möjligt att vi ett annat år kommer att genom en folkpartimotion eller på något annat sätt få ta del av den fantasifullhet, som prä-

lade dessa tävlingsförslag. Jag hoppas — och man kan ju hoppas på det — att i vart fall inte 300-kronorsförslaget skall vinna gehör.

Jag skall, herr talman, med det sagda be att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Erikssons anförande här ger belägg för antagandet, att departementschefen verkligen skulle ha menat att han ämnade tillförsäkra en viss grupp särskilda skatteförmåner. Jag har nu med verklig skärpa understrukt, att skulle så ske, så rubbas en av grundprinciperna i hela vårt skattesystem, nämligen jämställdheten i fråga om beskattningen. Jag kan inte finna, att löntagarna på något sätt skulle vara orättvist behandlade. Är det på det sättet, att de inte kan göra sina avdrag för omkostnader, förenade med inkomster nas förvärvande gällande är det fel på taxeringen men inte på den grundläggande lagstiftningen.

När herr Eriksson sedan vill göra gällande, att jordbrukarna skulle vara särskilt gynnade och kanske också tillhöra den där kategorien, som undandrar staten ett par eller tre miljarder i skatteunderlag måste jag bestämt tillbakavisa detta påstående såsom ett uttryck för verklig okunnighet. Jordbrukarna beskattas liksom alla andra grupper för varje inkomst, som de förvärvar. När en skogsägande jordbrukare till exempel tar ut ett skogsinnehav sporadiskt med flera års mellanrum, kommer han att beskattas progressivt det år uttaget sker, samtidigt som han under skogens tillväxt d. v. s. under de s. k. tomma inkomståren, får betala garantiskatt för skogsvärdet.

Jordbrukarna saknar dessutom den lysande förmån, som näringslivet i övrigt har i rätten att göra fria avskrivningar. Dessa förhållanden inverkar ju i mycket hög grad ogynnsamt för jordbruket.

Jordbrukarna säljer och köper numera sina produkter genom föreningar,

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

och inkomster och utgifter är därför lätt kontrollerbara, varför det inte finns några möjligheter att undandra några inkomster från beskattning. Det föreligger inte alls någon skatteflykt, som herr Eriksson gjorde gällande skulle höra hemma inom jordbrukarkåren. Sök skatteflykten på annat håll, men gör det inte inom jordbrukets led!

Herr **ERIKSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte rättvist av herr Werner att göra gällande, att jag skulle ha hänfört jordbrukarna till de inkomstgrupper, som skulle ha benägenhet för medverkan till en skatteflykt — om jag får uttrycka det så — som kanske uppgår till ett sammanlagt belopp av 2,5 miljarder kronor. I själva verket frtog jag i mitt anförande jordbrukarna från en sådan misstanke.

Vad jag däremot sade, herr Werner, och även vidhåller, var att jordbrukarna i förhållande till löntagarna för närvarande är en favoriserad grupp. Låt mig bara som exempel ta värdet av de naturaförmåner, som en jordbrukare tar upp i sin deklaration. Redan det låga värdet å dessa förmåner motsvarar nära nog ett helt ortsavdrag för en löntagare. Häri ligger en klar anvisning om vad jag menar med mitt påstående, att jordbrukarna kan räknas till en inkomsttagargrupp med bättre ställning än rena löntagare.

Herr **WERNER** (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson blottar alltmer sin okunnighet när det gäller jordbrukets förhållanden. Jordbrukarna har i mycket hög grad övergått till konstanthushållning. De säljer sina produkter och köper de förnödenheter, som de behöver i sitt hem. Den tiden är ganska avlägsen, då en jordbrukare slaktade och saltade ned ett årsbehov av kött. Det är i stället ett direkt utbyte av varor mot kontanter, vilket följaktligen inte ger utrymme för den schablontaxering, som ofta är oskäligt hög när det gäller jordbrukets naturaförmåner. Dessa naturaförmåner, både hyresförmåner och i

hushållet förbrukade produkter, åsättes schablonmässigt höga värden enligt normer, som fastställs av länstaxeringsmyndigheterna och sedan följes vid taxeringen. De enskilda jordbrukarna drabbas oftast synnerligen hårt av denna schablontaxering.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Kammaren får ursäktas att jag anser mig ha ett visst behov av att ytterligare något precisera den principiella inställning, som ligger bakom högerpartiets förslag i skattefrågan.

Det finns självfallet ingen politiker och inte heller något politiskt parti, som anser att höga skatter är något i och för sig eftersträvansvärt. Självbevarelsedriften är en mäktig kraft även i det politiska livet.

När vi i högerpartiet talar om högskattepolitik och högskattepartier, menar vi alltså inte att någon för nöjes skull eller för att plåga de trogna undersåtarna lägger på skatter, som är onödigt tunga. Vi syftar på att det finns meningsriktningar, som trots riskerna för en onormal skattebelastning driver en politik, som slutar i så betydande statsutgifter, att mycket hårda krav måste ställas på de skattskyldiga. Skattepolitik är alltså i sista hand en fråga om utgiftspolitik, om ramen för den statliga verksamheten. Att finansminister Sköld för närvarande inte kan taga på sitt ansvar att föreslå någon sänkning i den direkta skatten, är en följd av den politik, majoriteten drivit i regering och riksdag.

En speciell omständighet måste här kopplas in i diskussionen. Den socialdemokratiska regeringen har hävdats, att staten genom att taga hand om en större del av människornas inkomster än som i och för sig skulle vara nödvändigt för att täcka de löpande utgifterna skulle åstadkomma ett skydd mot allmänna prisförhöjningar. Erfarenheten tyder inte på att denna teori är hållbar i praktiken. Det finns emellertid ingen orsak att än en gång diskutera den saken, ty den har ingen aktualitet. Ingen hyser i

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

dag någon som helst förhoppning om att kunna åstadkomma ett överskott i statens hushållning. Finansplanen för nästa år bygger på förutsättningen, att finanspolitiken i stort sett endast kan användas för att reglera statens eget ianspråktagande av samhällets resurser.

Högskattepolitiken håller på att komma in i en trollicirkel, som så länge majoriteten fortsätter som hittills inte kan brytas. Beslutade utgifter föder nya utgifter, och åtgärder, som i första hand endast synes ha effekt på driftbudgeten, drar med sig väldiga kapitalutgifter. Befolkningsutvecklingen och det ekonomiska förloppet skapar en automatisk utgiftsstegring, vilken ofta kommer som en överraskning, därför att de beslut, som fattats, inte varit tillräckligt underbyggda. En mentalitet växer fram, för vilken överskridandet av anslag inte är en omständighet att fästa större avseende vid. Bostadsstyrelsen har på ett eftertryckligt sätt visat vad detta kan leda till.

Jag är rädd för att konsekvenserna av den obligatoriska sjukförsäkringen, när den föres ut i livet, blir andra än man tänkt sig. I England har en konservativ regering föresatt sig att med alla till buds stående medel söka hålla kostnaderna för den allmänna sjukförsäkringen nere vid omkring 400 miljoner pund. Trots alla ansträngningar torde kostnaderna för innevarande år komma att uppgå till 505 miljoner pund. Kalkylerna för vår obligatoriska sjukförsäkring är utomordentligt osäkra, och ingen vet i dag, vilka utgifter denna försäkring kommer att resultera i.

De stora statsutgifterna leder till hårda krav på förfoganderätt över de enskildas inkomster. Att detta begränsar stegrings takten i inkomsterna och i all synnerhet håller tillbaka skatteunderlagets utveckling är uppenbart. Högskattepolitiken försämrar på detta sätt möjligheterna för staten att få inkomster. Den konserverar sig själv i ett stagnerande, som på någon sikt måste leda till en olöslig konflikt mellan behovet av inkomster för staten och möjlighet att ta ut dem.

»Någon höjning av den direkta be-

skattningen och då närmast av inkomstskatten kan ej komma i fråga», säger finansministern i finansplanen. Detta uttalande innebär ett konstaterande av att vi i vår direkta beskattning nått högsta möjliga höjd. På de direkta skatternas område finns alltså ingen reserv för oförutsedda händelser. Högskattepolitiken har gått i baklås. Vi i högerpartiet tror inte heller på några större möjligheter att ytterligare skärpa det indirekta skattetrycket.

De siffror som anförts om den beräknade stegringen i statens inkomster under de närmaste fem åren är självfallet mycket osäkra. Beräkningarna synes ge vid handen att budgetmässigt skulle stegringen få betydelse egentligen först fram emot år 1957. Någon förklaring till detta underliga förhållande har inte lämnats och torde väl inte heller kunna lämnas. Är uppgiften riktig skulle de två närmaste budgetåren bli alldeles särskilt påfrestande — med mycket begränsade inkomstökningar och mycket stora automatiska utgiftsökningar. På grund av ofullständigheten i det redovisade materialet har det varit omöjligt att närmare analysera denna problemställning. Kvar står endast, som jag förut sagt, att de höga skatterna tränger ihop underlaget för den politik, som lett till dessa höga skatter, samt att man icke har möjlighet att grunda en skattesänkning nu på förhoppningar om snabbt förbättrade inkomster för det allmänna.

Det är mot denna bakgrund högerpartiet lagt upp sitt politiska arbete. Vi har medvetet och systematiskt försökt angripa utgiftsproblemet och försökt att på detta sätt skapa utrymme för en påbörjad sänkning av skatterna. Erfarenheterna utifrån världen visar att detta är enda sättet att i skattefrågan komma från allmänna talesätt till praktisk handling. Dessa erfarenheter ger också grund för förhoppningen att en skattesänkning skapar utrymme för nya skattesänkningar och för en reformpolitik i försiktig takt. Vad det gäller är att bryta högskattepolitikens herravälde, att bryta igenom muren med en koncentrerad och ordentligt underbyggd framstöt.

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Av naturliga skäl måste en opposition alltid se sina förslag i förhållande till regeringens. Vi saknar möjligheter att frigöra oss från det grundläggande material, som endast Kungl. Maj:ts kansli kan presteras. Vårt skattesänkingskrav innebär alltså att om regeringen och majoriteten med sin politik skapat förutsättningarna för ett skatteuttag för inkomstkatten med 110 procent, så ger vår politik en sakligt hållbar grund för ett skatteuttag med 100 procent. Detta betyder att vi inom högerpartiet kan sänka anspråken på statlig delaktighet i den enskildes inkomst med något över 9 procent.

Den sammanställning som gjorts i högermotionen över de statsfinansiella följderna av högerens olika förslag ger oss rätt att yrka på sänkt inkomstskatt. Hade vår politik följts, skulle de skattskyldiga från den 1 januari nästa år icke behövt betala det överuttag på inkomstkatten, som finansministern föreslagit och majoriteten uppenbart är beredd att ta ansvaret för. Var och en i detta land som betalar inkomstskatt — och det gör det stora flertalet inkomsttagare — skulle från årsskiftet ha kunnat få sina källskatteavdrag sänkta med ett belopp som motsvarar mer än 9 procent av den sammanlagda inkomstskatt han eller hon erlägger till staten. Detta skulle ha varit möjligt även om riksdagen följt högerpartiet i dess förslag om förmögenhetsskattens avdragsgillhet, kvarlåtenskapsskattens omedelbara avskaffande och en lägre indirekt beskattning än den regeringsalternativet medför för de skattskyldiga.

Vi i högerpartiet anser oss alltså i dag framlägga ett hållbart och sakligt grundat alternativ till regeringens skattepolitik. Vi har täckning för varje yrkande vi gjort och gör, och vi vågar påstå att den budget, i vilken våra framställningar skulle ha sammanfattats, är starkare än majoritetens. Den har större reserver. Både regeringsalternativet och vårt alternativ förutsätter emellertid hård återhållsamhet för brukning av tidigare beviljade anslag. Intet av dessa alternativ har utrymme för några tilläggsstater.

För båda två alternativen gäller att tillräcklig grad av säkerhet för balans mellan statens inkomster och utgifter endast kan nås för den händelse regering och myndigheter ålägger sig största möjliga sparsamhet även inom de beviljade anslagens ram.

Den statliga inkomstkatten är i vårt skattesystem konstruerad på det viset, att den procent, med vilken skatten uttages, tjänstgör som regulator. Det är genom ändringar i denna procentsats den slutliga jämvikten skall nås mellan inkomster och utgifter. Rent logiskt leder detta till slutsatsen att en sänkning i den direkta beskattningen regelmässigt skall ha formen av sänkt uttagsprocent. Den som driver en annan tes — den som kritiserar en sådan skattesänkings följd för olika grupper inkomsttagare — förutsätter i själva verket att skatteskalorna skall ändras allteftersom det statsfinansiella läget varierar. Som praktisk arbetsmetod är denna linje omöjlig. Den leder till ständig osäkerhet för de skattskyldiga och till nödvändigheten av ständigt arbetande skatteutredningar. Därtill kommer ju att det s. k. rättvisekravet, om det knytes till det antal kronor alla olika skattebetalare får vid en skattesänkning, helt enkelt omöjliggör varje skattesänkning. Rättvisan tolkad på detta sätt leder till högsta orättvisa. Den lamslår handlingskraften. Även på denna punkt är emellertid en mera ingående diskussion alldeles onödig. Principiellt sett vill alla partier — möjligen med undantag för kommunisterna — sänka uttagsprocenten och återgå till en normal inkomstskatt. Under alla förhållanden vill socialdemokraterna och högerpartiet göra detta, så snart »de budgetmässiga och samhälls-ekonomiska förhållandena det medger». Diskussionen kan alltså, om den över huvud taget skall ha någon mening, endast gälla när dessa budgetmässiga och samhälls-ekonomiska förhållanden föreligger. I det avseendet har vi delade meningar, helt enkelt därför att vi har olika politiska huvudlinjer. Högerpartiet har försökt skapa förutsättningarna för en skattelättnad nu. Soci-

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

aldemokraterna väntar och hoppas på en efter vår uppfattning osäker framtid.

Att en skattesänkning i kronor räknat måste bli större för den som betalar större skatt är i själva verket självklart. I annat fall måste man utgå från möjligheterna att skärpa progressiviteten till det orimliga. Man måste kallt ta de risker en orimlig marginalskatt skapar, inte endast för de s. k. stora inkomsttagarna, utan — om man vill nå några nämnvärda statsfinansiella resultat — även för de stora grupperna arbetare, tjänstemän, fria yrkesutövare och företagare som har medelstora inkomster. Om man konfiskerar all inkomst över 20 000 kronor, skulle detta första året leda till en »nettoförtjänst» för staten som kan uppskattas till 300 miljoner kronor. Skadeverkningarna ur samhällsekonomisk synpunkt skulle bli mångfalt större. Skulle man förmena inkomsttagare med en beskattningsbar inkomst över 12 000 kronor den sänkning i skatterna som en normal uttagningsprocent av inkomstskatten kan beräknas ge och från detta skikt successivt minska skattelättnaderna, så att den helt försvann vid omkring 20 000 kronors inkomst, skulle statsverket — också under första året — få en merinkomst på högst 80 miljoner kronor. Verkningarna ute i arbetslivet av en sådan åtgärd torde icke ens den mest envise företrädare för ohållbara s. k. rättvisesynpunkter vara beredd att ta.

En skattesänkning nu minskar enligt vår uppfattning ingalunda utsikterna att från och med år 1956 förenkla skattesystemet, så att det stora flertalet medborgares deklarationsbesvär inskränkes till ett minimum. Vi betvivlar nämligen på goda grunder, att marginalen mellan inkomster och utgifter efter vår linje då kommer att vara mindre än efter regeringens. Jag tillägger att en förenklingsreform är både önskvärd och angelägen — naturligtvis under förutsättning att den inte minskar de skattskyldigas rättighet att visa de speciella skäl som för hans skatteförmåga kan vara av betydelse.

Herr talman! Ståndpunkterna i den i

dag aktuella skattefrågan går djupare än till nio procents skattesänkning. I grunden är det fråga om skiljaktiga värderingar av förhållandet mellan individ och samhälle. Högerpartiet godtar inte den avvägning regeringen gjort med dess oavbrutet stigande anspråk på inflytande i den enskilda människans dagliga liv. Vi vill skänka individen ökad ekonomisk och politisk rörelsefrihet. Den enskildes känsla av ansvar för sig och sitt betraktar vi som ett bärande element i samhället.

Medan jag har ordet skall jag begagna tillfället att ge en replik till herr Sjödahl, om han nu finns här i kammaren. Han anmärkte, såvitt jag förstod, på att vi under dessa förhållanden över huvud taget hade varit med om någon höjning av spritskatten och frågade, varför vi behövde vara med om en sådan höjning, när vi ändå nu ansåg oss ha möjligheter att sänka skatterna så pass kraftigt som vår budget ger anledning till. Jag skall motivera hur vi i det avseendet har resonerat.

Vi har resonerat på det sättet att vår budget i själva verket är starkare än regeringsbudgeten i det hänseendet, att vi har velat ta på oss en omedelbar utgift för avskrivning på Norrbottens järnverk med 30 miljoner kronor. Vi anser att finansministern i dag har konstaterat ett avskrivningsbehov där av en sådan storlek, att det varit oriktigt att stanna vid att endast öka aktieinnehavet med 200 miljoner kronor och vidta de åtgärder, som på regeringens förslag beslutats av riksdagen, under det att man i detta sammanhang inte förutsett behovet av att göra ytterligare avskrivningar. Därför har vi belastat vår budget med en extra avskrivning på Norrbottens järnverk med 30 miljoner kronor. För det ändamålet ansåg vi att det kunde vara riktigt att tillgripa någon höjning av spritbeskattningen. Det gäller dock här en engångsutgift och en kapitalutgift, under det att herr Sjödahl uppenbarligen inte hesiterat inför att höja spritskatterna med 71 miljoner kronor, som helt och hållet skall användas till löpande utgifter.

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Jag har velat lämna denna förklaring till hur vi har resonerat, när vi för vår del har varit med om att i begränsad omfattning höja spritskatterna.

Herr PERSSON, OLA, (k):

Herr talman! Vi har vid årets riksdag — i likhet med vad vi gjorde vid fjolårets riksdag — i vår motion nr 32 i denna kammare föreslagit, att den statliga bolagsskatten måtte höjas från 45 till 50 procent av den beskattningsbara inkomsten.

Motionen, som avlämnades vid riksdagens början, utgick ifrån att nya skattehöjningar under riksdagen skulle komma att genomföras. Jag syftar på höjda sprit- och tobaksskatter, höjda motorfordons- och drivmedelsskatter, avgifter för genomförande av den allmänna sjukförsäkringen med yrkesskadeförsäkringen och läkemedelsreformen.

För att möta det stegrade behovet av inkomster och för att möta de stegrade utgifterna har vi i en rad motioner vid årets riksdag yrkat på nedprutningar och besparingar på anslagen till militärväsendet med icke mindre än 345 miljoner kronor. Därtill har vi föreslagit en höjning av bolagsskatten, vilken skulle tillföra statskassan ytterligare 210 miljoner kronor. Det är sålunda över 500 miljoner kronor som vi gett anvisning om att disponera för nya utgifter. På grundval av detta yrkade vi i motioner avslag på såväl höjningen av sprit- och tobaksskatterna som höjningen av motorfordons- och drivmedelsskatterna. Riksdagen har avslagit våra förslag till nedprutningar av militäranslagen och genomfört de nyssnämnda sprit-, tobaks- och bilskatterna. Bevillningsutskottet har i föreliggande betänkande utan någon som helst motivering avstyrkt vår motion om höjning av bolagsskatten. Vi hyser dock den uppfattningen, att bolagen har stora möjligheter att lägga upp dolda reserver och att boksluten och vinsterna redovisas med anpassning härtill. I stället för att låta lägre inkomsttagare drabbas av skatteökningarna bör man, med hänsyn till att bolagen besitter en stor

förmåga att bära skatter, genomföra en höjd bolagsbeskattning. Även om budgeten för 1954/55 nu betraktas som balanserad, anser jag att en höjning av den statliga bolagsskatten bör genomföras i anslutning till vår motion, så att man kan möta kommande signalerade behov.

Finansministern har angett, att en generell sänkning av skatteuttagsprocenten bör föregås av en skattesänkning för de lägre inkomsttagarna, vilken skulle kunna ske genom en schablonmässig förenkling av löntagares inkomsttaxering. Detta är en anvisning som har omedelbart intresse. En höjning av bolagsskatten med i runt tal 200 miljoner kronor, såsom vi föreslår i vår motion, bör underlätta för regeringen att på kort tid genomföra ifrågavarande skattesänkning för de lägre inkomsttagarna och förverkliga finansministerns uttalande.

Jag ber, herr talman, att vid punkt B 5 under utskottets hemställan få yrka bifall till vår motion nr 32 här i första kammaren. I övrigt kommer vi att rösta för utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! I debattens nuvarande skede kan det knappast finnas anledning att gå in på de olika beräkningar som är gjorda beträffande budgetutfallet för år 1954/55.

Frågan om skatteuttaget är enligt vår mening inte så mycket ett problem om beräkningen, utan fastmer en fråga om bedömningen av de verkningar som kan uppstå genom en skattesänkning. Skatteuttaget ingår ju som ett led i den allmänna ekonomiska politiken, och man kan såväl i dagens debatt som i den debatt, som fördes här i onsdags, konstatera hur meningarna liksom går vid sidan av varandra. Det är som om oppositionen och regeringen inte talade samma språk. Medan riksdagsmajoriteten — det var senast herr Elofsson som använde detta uttryck — liksom departementschefen menar, att det saknas utrymme för skattesänkning, menar vi på folkpartihåll att man icke har råd att

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

undvara en skattesänkning. Såsom vi har framhållit i vår reservation är vår bestämda övertygelse, att en reduktion av skatteuttaget i och för sig har en stimulerande effekt på arbetsviljan och därmed på ökningen av produktionen inom samhället. Finansministern har själv räknat med att den nuvarande produktionsökningen automatiskt ger en ökad skatteintäkt på några hundra miljoner kronor om året. Det är alldeles uppenbart att varje åtgärd som kan stimulera denna produktionsökning i högsta grad måste öka möjligheten att åstadkomma en skattelindring. Vi skulle därigenom komma in i en kretsgång i gynnsam riktning, där skattesänkning och ökade statsinkomster påverkade varandra ömsesidigt.

Det kan väl inte bestridas, att vårt nuvarande skattesystem diskriminerar det enskilda sparandet. Ett minskat enskilt sparande framtvingar ett ökat tvångssparande, bland annat genom höjda skatter, vilket i sin tur medför försvärat sparande, d. v. s. en kretsgång med en effekt som är rakt motsatt den som jag nyss nämnde. Det är en kretsgång som enligt min uppfattning måste brytas innan det är för sent.

Jag skall bara tillägga en sak utöver de argument, som redan har anförts när det gäller kvarlåtenskapsskatten. Utskotet säger, att förutsättningarna för denna skatt icke har undergått sådana förändringar, att de kan motivera ett annat ställningstagande än år 1952. Ja, herr talman, den bärande förutsättningen för denna skattereform är väl riksdagsmajoriteten! Och den har otvivelaktigt icke undergått sådana förändringar att man kan hoppas på ett annat ställningstagande än 1952. Men detta är givetvis ingen motivering för att bibehålla denna skatt.

Herr talman! Vid punkten A) är fogade tvenne reservationer av herrar Velanders och Nilsson i Svalöv samt av mig m. fl., vilka båda innehåller yrkande om ett skatteuttag av 100 procent. Vi inom folkpartiet har inte velat skriva under motiveringen i herr Velanders och herr Nilssons reservation, men i huvud-

sak är reservationerna lika. Kammarens ledamöter har möjlighet att vid valet av kontraposition glädja herr Lange med att folkpartiet ännu en gång följer högern vid en votering.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation, nr 3, vid punkterna A), B 1) och B 2) samt, i den händelse vår hemställan under A) och B 2) bifalles, även till punkterna B 3) och C) i samma reservation.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Herr Ewerlöf var inne på frågan om högskattepolitikens misslyckande. Jag föreställer mig, att bakom detta yttrande ligger samma tankegång som högerledaren har givit uttryck åt i andra kammaren, nämligen att det socialdemokratiska partiet skulle vara ett speciellt högskatteparti, som vill ha höga skatter för att öka samhällets makt över människorna och därmed sin egen makt.

Jag vill för min del säga ifrån att detta icke är någonting annat än en konstruktion från oppositionens sida. Det socialdemokratiska partiet betraktar icke skatter på annat sätt än andra partier. För oss är det frågan om att med statsinkomster täcka de utgifter som riksdagen har beslutat. Det är statsutgifternas storlek som blir avgörande för skatternas höjd. Det finns höga skatter i många andra länder, jag kan säga i de flesta andra länder, oavsett den politiska regimen, och denna omständighet hänger samman med annat än politiska doktriner. Jag vill därför för min del tillbakavisa påståendet om det socialdemokratiska partiets ställning till skatterna.

Däremot vill jag för min del gärna medge att det föreligger en betydande skillnad mellan det socialdemokratiska partiet och flera andra partier i vad gäller frågan om skatternas fördelning. Vi har kanske mera sinne för den tanken, att de större inkomsttagarna och de större förmögenhetsägarna skall ge sin särskilda tribut till statens utgifter.

Den skillnaden kommer naturligtvis till synes när det gäller frågan om kvar-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

lätenskapsskatten. Denna skatt har man från borgerligt håll tagit upp till diskussion varje år efter 1947, och man använder samma ord nu som då. Det är ett monstrum, som herr Velander uttryckte saken, den medför oerhörda skadeverkningar för näringslivet, den är produktionshämmande, o. s. v. Ja, ärade kammarledamöter, det är precis vad man sade 1947. Men man har inte lyckats att mobilisera några konkreta belegg för den skada som man här talar om. Det är i alla fall sju år som har gått sedan dess, och man har inte kommit med några konkreta bevis. Vi står på samma ståndpunkt, herr De Geer, som vi gjorde när vi två polemiserade mot varandra i tidningspressen. Argumenten är desamma, ingenting har hänt.

Jag har faktiskt inte nu tänkt så mycket över den här saken, ty när man inte hör någonting om saker och ting så räknar man med att problemen där inte är så stora. Jag lät i alla fall ringa i dag till överståthållarämbetet och till Stockholms rådhusrätt med en fråga om deras erfarenheter av kvarlätenskapsskatten. Från överståthållarämbetet uppgavs att det endast hade förekommit en enda gång att skatten hade betalats med aktier. Ibland hade man fått ge anstånd med betalningen, men anståndens antal hade praktiskt taget inte ökat efter kvarlätenskapsskattens införande. I rådhusrätten sade man: Skatten betalas nästan alltid kontant, det är ytterst sällsynt med någon annan form, det har förekommit tre—fyra fall där man har betalat skatten med annat än pengar. Det har blivit något större antal anstånd sedan kvarlätenskapsskatten kom till, men det har inte förekommit några speciella fall då det varit särskilt svårt.

Jag vill inte på något sätt tillmäta dessa båda uttalanden något vitsord. De är naturligtvis inte så oerhört vägande, men de säger ju ändå mera än det allmänna talesätt som man kommer med från oppositionspartiernas sida. Herr De Geer, hur många mindre aktiebolag har staten övertagit? Jag vet inte om ett enda!

Det vore nog skäl att innan man på

allvar försöker göra denna fråga aktuell man från deras sida som är emot kvarlätenskapsskatten litet mera konkret underbyggde sin framställning, ty det är inte möjligt att påverka oss, som har den andra uppfattningen, bara genom att upprepa talesätten från 1947.

I den allmänna skattedebatten har det ofta gjorts gällande, att 1947 föreslog socialdemokraterna det skattetryck som de ansåg vara normalt, och man betecknar varje avsteg från det skattetrycket såsom ett svikande av den ståndpunkt som då intogs. Jag vill för min del förklara att detta är orimligt. Det var inte alls på det sättet att vi 1947 angav något normalskattetryck. Skattetrycket 1947 anpassades efter behovet då, efter de statsutgifter som då skulle täckas och ingenting annat.

Det är inte på grund av några doktrinära partiskäl, som det har blivit nödvändigt att höja skattetrycket utöver vad det var 1947. Det är enkelt att påvisa orsaken. Koreakrigets utbrott medförde en allmän politisk oro i världen med stigande militära rustningar. Vi blev nödsakade att effektivisera vårt försvarsväsen. Tag försvarskostnaderna 1947, lägg på penningvärdeförsämringen och ni skall finna, att det finns en ökning av försvarsutgifterna därutöver på en halv till en miljard kronor! Dessa utgifter skall väl betalas av någonting.

Låt oss sedan minnas att här har skett en exemplös standardförbättring för de arbetande grupperna, för de ekonomiskt verksamma grupperna i detta land. Detta har medfört att vi icke bara har måst höja de sociala förmånerna alltefter penningvärdets förändring, utan vi har också fått ge folkpensionärer och andra delaktighet i standardförbättringen. Det har vi gärna gjort, men det har ju medfört ökade utgifter. Se bara på den ökning på dessa båda områden, som det 1947 icke var möjligt att räkna med! Dessa faktiska händelser har gjort att vi nu har ett högre skattetryck än 1947.

För regeringen är skatterna bara andra sidan av statsutgifterna. I regeringen, liksom i riksdagen, måste vi varje gång det framlägges ett förslag till ut-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

giftsökning fråga oss: Är detta värt vad det kostar? Ty vi vet att i den andra vågskålen skall läggas kostnaderna, och en utgiftsökning påverkar skatterna. Vi har tagit ansvaret för de utgifter som har gjorts. Vi har ansett att de varit ofrånkomliga. Det är givet att vi då också tar ansvaret för anskaffningen av pengarna, och det är det som gör att vi icke kan komma ifrån att begära de skatter av folket, som är nödvändiga för att täcka utgifterna.

Det må te sig trivialt, men jag tillåter mig ändå att slå fast några väsentliga budgetprinciper. Inkomster och utgifter skall täcka varandra. Driftutgifterna skall inte täckas med lån utan med verkliga inkomster. Numera räknar vi inte som förr med varje år för sig; vi menar att statens utgifter och inkomster mycket väl kan balanseras för en längre period än ett år. Av konjunkturpolitiska skäl måste vi hålla fast vid att i en överkonjunktur överbalansera budgeten och i en depression underbalansera den, men i en tid av balanserat konjunkturläge, såsom förhållandet är i dag, kräves det balans i budgeten. Det underliga är att vi alla är inställda för denna princip, därom är vi till det yttre eniga. Ingen har i diskussionen framträtt och sagt, att vi nu inte skulle behöva ha balans i vår budget.

Men om vi skall upprätthålla dessa principer, då är det icke möjligt att nu genomföra en skattesänkning. När man säger att skatterna sänks i alla andra länder och att det bara är i Sverige som de inte sänks, är det en förvanskning av sanningen. Efter de ekonomiska omvälvningar, som skedde efter 1950, var Sverige det första land, som genomförde en skattesänkning. Vi hade då ett överskott i statsbudgeten. Vi kom över från överkonjunktur till en balanserad konjunktur och vi använde detta överskott till 1952 års skattereform. Det är icke riktigt att säga, att det är vi som släpar efter. Vi har tvärtom gått före.

Men jag medger att vi överskattade våra möjligheter, och vi kanske inte hade tillräckligt begrundat de sociala utgifter, som vi ville vara med om. Det

blev ett bakslag som medförde att vi vid nuvarande riksdag måste höja sprit- och tobaksskatterna för att få debet och kredit att gå ihop. Tror ni verkligen, ärade kammarledamöter, att regeringen skulle vilja ta på sig det obehag och det missnöje, som dessa förslag medförde, om det inte hade funnits ett för oss absolut ofrånkomligt behov att skaffa pengar för att täcka statens utgifter? Det är väl då också ganska orimligt att tro, att vi skulle göra en skattehöjning om det samtidigt varit möjligt att sänka den direkta skatten.

Högerpartiet anser att en skattesänkning är möjlig, och vid riksdagens början avgav partiet ett bragelöfte att i praktiken visa, att det var möjligt att genomföra en skattesänkning. Högern har nu gjort sitt bästa — jag tvivlar icke på det. Högern har sagt att vi skall sänka subventionerna till bostäderna — och därmed skapa en hyreshöjning. Högern har sagt: Vi går inte med på utgifterna för sjukförsäkringen, som regeringspartierna föreslår. På det sättet kunde statens utgifter minskas med, om jag minns rätt, 125 miljoner kronor, och den summan skulle alltså räcka för en skattesänkning.

Kalkylen har ju till synes gått ihop. Men den har gått ihop delvis genom att högern, som inte behövde några pengar eftersom pengarna räckte ändå, trots allt röstade för en viss höjning av sprit- och tobaksskatterna. Och nu fick vi veta av herr Ewerlöf, att man gjorde detta för att få pengar till en extra avskrivning på Norrbottens järnverk.

Tänk, ärade kammarledamöter, hur vi har fått löpa gatlopp i högerpressen för att vi velat höja spritskatten för att få pengar till sjukförsäkringen! Tänk, om högerpressen samtidigt hade sagt: Vi höjer spritskatten för att få pengar till Norrbottens järnverk! Jag tror nästan att allmänheten hade fått större förståelse för att använda pengarna för sjukförsäkring än för Norrbottens järnverk.

Ja, herr Ewerlöf, det är inte så lätt att göra en budget. Även om herr Ewerlöf inte varit i tillfälle att göra någon, har han i alla fall suttit så nära inpå

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

att han ändå känner till att det är ganska besvärligt.

Men högern har skapat ett alternativ. Jag anser inte att det är ett hållbart alternativ, ty i kalkylen ingår ett upphävande av begränsningen i den fria avskrivningsrätten för aktiebolagen, som högern har krävt, och som i våra budgetberäkningar är upptagen med 150 miljoner kronor. På det svarar man från högerns sida: Men det är ju en helt annan sak! Den skatteskärpningen har inte tillkommit för att ge staten pengar, utan den har ju haft ett konjunkturpolitiskt ändamål, och den skall — det har herr finansministern själv sagt — avskaffas oavsett statens finanser, när detta av konjunkturpolitiska skäl är lämpligt.

Ja, det håller jag med om, det är rätt. Och för min del säger jag, att när jag kommer till den uppfattningen, att ett upphävande av denna begränsning är nödvändig och nyttig av konjunkturpolitiska skäl, då skall den upphävas, oavsett statens finanser. Men herr Ewerlöf tror väl inte att jag i det läget skulle befrias från plikten att skaffa de 150 miljoner till budgeten, som behövs för att få budgeten balanserad? Jag måste ju skaffa dem från annat håll, det kan inte hjälpas: de miljonerna finns i budgeten, och tar jag bort dem uppkommer ett hål, som jag måste fylla om jag vill ha en balanserad budget.

Jag tror därför inte man kan säga, att bragelöftet har fullständigt uppfyllts. Men i princip har ju högern i år som i fjol visat en annan linje, en annan politik, nämligen den att man prutar på de sociala utgifterna, på det sättet minskar statens behov av pengar och utnyttjar detta för en skattesänkning. Visst är det en linje! Och det är klart, att det svenska folket kan få ställas i valet om det vill ha linjen med mindre service från samhällets sida och med lägre skatter. Det är ingen som skall förhindra högern att driva den meningen, och det är något visst rejält i detta, det sade jag i fjol och det säger jag i år.

Men jag kan inte få det att stämma riktigt, att högern trots detta anser det vara möjligt, som herr Ewerlöf sade, att

det första steget tas nu. Ty riksdagen har ju nu fattat beslut om utgifterna, och dessa utgifter måste betalas. Om vi inte skaffar pengar att betala utgifterna, blir budgeten inte balanserad, och detta kommer då att stå i strid med högerns budgetprinciper.

Men det kan ju hända att högern säger som det envisa barnet: När jag inte får min vilja igenom, så får det basa! Och det får väl det! Men det kanske inte ger oss den respekten för högerns principfasthet som högern väl ändå gör anspråk på.

Folkpartiet anser sig också kunna sänka skatten. Folkpartiet erkänner också behovet av en budgetbalans. Men folkpartiet har röstat för alla utgifter och inte försökt pruta, som högern har gjort. Trots detta anser sig folkpartiet kunnat sänka skatten. Och på vad sätt kan man det? Jo, genom att fiffla med våra bokföringsregler. Jag skall inte gå in på detta kapitel, det har vi utförligt diskuterat förut, men det innebär ingenting annat än att folkpartiet vill göra budgeten mindre stram, lättare, genom att inte hålla så hårt på bokföringsreglerna, genom att låna mer pengar. Det rimmar faktiskt mycket dåligt med de synpunkter som vi diskuterade häromdagen som kom från bankoutskottet och varom enigheten var fullständig mellan alla partier, nämligen att konjunkturutvecklingen mera talar för en stram ekonomisk politik än motsatsen.

I andra kammaren sade folkpartiets talesman: Det är klart att vi inte är nöjda med att kunna sänka skatten med 10 procent. Vi skulle vilja gå vidare. Vi skulle vilja sänka förvärvsavdragen, men folkpartiet kan inte trollo!

Men, herr talman, det är ju just det folkpartiet gör! Det är rena illusionismen. Här kommer man från folkpartiets sida och säger: Vi skall låta bli att avskrika statsutgifter, som är klara förluster, för att det skall bli pengar över till skattesänkningar. Det gäller 160 miljoner. Men då finns det ju möjlighet att ta ytterligare 150 miljoner, ty våra avskrivningar rör sig om 311 miljoner. Vad är det som hindrar?

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Nu har vi det så ställt när vi bygger ett fängelse, en kasern eller ett ämbetshus, att vi först avskriver 50 procent, och sedan lägger vi den fortsatta avskrivningen på längre sikt. Vad är det som hindrar folkpartiet att gå ifrån även de 50 procenten i grundavskrivning? Det skulle ju bara innebära ett lättande av bokföringsprinciperna. Här finns alltså utrymme för folkpartiet att gå betydligt längre. Vi kommer dock inte ifrån, att folkpartiets inställning i realiteten leder till en underbalansering av budgeten i en mycket hävdad högkonjunktur.

Vi talade nyss om spritbeskattningen och högerns inställning till den. Säg mig, ärade ledamöter av folkpartiet: Varför röstade halva folkpartigruppen för *hela* regeringsförslaget om skattehöjning på spriten och den andra hälften för två tredjedelar? Vi behöver väl över huvud taget inte dessa pengar, när det redan finns utrymme för att sänka den direkta skatten? Varför ville folkpartiet öka den indirekta skatten? Ville man kanske öka den indirekta skatten för att kunna sänka den direkta?

Jag vill säga, som jag har sagt så många gånger förr, att det är inte mycket mening att resonera med folkpartiet. Folkpartiet ser bara valtaktiskt på dessa frågor. Folkpartiet röstar för alla utgifter, som de tror folk har sympati för. Men samtidigt är partiet anhängare av en annan populär linje, nämligen skattesänkning. Därför får man uppleva dessa illusionsnummer, som vi här ser prov på.

Det finns inga reella möjligheter att sänka skatten i år. Herr Spetz sade att vi har inte råd att undvara en skattesänkning; den har så goda biverkningar. Det är mycket möjligt att en skattesänkning kan ha positiva verkningar. Vi vet bara så litet därom. En sak är emellertid säker: vi vet icke om icke dessa positiva verkningar korsas av andra, negativa, som kommer fram på annat håll. Det är fullkomligt orimligt att vi skall bygga budgeten för nästa budgetår — som ju börjar att löpa om en månad — på ovissa antaganden. Det går inte, om

man vill bibehålla en balanserad budget och föra en ekonomisk politik som svarar mot konjunkturläget, att göra en skattesänkning, herr Ewerlöf. Men jag vill inte säga att det inte skall kunna bli någon skattesänkning framdeles. Jag vet att när jag säger detta, menar man att jag bara blåser såpbubblor. Men om jag vore anhängare av en högskattepolitik, varför skulle jag då blåsa såpbubblor?

Det finns naturligtvis vissa hypotetiska möjligheter — när det gäller framtiden är det alltid hypoteser — att vi snart skall kunna få en sänkning av skatterna. Det är nämligen klart, att om det nuvarande konjunkturläget står sig några år framåt, om vi kan uppehålla produktionsökningen och om vi samtidigt kan bibehålla vår inre ekonomiska balans med ett fast prisläge, då förbättras steg för steg statens inkomstläge. Sedan vi först och främst övervunnit den belastning, som vi fått genom utvecklingen efter 1950, kan vi då komma fram till att det ånyo blir ett överskott i statens kassa. I ett dylikt läge står vi inför den avvägning, som vi i sådana situationer alltid står inför: Skall detta överskott användas för skattesänkning eller användas för en standardförbättring?

Jag vill inte för min del förneka att jag önskar att vi skall komma fram till att en skattesänkning skall få lov att vara med vid bedömningen. För att vi skall komma dithän är det emellertid klart, att vi måste vara återhållsamma med utgifterna. Jag är naturligtvis tacksam för att bevilningsutskottet i sitt betänkande så starkt understrukt behovet av återhållsamhet med statsutgifterna. Jag hoppas bara att den uppfattningen delas allmänt av alla utskott och utskottsavdelningar, som har att syssla med statsutgifterna. Hjälps vi åt alla, så är det inte omöjligt att komma fram till en möjlighet till skattesänkning.

Men om vi skall göra en skattesänkning, måste vi ju ha klart för oss vilka problem som sammanhänger därmed. Om vi nu håller oss bara till frågan om en sänkning av den direkta statsskatten för fysiska personer, menar jag att vi har

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

följande två ting att välja emellan: å ena sidan en allmän skattesänkning med 10 procent, såsom här i dag är föreslaget, å andra sidan problemet om en rättvisare skattefördelning. Oppositionen skall nämligen inte inbilla sig att skattedebatten ute i landet förnämligast är koncentrerad till frågan, huruvida statsskatten skall sänkas med 10 procent eller ej. Nej, det som inlammerat stämningen är inte minst alla dessa meddelanden som vi får på vårkanten om företagare och utövare av fria yrken, som har lämnat oriktiga deklarationer och undandragit det allmänna stora belopp i skatter. Den ständiga frågan är, varför dessa kategorier skall slippa undan, medan andra beskattas fullt ut.

Under hela min tid som riksdagsman har vi jagat möjligheter att effektivisera taxeringsarbetet. De strävandena har fortsatt årtionde efter årtionde, och i dag kan vi säga, att taxeringssystemet nu har blivit ganska effektivt för löntagare men också för jordbrukare i samband med den ekonomiska föreningsrörelsens utbyggnad. Dessa människor, som nu är infamt påpassade, frågar sig, varför det inte har gjorts tillräckligt för den andra sidan, där man nu genom stickproven ser, att stora inkomster undanhålles beskattning.

Men det är inte lätt att effektivisera beskattningen. Vi lägger redan nu ned 10 miljoner kronor om året på taxeringsväsendet. Det finns inte heller ett obegränsat antal människor som duger till detta arbete. Det finns enligt mitt sätt att se inte mer än en väg att komma fram till en effektivisering av beskattningen av företagare och utövare av fria yrken, nämligen att ta bort granskningen av de miljoner efter miljoner småposter, som taxeringsmyndigheterna nu får sitta och pröva. Man måste ju nu pröva, huruvida en person skall ha 10 kronor mer i avdrag för resekostnader, en annan 20 kronor mer för inköp av verktyg, etc. Jag skall inte exemplifiera mer. Det är tillräckligt att fastslå, att vi måste få bort detta kineseri för att kunna lösgöra krafter för en effektivisering av taxeringsarbetet på den punkt, där detta är mest

erforderligt. Vi kan icke genomföra den förenklingen utan att det leder till skattesänkning för mindre inkomsttagare. Det är emellertid inte något fel, ty de mindre inkomsttagarna är, i förhållande till sin bärkraft, hårt belastade, kanske inte så mycket genom statsskatten som genom kommunalskatten, som ju är proportionell. Därför är varje lättnad för de små inkomsttagarna faktiskt befogad, och därför bör den effekten av en omläggning inte hindra oss.

Om vi går den vägen, betyder det också, att vi löser det problem, som vi fick år 1952, då vi av tekniska skäl inte kunde undgå att skapa en viss skattehöjning för vissa av de mindre inkomsttagarna. Genom schablonavdrag finns det — det har jag förvissat mig om — möjligheter att eliminera den orättvisan. Om folkpartiets utredningsförslag inte syftar till annat än att rätta till detta missförhållande, behövs det sannerligen icke någon skrivelse till Kungl. Maj:t ty då kommer den saken fram i alla fall.

Här har vi alltså frågan, vilken väg vi skall gå: förenklingens väg med därav följande skattesänkning för mindre inkomsttagare, eller den allmänna skattesänkningens väg. Jag väljer för min del att ta förenklingen före, och det av två skäl: för det första därför att den är mest trängande och för det andra därför att den kan genomföras till lägre kostnader för staten än en sänkning med 10 procent av den statliga inkomsskatten. Alla vet väl ändå, att det kommer att bli mycket trångt även för den budget som skall göras upp nästa riksdag. Enligt prognoserna har vi då att räkna med en inkomstökning av 125 miljoner kronor och automatiska utgiftsstegringar på 175 miljoner, av vilka mycket litet faller på försvaret och den övervägande delen på de sociala utgifterna, där ökningarna framför allt framkallas av befolkningsutvecklingen. Det är mot den bakgrunden klart, att det blir ett hårt budgetarbete i år också. Men det kan naturligtvis finnas större möjligheter att få pengarna att förslå till en förenkling av taxeringen än till en allmän skattesänkning.

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Jag vill sluta med att säga, att det är klart att det finns en skillnad mellan de olika ståndpunkterna. Principiellt är det naturligtvis en klar skillnad mellan regeringspartiernas inställning och högerens. Det är en fråga om den service, som den enskilde skall kunna påräkna från samhället. Men det är dessutom en skillnad mellan regeringspartierna och oppositionspartierna därutinnan att regeringen icke kan ställa ut mer växlar än vad den kan lösa in. Oppositionen befinner sig inte i samma situation, vilket också kan vara en skillnad som är värd att observera.

Herr DE GEER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr finansministern riktade en direkt fråga till mig, om jag kunde nämna ett enda exempel på företag som övertagits av staten på grund av kvarlåtenskapsskatten. Nej, lyckligtvis kan jag inte nämna något sådant exempel. Det är emellertid inte lagens förtjänst, utan det enskilda näringslivets, de enskilda företagarnas förtjänst att de utnyttjar de preventiva medel som stått dem till buds för att förebygga en dylik utveckling.

Herr Sjödahl använde ordet »skatteflykt» när han talade om att det enskilda näringslivet under treårsperioden 1944—1947 överförde mycket stora förmögenhetsobjekt genom att erlagga gåvoskatt. Enligt hans uppgifter skulle det härvid ha varit fråga om hundramiljonvärden, räknat efter den nuvarande kvarlåtenskapsskatten. Liknande åtgärder genomföres alltså — man har ju fortfarande rättighet att ge bort värden inom 50 000-kronorsgränsen, och man säljer aktier och förmögenhetsandelar till barn, barnbarn och barnbarnsbarn, varigenom värdestegringen sedan 1947 på grund av penningvärdets fall undandras dels progressiv skatt, dels arvs- och kvarlåtenskapsskatt.

Kvarlåtenskapsskattens borttagande skulle enligt min mening leda till att sådana åtgärder skulle bli mindre vanliga, om inte helt försvinna. Därmed skulle man i form av högre inkomstskatt på

grund av progressiviteten och genom normal arvsskatt få igen vad man nu tar ut genom kvarlåtenskapsskatten.

Jag noterar med stor tillfredsställelse vad finansministern sade, att skatten endast är andra sidan av utgifterna och att hans främsta uppgift är att få in skatten för att täcka statens utgifter, men jag vill framhålla att inom hans parti dock finns många som ifrågasätter, om beskattningens väsentliga uppgift är den fiskala och om inte skatternas inkomstutjämnande verkan är väl så viktig. Om vi håller oss till finansministerns uppfattning, tycker jag dock att skälen för dagen är starkare för att avskaffa kvarlåtenskapsskatten, som vållar så mycket irriterande och så många delvis framgångsrika manipulationer i syfte att komma förbi den. Det bör man undvika genom att ta bort skatten.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Eftersom jag tycker att finansministerns yttrande inte innebär annat än ett klargörande av en ståndpunkt, som här står mot en annan. Bägge ståndpunkterna har ju därmed blivit preciserade.

Eftersom jag sätter värde på att få diskutera med finansministern utan demagogiska utflykter, är jag mycket angelägen att säga att hans förmodan om vad jag i hans frånvaro skulle ha sagt innebar den direkta motsatsen till vad jag gav uttryck åt. Jag har icke här påstått att finansministern vore anhängare av en högskattepolitik i den meningen, att det ur socialistisk synpunkt skulle vara önskvärt att få ta hand om så mycket som möjligt i samhället. Tvärtom har jag betonat att ingen politiker och allra minst herr Sköld kan anse att höga skatter är någonting i och för sig önskvärt; skatternas höjd är helt enkelt en direkt konsekvens av den utgiftspolitik som förts. Jag har alltså velat så uttryckligt som möjligt fritaga finansministern från den uppfattning som han trodde att jag velat tillägga honom.

Från den utgångspunkten vill jag också säga till finansministern att det är att

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

slå in öppna dörrar, när han gång på gång vänder sig till mig och framhåller att någon skattesänkning inte är möjlig. Vi har ju i olika sammanhang uttryckligen förklarat att vi förstår att sänkta skatter är uteslutna med de förutsättningar, budgeten nu har. På den punkten råder inga delade meningar. Men vi har velat presentera ett alternativ, och det får vi stå för också inför folkopinionen, med de belastningar vårt alternativ kan innebära.

Finansministern gjorde sig litet löjlig över oss när han yttrade, att socialdemokraterna i alla fall kan gå ut till folket och säga att de höjt spritskatterna med 71 miljoner för att genomföra sjukförsäkringen, men att högern inte kunde gå ut och säga att vi höjt spritskatterna med 46 miljoner för att kunna göra en avskrivning på Norrbottens järnverk. Ja, detta är naturligtvis utomordentligt belysande för hur man sneglar på väljarna, men jag skulle vilja fråga, om inte finansministern har något av respekt till övers för ett parti som i ett sammanhang, där dess uppgift varit att söka föreslå besparingar för att göra en skattesänkning möjlig, dessutom plågar sig med att ta på sig en såsom nödvändig ansedd utgift av 30 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t bort men inte rätt med att själv föreslå? Är det inte mera att hedra än att skratta åt, när vi gått så långt i noggrannhet, att vi velat täppa till ett hål i budgeten som Kungl. Maj:t lämnat öppet.

Dessutom behöver vi inte gå ut till folket och säga detta, utan vi kan helt enkelt säga att vi i vår budget har måst räkna även med detta belopp från spritskatterna för att få dem att gå ihop. Hela resonemanget om att vi på ett obehörigt sätt skulle ha utnyttjat spritskatterna för att lätta på de direkta skatterna hänger i luften.

Finansministern talar också om de 150 miljoner som han räknar med att få in genom begränsningen i rätten till fria avskrivningar. Vi vet ju att den siffran är i högsta grad svårberäknelig. Det rör sig här om att i löpande utgifter omsätta en del av företagens besparingar,

och därför har vi inte ansett oss behöva räkna med den posten i detta sammanhang.

Finansministern slutade med att säga, att vi i oppositionen — och därvidlag skar han folkpartiet och oss över en kam — inte kan lösa in den växel, som vi utställt. Ja, detta känner jag mig inte träffad av, ty jag anser att vi vilken dag som helst, när riksdagen gäve oss möjligheter därtill, skulle kunna inlösa den växel, som vi utställt med vårt förslag i detta ärende.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet började med att säga, att han och hans meningsfränder ju hade ett mera utpräglat sinne för den tanken, att de större inkomsttagarna och de större förmögenhetsägarna bör hårdare belastas än övriga inkomsttagare och förmögenhetsägare när det gäller att bidra till täckandet av statens utgifter. Ja, det var väl ingenting annat än en truism och en truism, som det inte är någon mening med att framföra. Ty det är väl ändå så att vår beskattning är mycket starkt progressiv.

Beträffande kvarlåtenskapsskatten säger herr statsrådet, att han haft att tillgå vissa uppgifter och att det av dessa uppgifter inte har framgått något av oroande art. Överståthållarämbetet känner således endast till ett fall, då skatten har betalats med aktier. Ja, är det någonting att förundra sig över att människor i det läge, som varit rådande under de sista åren, inte har sprungit till statsverket och anhållit om »hjälp» beträffande dispositionen av eller förfogandet av sina aktier? De har väl måst räkna med att de skulle kunna klara det bättre själva.

Om finansministern vidare kan falla tillbaka på att han saknar kännedom om sådana fall, då kvarlåtenskapsskatten har medfört betänkliga verkningar, bör man inte dra några *särskilda* slutsatser därav och inte heller av herr De Geers okunnighet på den punkten. Jag tror, att det finns åtskilliga bland oss, som visserligen inte gärna faller tillbaka på den

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

egna erfarenheten — ty det är ett dåligt argument — men som dock vid en närmare diskussion med finansministern skulle kunna andraga sådana fall. Det ligger för övrigt i sakens natur, att det måste bli orimliga verkningar av denna beskattning. Jag vet nu inte vilken motivering som ur finansministerns synpunkt ligger till grund för kvarlätenskapsskatten. Skattens upphovsman ansåg, att det gällde ett rent politiskt avvägande. Men om man säger, att den är ett komplement till förmögenhetsskatten, och kan påvisa att den från sådana utgångspunkter har i högsta grad ojämna och godtyckliga verkningar, borde det väga åtskilligt. Jag har i ett tidigare sammanhang anfört exempel härpå. Jag anförde sålunda: »För den, som har haft sin förmögenhet under exempelvis fem å sex år före dödsfallet, kan kvarlätenskapsskatten, alltså den uppskjutna förmögenhetsskatten, komma att motsvara kanske upp till 10 å 11 procent av förmögenheten för varje år, som förmögenhetsinnehavet varat, medan samma skatt för den, som haft sin förmögenhet kanske i 60 år eller mer, endast motsvarar en årlig förmögenhetsskatt på någon procent eller mindre. Kvarlätenskapsskatten kan således i vissa fall bli fem eller sex gånger så stor som den engångsskatt på förmögenhet, vars införande så livligt diskuterades här i landet i början av 1940-talet och som då betraktades närmast såsom något i beskattningshänseende föga rimligt.»

Finansministern anför också, att vi inte gör oss skyldiga till någon eftersläpning, när det är fråga om skattesänkningar. Jag vill därtill säga, att jag anser, att de skattesänkningar, som har förekommit, har varit rätt blygsamma. Men annars finns det ju en förklaring till att även vi börjat inrikta oss därpå. Den ligger däri, att vi ändå varit i täten när det gällt belastningen av de direkta skatterna. Det bör ju ha inneburit ett memento för oss, helst som vi inte haft samma svårigheter att bemästra som man har haft i många andra länder, där man dock energiskt gått in för skattesänkningar.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Den truism om skattefördelningen, som herr Velander menade att jag hade uttalat, uttalade jag i samband med resonemanget om kvarlätenskapsskatten, och då blir det kanske inte så mycket av truism.

Till herr De Geer vill jag säga att manipulationerna med gåvor och annat — en sak som jag känner väl till, eftersom jag på den punkten i år har föreslagit en skatteskärpning — sker ju väsentligen i syfte att undgå inkomstskatten. Det är ganska naturligt, eftersom folk i allmänhet inte så gärna tänker på sin förestående hädanfärd. Därför menar jag att manipulationerna skulle komma att fortsätta, även om man tog bort kvarlätenskapsskatten. Den fördelen skulle man alltså inte vinna.

Men vad har man egentligen att räkna med i fråga om kvarlätenskapsskatten? Det kan självfallet i vissa fall inträffa att arvtagarna inte är i stånd att bibehålla samma inflytande över ett företag som de hade förut. Den saken har vi ju, herr De Geer, diskuterat om för sju år sedan. Resultatet blir ju ändå, att fastigheter, aktier och företag kan komma att flyttas över från en enskild till en annan, men det kommer inte att förändra statens del av äganderätten till reelltillgångarna i detta land, och därför är det ju i mycket hög grad ur allmän näringspolitisk synpunkt en rätt underordnad fråga.

Sedan, herr Ewerlöf, kan jag inte hjälpa att jag måste säga, att herr Ewerlöfs resonemang kom mig att tänka på ett gammalt känt uttryck: »Något tålte hon att skrattas åt, men mera att hedras ändå.» Jag vet inte, om herr Ewerlöf ville att jag skulle tillämpa den satsen på högerpartiet. Jag skulle för min del vilja säga, att jag har respekt för högerens vilja att klart och rättframt deklarerat en politisk uppfattning, som avviker från regeringens och som är konsekvent. Men detta skall väl inte hindra oss från att få dra en smula på mun även åt högerpartiet, om det finns anledning därtill.

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Den springande punkten beträffande vår ståndpunkt är ju frågan om avskrivningarna. Jag skall inte ånyo uppta den debatt, som redan förut vid få tillfällen har förekommit under denna riksdagssession i den saken. Jag vill bara dra konsekvensen av herr finansministerns uttalande, när han gjorde gällande, att vårt förslag skulle innebära en underbalansering av budgeten. Enligt det resonemang, som herr finansministern förde, innebär även regeringens förslag en underbalansering av budgeten.

Vi gick väl, herr talman, till den här debatten med mycket liten förväntan. Vi hade inte hoppats på att någonting skulle komma fram i dag, men ett resultat kan man dock konstatera, och det var när herr Gustaf Elofsson på tal om att det inte lyckats bondeförbundets ministrar att genomdriva partiets gamla förslag om en utredning om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten förklarade, att det enligt herr Elofssons mening berodde på att bondeförbundets ministrar var allvarligt miljöskadade.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o av herr *Velander*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av honom och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o, av herr *Spetz*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i motsvarande del av den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Spetz* yrkande.

Herr *Velander* äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevilningsutskottets betänkande nr 57, punkten A, antager bifall till herr *Spetz* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Velanders* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 58.

Därjämte hade 34 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevilningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55 m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 32.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten B 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Rörande punkten B 2, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande delar av de vid betänkandet fogade reservationerna I, av herrar Velander och Nilsson i Svalöv, samt III, av herr Spetz m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten B 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande delar av de vid betänkandet fogade reservationerna I, av herrar Velander och Nilsson i Svalöv, samt III, av herr Spetz m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;
Nej — 33.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten B 3 hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten B 4 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Werner m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Werner* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten B 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Werner m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Ang. statsregleringen för budgetåret 1954/55.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Werner* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 51.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten B 5 hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 32 av herr *Ola Persson m. fl.*; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C hemställt.

Herr **SÖDERQUIST** (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag skall endast be att få till protokollet antecknat, att jag av misstag vid voteringen om skattesatsen kom att rösta för den högre skattesatsen, ehuru jag avsett att rösta för den lägre.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. statsregleringen för budgetåret 1954/55.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 157, angående statsregleringen för budgetåret 1954/55.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Denna punkt hade följande lydelse:

»På grund av riksdagens redan fatta beslut eller av vederbörande utskott framlagda förslag skulle utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1954/55 uppgå till 8 603 289 200 kronor (Bil. II). I jämförelse med statsverkspropositionen innebär detta en ökning med 86 254 400 kronor.

Då motsvarande inkomster enligt vad ovan under punkten 13:o) angivits uppgå till 8 598 584 800 kronor, uppstår ett beräknat underskott å statsregleringen av 4 704 400 kronor.

Härom har utskottet velat erinra.»

Herr **ANDERSSON, KARL**, (s):

Herr talman! På denna punkt ber jag under hänvisning till att riksdagen till Lantbruksnämnderna: Utrustning anvisat 50 000 kronor i stället för av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 33 förslagna 35 000 kronor att få yrka, att i första stycket tredje raden av utskottets yttrande siffran 8 603 289 200 utbytes mot 8 603 264 200, att i samma stycke sista raden siffran 86 254 400 utbytes mot 86 229 400 samt att i andra stycket sista raden siffran 4 704 400 utbytes mot 4 679 400.

Efter härmed slutad överläggning lades ifrågasvarande punkt till handlingarna med de av herr *Andersson, Karl*, påyrkade ändringarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att, sedan riksstat för budgetåret 1954/55 av under punkten angiven lydelse blivit upprättad, densamma, försedd med herrar talmäns underskrifter, måtte till Kungl. Maj:t överlämnas.

Ang. statsregleringen för budgetåret 1954/55.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Vid denna punkt ber jag att få yrka, att — sedan riksstat för budgetåret 1954/55 blivit upprättad av den lydelse statsutskottet föreslagit men med de ändringar, som föranledes av att riksdagen bifallit den vid jordbruksutskottets utlåtande nr 33 fogade reservationen 1), innebärande att anslaget till Lantbruksnämnderna: Utrustning sänkts från 75 000 till 50 000 kronor — densamma, försedd med herrar talmäns underskrifter, må till Kungl. Maj:t överlämnas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls det av herr Andersson, Karl, därunder framställda yrkandet.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition beträffande vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 336, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 350, angående väckta motioner om anställande vid de rättspsykiatriska un-

dersökningstationerna av socialassistent m. m. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1954/55 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1954/55 till Bidrag till företagareföreningar m. fl. och till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.; samt

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avsättning till fonden för idrottens främjande.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 360, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående liberalisering av den ekonomiska politiken; samt

nr 361, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), dels ock väckta motioner angående vissa lättnader i valutaregleringen, ävensom ökad kontroll över valutaregleringens handhavande.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 362, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1954/55, m. m.; och

nr 363, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskaps-skatt.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av

Förslag till fiskeristadga m. m.

dem att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av För-
enta Nationernas konvention angående
flyktingars rättsliga ställning;

nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag angående
ändrad lydelse av 1 § lagen den 10
juli 1947 (nr 511) om särskilda förmå-

ner för vissa internationella organisatio-
ner; och

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med anhållan om riksdagens
yttrande angående vissa av Europarådets
rådgivande församling vid dess femte
ordinarie möte år 1953 fattade beslut.

Justerades protokollsutdrag för denna
dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 17.07.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 29 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 22 in-
nevarande månad.

Förslag till fiskeristadga m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets ut-
låtande nr 28, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till fisk-
keristadga m. m., dels ock motioner, som
väckts i anledning av propositionen.

Genom en den 27 mars 1954 dagteck-
nad proposition, nr 183, vilken hänvi-
sats till lagutskott och behandlats av tred-
je lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under
åberopande av propositionen bilagda i
statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels velat inhämta riksdagens yttran-
de över ett vid propositionen fogat för-
slag till fiskeristadga;

dels ock jämlikt 87 § regeringsformen
föreslagit riksdagen att antaga vid pro-
positionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 37
och 38 §§ lagen den 1 december 1950 (nr
596) om rätt till fiske;

2) lag om ändrad lydelse av 13 kap.
14 § vattenlagen;

3) lag om ändrad lydelse av 26 §
1 mom. och 31 § 1 mom. lagen den 3
juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt.

I det av Kungl. Maj:t framlagda för-
slaget till fiskeristadga var 13 § så ly-
dande:

Sådan utplantering av fisk i sötvatten,
som ej sker till åtlydnad av dom i vat-
tenmål, må icke äga rum utan tillstånd
av fiskeristyrelsen eller vederbörande
fiskeriintendent, dock att hos hushåll-
ningssällskap anställd fiskeriassistent
äger meddela tillstånd till utplantering
inom hushållningssällskapets område av
lax och laxöring ävensom fiskslag, som
redan finnes i det vatten vari utplante-
ring skall ske. Med utplantering likstäl-
les att i vattendrag utsläppa överbliven
betesfisk, som icke fångats i vattendra-
get.

I fråga om utplantering av kräftor
gäller, i stället för föreskrifterna i första
stycket, vad därom är särskilt stadgat.

I samband med propositionen hade ut-
skottet behandlat åtta i anledning av den-
samma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 526 av herrar *Eskilsson* och *Björnberg*,
nr 527 av herr *Hällgren* m. fl.,
nr 530 av herr *Boo* och herr *Persson*,
Ragnar, samt
nr 531 av herr *Eskilsson* ävensom

inom andra kammaren:

nr 671 av herr *Andersson* i Ronneby m. fl.,
nr 672 av herrar *Hæggbloom* och *Svensson* i Krokstorp,
nr 675 av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Hæggbloom* samt
nr 676 av herrar *Sköldin* och *Bengts-son* i Varberg.

I motionerna I: 527 och II: 671, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att fiske med ljuster fortfarande skulle vara tillåtet vid de kuststräckor i saltsjön där så tidigare varit förhållandet.

I motionerna I: 530 och II: 676, som ävenledes voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen måtte uttala, att det i 13 § i förslaget till fiskeristadga föreskrivna tillståndstvånget borde begränsas till att endast avse utplantering av fiskslag, som ej tidigare förekommit i det vatten vari utplantering skulle ske.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte såsom yttrande över förslaget till fiskeristadga åberopa vad utskottet i utlåtandet anført rörande nämnda förslag samt att motionerna I: 527 och II: 671, I: 526 och II: 672, I: 530 och II: 676 samt I: 531 och II: 675 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anført och hemställt; ävensom

B. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen.

I motiveringen hade utskottet bland annat yttrat, att utskottet av angivna orsaker icke ville förorda någon ändring av innehållet i 13 § i förslaget till fiskeristadga.

Förslag till fiskeristadga m. m.

Beträffande utskottets hemställan under A hade reservation avgivits av, utom annan, herr *Axel Jansson*, som ansett, att utskottets utlåtande i fråga om 13 § i förslaget till fiskeristadga bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade. I den av reservanten föreslagna motiveringen hade uttalats, att utskottet i enlighet med i motionerna I: 530 och II: 676 framställt yrkande förordade, att det i 13 § föreskrivna tillståndstvånget borde begränsas till att endast avse utplantering av fisk, som ej redan förekomme i det vatten vari utplantering avsåges skola ske.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman! Med hänsyn till mina uppdragsgivare är jag tvingad att vid denna sena tidpunkt av riksdagens vårsession ta till orda ett par minuter i den fråga som nu föreligger.

Vi har en lag om rätt till fiske, där bland bestämmelserna i de olika paragraferna även den gamla sedvanan har fått stor betydelse för vissa kuststräckor i södra och västra delen av Sverige. Det här föreliggande förslaget till fiskeristadga är ju ett komplement till fiskerilagen för, som det heter, fiskets rätta vård och bedrivande. Fiskeristadgan bör naturligtvis icke på något sätt inskränka bestämmelserna i lagen om rätt till fiske.

Nu är det så, för att göra historien kort, att i våra sydliga och västliga län — Blekinge län, nordöstra delen av Kristianstads län, Hallands län och Göteborgs och Bohus län — har sedan urminnes tid särskilt äldre fiskare vintertid, då intet annat fiske kunnat bedrivas, ljustrat ål från isen. I den föreslagna fiskeristadgan har medtagits ett generellt förbud mot ljustring. Liknande bestämmelser har tidigare gällt, men då har dispens lämnats för de ifrågavarande kuststräckorna.

Som motivering för att man nu skulle förbjuda detta fiskesätt har anförts bland annat, att det är djurplågeri. Man kan ju diskutera vilket som är mest djurplågeri: att ljustra en ål eller att kasta ut långrev, där fisken i nätter och dagar hänger med kroken i munnen. Jag vill

Förslag till fiskeristadga m. m.

bara påpeka, att man oftast använder sådana argument då det gäller att påverka sinnen för att därigenom nå ett visst syfte. För min del vill jag inte göra en mask för när, om jag kan slippa. Men om man skulle vara så rädd överallt, som man är här, tror jag man skulle göra stor skada för hela vår fiskerinäring.

Metoden att ljustra ål håller på att försvinna. De som numera sysslar därmed är mest äldre fiskare, som inte kan delta i havsfiske. Jag skall inte gå in i detaljer. Men jag känner förhållandena sedan lång tid tillbaka, därför att jag är född i ett fiskeläge, och jag vet vad det förr i världen, då man icke hade nuvarande moderna redskap eller båtar, betydde att under stränga vintrar kunna ljustra för att variera kosten inom fiskarfamiljen.

De fiskeritjänstemän och fiskarorganisationer som har sin verksamhet förlagd till dessa kuster har — liksom vederbörande länsstyrelser — vänt sig mot ett generellt förbud. Jag skall här inte alls framställa något yrkande om bifall till någon motion eller om ändring i den föreslagna fiskeristadgan i denna del. Jag skall endast genom protokollet vädja till det statsråd, som kommer att handlägga dessa ärenden, att han vid utfärdandet av fiskeristadgan måtte allvarligt ta under överbägande att samtidigt utfärda en kungörelse om dispens för de kuststräckor, där man tidigare har fått använda ljuster. Annars blir förhållandet det, att tulltjänstemän och fjärdingsmän kommer att jaga dessa fiskare och dra dem inför domstolarna. För att förebygga att det ena målet efter det andra kommer upp, och för att inte jaga upp känslorna där nere, ber jag att få detta antecknat till protokollet.

Häri instämde herr *Svensson, Rikard*, (s).

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Det är inte stor mening med att dra upp en debatt kring fiskeristadgan vid denna sena tidpunkt av riksdagen, men jag måste dock säga några ord eftersom jag i en punkt icke kun-

nat dela utskottets mening. Det gäller 13 § i fiskeristadgan, enligt vilken fordras tillstånd för utplantering av fisk i samtliga våra insjöar.

Jag har inte kunnat bibringas den uppfattningen, att den nuvarande friheten att utplantera fisk skulle medföra — eller medfört — sådana skadeverkningar för fisket i landet att det är nödvändigt att lagstifta om ett allmänt förbud. Jag har liksom en del motionärer i denna kammare och i medkammaren haft den uppfattningen att de eventuella skadeverkningar, som man här kan visa på, kan det gå att komma till rätta med genom ett mycket enklare förfarande. Jag har därför också i min reservation, som jag vill hänvisa till, pekat på att länsstyrelserna genom särskilda länskungörelser kan utfärda förbud mot inplantering av fisk i sådana vatten där det finns ädlare fiskslag som man vill skydda. Sådant lokalt förbud kan också utfärdas om man eventuellt i något fiskevatten vill inplantera ett särskilt fiskslag och därför vill förhindra inplanterandet av andra, olämpliga fiskarter.

Jag tror att man kan säga, att ett sådant förfarande skulle helt eliminera de eventuella skadeverkningar man här befarar. Jag har därför reserverat mig för bifall till motionerna härom, vilket innebär att det skulle förbli tillåtet att plantera in fisk av de sorter som redan tidigare finns i sjöarna. Förbudet skulle sålunda begränsas till att gälla inplantering av nya fiskslag.

Jag är övertygad om att den föreslagna förbudslagstiftningen inte har någon som helst förankring i det allmänna rättsmedvetandet här i landet. Det är alldeles omöjligt att bibringa en vanlig enkel medborgare som äger ett fiskevatten den uppfattningen, att om han försöker förstärka det fiskbestånd som finns i detta vatten så är det en brottslig handling. Detta strider ju mot gemene mans enkla reflexioner. Jag kan sålunda inte tillägna mig den uppfattningen att detta förfaringsätt är riktigt. Den motsatta vägen måste vara den riktiga, nämligen att utfärda förbud mot

inplantering av fisk i sådana vatten, där man vill skydda ett särskilt slags fisk, och mot att inplantera nya sorter av fisk.

Herr talman! Jag beklagar att denna fråga om en ny fiskeristadga, som jag dock betraktar som betydelsefull, måste forceras fram i riksdagens sista timme. Jag anser att denna fråga lämpligen hade kunnat uppskjutas till behandling vid höstriksdagen, så att den inte behövt trängas med andra stora frågor som man absolut är tvungen att besluta om innan värriksdagen skiljs. Om de uppgifter jag har fått är riktiga har utskottet inte funnit det möjligt att skjuta på frågan till hösten. Jag tycker det är underligt att man inte kunnat göra detta. Den nuvarande fiskeristadgan har gällt i 54 år, och då skulle det väl kunnat gå att uppskjuta ikraftträdandet av en ny stadga ytterligare ett halvår så att utskottet i höst, då vi har mycket god tid att behandla frågor i lugn och ro, kunnat sätta sig ned och diskutera igenom dessa problem.

Herr talman! Jag har velat säga dessa ord. Eftersom andra kammaren redan i går antog fiskeristadgan utan någon votering och denna kammare i dag icke är samlad i sådant antal, att man här inte ens kan ställa yrkande om bifall till reservationen, måste jag avstå från detta, vilket jag djupt beklagar, då min innersta uppfattning är att man här beslutar genomföra en förbudslag som över huvud taget icke är nödvändig.

Herr OHLSSON, WILLIAM, (s):

Herr talman! I femte paragrafen i nu gällande fiskestadga stadgas tre förbud, däribland mot fiske med ljuster. Från förbud mot fiske med ljuster har dock genom särskilda kungörelser medgivits undantag, helt eller med viss begränsning, för delar av Blekinge län samt för vatten utanför viss kuststräcka av Kristianstads län, utanför Hallands läns kust och utanför vissa delar av kusten i Göteborgs och Bohus län. I den nu föreslagna fiskeristadgans § 6 föreslås ett generellt förbud mot fiske med bl. a.

Förslag till fiskeristadga m. m.

ljuster. I en motion, I: 527, vilken även jag har undertecknat, har föreslagits att riksdagen måtte besluta att fiske med ljuster fortfarande skulle få vara tillåtet vid de kuststräckor vid saltsjön, där så tidigare varit förhållandet, enär fisket med detta redskap har ganska stor ekonomisk betydelse för dess ötväre.

Studerar man remissinstansernas utlåtanden beträffande generellt förbud mot ljustering i saltvatten, finner man, att icke mindre än sju instanser har avstyrkt förslaget om generellt förbud. Departementschefen synes även ha tagit intryck av dessa remissyttranden, ty han säger på s. 46 i propositionen följande: »Emellertid torde det vara klart att ljustering efter ål är av värde som inkomstkälla för vissa personer, särskilt äldre fiskare i Blekinge, Göteborgs och Bohus, Kristianstads och Hallands län. Den lämpligaste lösningen synes mig vara, att i stadgan upptages ett allmänt förbud mot ljustering samt att Kungl. Maj:t överväger att för vissa kuststräckor liksom nu meddela dispens i särskild kungörelse.»

Tredje lagutskottet har i sin skrivning särskilt understrukit vad departementschefen anfört och skriver i sitt utlåtande: »Utskottet vill emellertid understryka föredragande statsrådets uttalande, att Kungl. Maj:t bör överväga att för vissa kuststräckor liksom nu meddela dispens i särskild kungörelse. Sådan dispens synes motiverad i de fall, där ljustering för viss del av befolkningen har ett betydande ekonomiskt värde.»

Herr talman! Med det anförda har jag endast velat understryka vad utskottet anfört på denna punkt. Min förhoppning är att den citerade satsen i utlåtandet inte skall kvarstå såsom en död bokstav, utan att den via länsstyrelserna, liksom tidigare, skall föras ut i det praktiska livet och därmed ge berörda fiskare möjlighet till den inkomst, som användningen av det uråldriga fiskredskapet kan ge dem.

Jag anser sålunda att motionen i möjligaste mån har nått sitt syfte, varför jag av denna anledning inte har något yrkande. Jag vill bara ha detta antecknat

Förslag till fiskeristadga m. m.

till protokollet för att det skall kunna så att säga levandegöras.

Herr BOO (s):

Herr talman! För ett par veckor sedan förekom en interpellationsdebatt i andra kammaren om de »socialiserade abborrarna» på Harpsund. Med anledning av föreliggande förslag till fiskeristadga måste jag några minuter här tala om »byråkratiserade abborrar».

I förslaget § 13 stadgas tillståndstväng för all utplantering av fiske i sötvatten. Som herr Jansson redan har berättat är denna bestämmelse fullkomligt ny. Det finns emellertid någonting som enligt vår mening gör lagstiftning här om onödig, nämligen det är efter år växande frivilliga samarbetet mellan fiskerimyndigheterna och dem som vill göra inplanteringar.

Vi har i detta land över hundratusen sjöar och vattendrag. När denna fiskeristadga blir antagen kommer det att föreligga ett tvång att i varje särskilt fall begära tillstånd för inplantering i alla dessa vattendrag och sjöar. Denna lagstiftning har enligt min mening en mycket svag motivering. Man frågar sig vad den utredande fiskeristyrelsen har anfört. Motiveringen till denna lagparagraf återfinnes på s. 78—79 i propositionen, där det heter: »Erfarenheten har emellertid visat, att utplantering av fisk i sötvatten stundom ägt rum utan tillbörlig hänsyn till fiskevårdens krav. Det har sålunda förekommit fall bl. a. i Kalmar län, då utplantering av sutare ägt rum i kräftrika sjöar med påföljd att kräftbeståndet mer eller mindre utrotats. Utplantering av gädda, sik, röding och lake har ävenledes stundom skett i sjöar, där utplanteringen varit olämplig med hänsyn till angelägenheten att bevara i sjön förekommande bestånd av annat slags fisk. Fall har särskilt förekommit, då laxöringsbeståndet i vissa norrländska sjöar härigenom blivit lidande.»

Med hänvisning till dessa exempel har fiskeristyrelsen funnit det nödvändigt att föreslå denna långtgående lagstiftning.

Dessa »stundom», »sålunda» och »fall har förekommit» utgör hela motiveringen för att tillståndsbelägga fisikinplanteringar i alla de tusentals småsjöar, där fisket inte har någon som helst betydelse för folkhushållet.

Det stora flertalet av remissinstanserna har avstyrkt förslaget helt eller också förordat en begränsning så till vida, att förbudet endast skulle få avse inplantering av fiskslag som inte tidigare förekommit i ifrågavarande vatten. Det är huvudsakligen fiskerimyndigheterna, som har tillstyrkt förslaget såsom det förelåg från fiskeristyrelsen.

Statsrådet Hjalmar Nilson har uppmjukat fiskeristyrelsens förslag i vad det avser handläggandet, men helt bibehållit tillståndstväng som sådant. Statsrådet har sagt, att tillstånd skulle få beviljas förutom av fiskeristyrelsen och fiskeriintendenten — som fiskeristyrelsen föreslagit — även av fiskeriassistenter, som är anställda av hushållningssällskapen, när det gäller inplantering av vissa fiskslag. Det är alltså någon förenkling som där ha skett. Jag vet inte huruvida statsrådet anser, att han med detta gjort ett verkligt alexanderhugg. Något framsteg innebär det väl, men hela detta långtgående ingrepp i den personliga rörelsefriheten finns kvar.

Utskottet har också snällt dragit sitt lilla strå till avbyråkratiseringen genom en välvillig skrivning, men även utskottet har stannat för att tillståndsbelägga varje inplantering.

I ett avseende anser jag, för att tala fiskespråk, att propositionens förslag är rena kräftgången, nämligen när det gäller en liten passus i 13 §, som klart belyser hur långtgående ingreppet är. I fiskeristyrelsens förslag sägs: »I sötvatten må såsom bete icke användas levande fisk av slag, som icke förekommer i det vatten, där fisket sker.» Man får alltså enligt fiskeristyrelsen inte använda betesfisk i annat vatten än där den är fångad. Statsrådet har gjort en ändring i detta avseende och omformulerat denna del av paragrafen så: »Med utplantering likställes att i vattendrag utsläppa överbliven betesfisk, som icke fångats i

vattendraget.» Statsrådet föreslår alltså, att man skall få använda betesfisk, som fångats i ett annat vattendrag, men man får inte släppa ut den betesfisken i vattendraget.

Båda dessa bestämmelser har samma fel enligt min mening, och det är att de över huvud taget inte kommer att efterlevas. Båda bestämmelserna gränsar till det löjliga. Fiskeristyrelsen hade dock här en klarare avgränsning, som förbjöd användningen av sådan betesfisk som fångats i annat vatten, medan propositionen tillåter användandet men inte utsläppandet av sådan betesfisk.

Hur blir det då i praktiken, om man lämnar lagparagraferna och försöker tänka sig in i hur de kommer att tillämpas? Om Andersson och Pettersson bestämmer sig för att på söndagens morgon gå ut och fiska, har de väl på lördagseftermiddagen fångat betesfisk i någon bäck eller annat vattendrag och sumpat denna fisk till söndagen. När Andersson och Pettersson metat sig förnöjda på söndagens morgon finns det en del betesfisk över. Vad skall de göra med den? De kan lägga den långt upp på land, så att den självdör och inte gör skada. Riktigast vore väl att dessa båda herrar bure betesfisken tillbaka till det vattendrag, där de tagit den, och släppte den där. Men, ärade kammarledamöter, man kommer väl inte att göra någondera av dessa saker. Utan man kommer att göra på det enkla sättet att man tömmer spannen med betesfisken över båtkanten i den sjö där man har metat — och så är man omedelbart lagbrytare.

Jag skall inte här exemplifiera vidare, men man kan ju bara tänka sig sådana fall, som när några småpojkar fångar gäddungar i en ryssja i en sjö och bär dem över till en annan liten sjö och släpper ut dem där för att få fisk i den sjön, eller när en bonde med några skogstjärnar på sin mark tar sig för att flytta fisk från den ena tjärnen till den andra. Vederbörande blir med denna nya lag lagbrytare.

Jag vill med detta ha slagit fast, att denna paragraf inte har och väl under avsevärd tid inte får någon som helst

Förslag till fiskeristadga m. m. genklang i folkmedvetandet. Sällan har lagstiftats så ingående och grundligt för att nå ett så litet resultat som det här är fråga om.

För att begränsa denna lagstiftning till vad den egentligen skulle avse, nämligen att förhindra sådana inplanteringar som kan vara till skada för folkhushället, motionerade jag och några andra kammarledamöter om att man skulle begränsa tillståndstvånget att avse endast skadlig inplantering och avstå från att reglera över hela området.

Nu har statsrådet inte ansett sig kunna gå med på ett sådant förslag, som för övrigt framfördes redan i ett stort antal av remissyttrandena. Statsrådet har inte funnit sig kunna göra detta med hänsyn till att det är svårt att tolka begreppet »nynplantering».

Den till utskottsutlåtandet fogade reservationen anvisar dock en väg, som är framkomlig. Jag skulle därför, herr talman, för min del vilja yrka bifall till den av herr Axel Jansson avgivna reservationen, varigenom det här blir — det stannar väl vid det — en demonstration, där första kammaren säger ifrån att den för sin del inte vill vara med om att knäsetta en lagstiftning av det slag som här förordas.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade med 2) betecknade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Eliasson* (bf) och herr *Thun, Edvin*, (s).

Herr HERMANSSON, ALBERT, (s):

Herr talman! Jag är inte särskilt intresserad av fiske. Jag tillhör inte ens de s. k. söndagsfiskarnas skara. Jag är inte heller särskilt angelägen om att få till stånd ett tillståndstvång om inplantering av fisk över huvud taget. Och jag skulle själv aldrig ha kommit på idén att föreslå ett sådant tillståndstvång. Jag skulle inte heller ha haft någonting emot att denna fråga i enlighet med reservantens önskan blivit uppskjuten för att behandlas vid höstriksdagen.

Men då nu fiskeristyrelsen och även vederbörande statsråd ansett det lämp-

Förslag till fiskeristadga m. m.

ligt att på detta sätt införa kontroll över vilken fisk, som utsläppes i våra vattendrag, har jag i likhet med utskottets majoritet icke ansett mig böra motsätta mig en sådan anordning. Då tillståndstvånget nu i alla händelser tydligen kommer att införas, har vi emellertid ansett att detta tvång bör tillämpas över hela linjen. Det kan nämligen bli mycket svårt att avgöra, om ett visst fiskslag finns eller tidigare har funnits i ett vattendrag eller ej. Jag har själv fiskerätt i en liten sjö. Visserligen finns där inte så gott om fisk, men om jag skulle få till uppgift att klarlägga, vilka sorters fiskar som finns i sjön, skulle jag i alla fall ömkligen gå bet på uppgiften och jag håller för troligt att förhållandena kan vara desamma även på andra håll.

Jag tror alltså att det kommer att vålla en hel del trassel och besvär att i varje särskilt fall avgöra, om det skall vara tillåtet eller ej att utsläppa fisk i vattnet, när man inte vet om den fisk, som skall utsläppas, redan finns eller tidigare har funnits där. I likhet med flertalet av utskottsledamöterna har jag därför ansett att man lättast skulle komma ifrån svårigheterna genom att låta tillståndstvånget gälla för all slags fisk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JANSSON, AXEL, (s):

Herr talman! De argument, som nu anförts mot reservationen, har ju redan redovisats av departementschefen och även diskuterats inom utskottet. Jag anser emellertid inte att de argumenten har någon vägande betydelse. Ty vad man här vill skydda sig emot är ju, såsom jag sade tidigare, inplantering av olämplig fisk i sådana sjöar och vattendrag, där man har ädlare fisk, som bör skyddas.

I en hel del av de remissyttranden, som avgivits över denna fiskeristadga och som jag kanske inte behöver närmare redogöra för, då de finns återgivna i utskottets utlåtande, har uttalats den meningen, att man skulle kunna komma till rätta med eventuella miss-

förhållanden på detta område genom utfärdande av särskilda länskungörelser. Det har jag också anført i reservationen. Det heter där: »Önskemålet att förhindra olämplig utplantering skulle enligt utskottets mening kunna tillgodoses även om det i fiskeristadgan föreskrivna tillståndstvånget begränsades på sätt motionärerna föreslagit. Det må erinras om att i sådant fall länsstyrelserna skulle var oförhindrade att i fall av behov genom lokala bestämmelser utsträcka kontrollen till att avse även utplantering av i vattnet redan befintligt fiskslag. Detta torde närmast ifrågakomma beträffande sjöar och vattendrag, där särskilt värdefulla fiskarter förekomma eller där det kunde vara önskvärt med en allmän kontroll av befintliga fiskodlingar.»

På det sättet skulle, såsom jag också har anført i reservationen, tillämpningssvårigheterna kunna helt elimineras.

Jag vill, herr talman, än en gång understryka, att nog är det väl ändå bättre, om man vill ha förbud mot inplantering av fisk i vissa sjöar, att gå den väg, som jag här har anvisat, nämligen genom att utfärda särskilda länskungörelser, än att införa ett allmänt förbud mot inplantering av fisk med allt det krångel, som det skulle föra med sig.

Herr talman! Jag kan ansluta mig till det yrkande om bifall till reservationen som här framställt. Jag vill också understryka den förhoppningen, att första kammaren genom att enhälligt ansluta sig till yrkandet om bifall till reservationen måtte återvisa ärendet till departementschefen för förnyad prövning.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag har fått det intrycket, att det finns goda skäl att Kungl. Maj:t tar detta spørsmål under förnyat överbäggande.

Andra kammaren har visserligen helt anslutit sig till utskottets förslag till yttrande från riksdagen i denna fråga. Om första kammaren nu skulle ha en annan mening än andra kammaren, är det väl ingenting att säga därom.

Det är dock litet tveksamt, hur det

skulle ställa sig, om första kammaren skulle fatta ett beslut i överensstämmelse med reservationen, alltså bifalla utskottets förslag med den ändring som föranledes av reservationen. Men jag tycker att det i så fall skulle kunna ordnas så, att det i riksdagens skrivelse omtalas, att andra kammaren fattat det och det beslutet och första kammaren det och det beslutet. Om första kammaren nu skulle följa reservationen, får Kungl. Maj:t anledning att närmare fundera på den lämpliga formuleringen på ett helt annat sätt än om det bara blir en riksdagsskrivelse, vari meddelas att riksdagen har gjort det uttalande som utskottet har föreslagit.

Jag instämmer alltså, herr talman, i det yrkande som här framställts om bifall till utskottets förslag med den ändring, som föranledes av bifall till herr Janssons reservation.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Jag har lyssnat till den debatt som här förts och även läst det framlagda förslaget till fiskeristadga. Också jag har funnit, att förslaget nog på åtskilliga punkter är sådant, att en förnyad översyn av detsamma inte torde skada det ändamål man vill uppnå.

Jag är själv inte särskilt sakkunnig i fråga om fisket i våra insjöar. Det är nämligen nu länge sedan jag bedrev sådant fiske. Det torde väl dock inte bara vara Andersson och Pettersson, som fiskar i insjöarna, utan även Lundström och kanske också herr Boo.

Större delen av svenska folket har säkerligen någon gång idkat fiske, i varje fall som nöje. Fisket i våra insjöar är för dessa människor mindre att betrakta som ett näringsfång än som en förströelse. Jag tror att det kan vara nyttigt för svenska folket, inte minst nu i industrialismens tidsålder, att någon gång få möjlighet till avkoppling och förströelse just genom insjöfisket. Det kan då inte vara lämpligt att straffbelägga exempelvis om en person tappar eller tömmer ett spann äling i ett vatten där denna fisk normalt inte förekommer. Jag

kan verkligen inte finna det rimligt att i detta land lagstifta på sådant sätt, att vi skapar brottslingar.

Vad beträffar stadgans bestämmelser i fråga om fisket i saltvatten har jag funnit en bestämmelse, som jag tycker är ganska underlig. Det stadgas nämligen förbud mot fiske med harka. Såvitt jag vet är harkan ett trädgårdsredskap. Jag vet ingen fisk som fångas med detta redskap. I stadgan finns emellertid medtaget en bestämmelse om att »blåmusslan räknas som fisk», och blåmusslan kan fångas med harka. Det kan enligt min mening inte vara nödvändigt att i lagen stadga förbud mot att fånga blåmusslor med harka, bara därför att denna mussla fiskas med ett redskap som ganska mycket påminner om trädgårdsredskapet harka. En dylik bestämmelse är enligt min mening fullständigt omotiverad.

Med de brister, som tycks finnas i förslaget och då det är fråga om en stadga, som Kungl. Maj:t skall fastställa, tror jag att det kan vara nyttigt, om första kammaren genom att följa reservationen säger ifrån, att första kammaren icke är fullt tillfredsställd med det föreliggande förslaget. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

I herr Karl Anderssons yttrande instämde herrar *Gustaf Karlsson* (s) och *Einar Persson* (s).

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det har framkommit vissa funderingar om hur vi, som önskar göra en opinionsyttring för att Kungl. Maj:t skall ytterligare överväga denna fråga, lämpligen skall utforma vårt yrkande. Vi har då kommit underfund med att det lämpligaste är att vi enas om ett yrkande om avslag på utskottets förslag. Då får Kungl. Maj:t tillfälle att fritt överväga ärendet, om kammaren nu skulle bifalla vårt avslagsyrkande.

Jag yrkar alltså, herr talman, med ändring av mitt förra yrkande i stället avslag på utskottets förslag.

Häri instämde herr *Boo* (s) och herr *Thun, Edvin*, (s).

Ang. vidgad rätt till fiske med snörpvad.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Axel Jansson vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övernågande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson, Albert*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 14;

Nej — 44.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. vidgad rätt till fiske med snörpvad.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 § lagen om rätt till fiske.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 233 av herr *Hällgren* och herr *Svensson, Rikard*, samt II: 297 av herr *Andersson* i Ronneby m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om skyndsamt utredning, huruvida fiske med snörpvad borde tillåtas i ökad utsträckning vid den i 11 § lagen om rätt till fiske angivna kuststräckan.

Herr **HÄLLGREN** (s):

Herr talman! Jag nämnde i mitt föregående anförande något om skada, som skulle förebyggas. Jag måste konstatera att i det nu föreliggande fallet har skadan redan skett, ehuru varken riksdagen eller myndigheterna i förväg kunnat råda däröver.

Det heter i 11 § lagen om rätt till fiske: »Vid Blekinge läns södra kust (väster om Torhamnsudde) må varje svensk medborgare med rörligt redskap fiska i enskilt vatten på ett avstånd ej understigande trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd eller, där den stranden följande kurvan för högst tre meters djup går längre ut, utanför denna djupkurva. Med nät, som äro att hänföra till rörligt redskap, samt med långrev och tobisnot är fisket fritt ända intill stranden.» Notfiske i övrigt, exempelvis med sillnot, är förbehållet strandägaren. Länsstyrelsen har också att meddela föreskrifter om skyddsåtgärder, så att inte strandägarnas rätt till detta notfiske försämrats.

Yrkesfiskarna därefter har emellertid, i stället för att med nät fånga sill, som ett eller annat år under en viss tid av året i stora stim går mot skärgården, börjat bedriva snörpvadsfiske. De har då kommit i kollision med bestämmelserna om ägarens till det enskilda fiskevattnet rätt till notfiske. Enligt fiskeristyrelsens yttrande har 53 snörpvadsbåtar vid något tillfälle bedrivit sådant fiske i östra delen av Blekinge skärgård. Varje snörpvad kostar, säger fiskeristyrelsen i medeltal omkring 10 000 kronor. Det skulle således här röra sig om ett fiskeredskapsvärde på över en halv mil-

jon kronor. Dessutom har man använt ekolod etc. för att bedriva detta fiske.

För att göra historien kort är 33 fiskare i åtta båtlag redan åtalade och dömda. De har dömts till 15 dagsböter vardera, varierande från 2 till 12 kronor, och har dessutom ålagts skadestånd. Ett 20-tal lär dessutom vara åtalade. Utskottet synes vilja vänta och se hur man ställer sig i högre instanser i denna fråga innan några åtgärder vidtages.

Vi har motionerat om att såsom nät, som är att hänföra till rörligt redskap, skulle betraktas även snörpvad efter sill. Fiskeristyrelsen upplyser, att det från november t. o. m. maj ett år ilandfördes omkring 2 miljoner kilogram snörpvads-sill. Förslaget till lagändring har varit remitterat till fiskeristyrelsen, som tillstyrkt att lagen ändras i enlighet med motionerna i denna och andra kammaren.

Med hänsyn till den sena tiden — och då många är frånvarande — och med hänsyn till att förslaget redan är behandlat i andra kammaren, skall jag inte göra något yrkande. Jag vill endast understryka vad tredje lagutskottet sagt. Det heter i utlåtandet på följande sätt: »Utskottet förordar därför att den av motionärerna väckta frågan utredes. Då stora summor nedlagts på anskaffningen av snörpvadar och ekolod, är det emellertid angeläget, att frågan snarast möjligt får sin lösning. Utredningen synes därför böra bedrivas med sådan skyndsamt, att därav föranlett förslag kan föreläggas riksdagen om möjligt vid innevarande års höstsession eller senast vid 1955 års riksdag.»

Såsom motionär i denna fråga kan jag i alla delar instämma i detta uttalande av utskottet. Det går väl inte nu att komma längre än att formuleringen av ifrågavarande paragraf ännu en gång tas under allvarligt övervägande och att frågan löses snarast möjligt. Det är ju ändå inte så att all fisk, som vandrar i havet och som sedan samlar sig vid kusterna och i skärgårdarna, har speciella adresslappar på sig, så att just den och den personen skall vara mottagare av just den fisken.

Ang. vissa ändringar i vägstadgan.

Herr BOO (s):

Herr talman! Eftersom herr Hällgren inte hade något annat yrkande än vad utskottet redan förordat, ber jag endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. vissa ändringar i vägstadgan.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i stadgan den 30 juni 1943 (nr 437) angående behandlingen av vissa vägfrågor.

Genom en den 4 januari 1954 dagtecknad proposition, nr 30, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i stadgan den 30 juni 1943 (nr 437) angående behandlingen av vissa vägfrågor (vägstadgan).

De föreslagna ändringarna i vägstadgan voro föranledda av den förenkling av anslagstekniken beträffande den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten, som Kungl. Maj:t i anledning av framställning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i årets statsverksproposition föreslagit skola genomföras fr. o. m. nästa budgetår.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen såsom yttrande över det genom förevarande proposition framlagda förslaget till kungörelse om ändring i vägstadgan måtte åberopa vad utskottet i utlåtandet anført.

Reservation hade anmälts av herr Pålsson, som dock ej antytt sin mening.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Vid det nu föreliggande utskottsutlåtandet har jag låtit anteckna

Ang. vissa ändringar i vägstadgan.

en blank reservation. För att klargöra motiven härtill ber jag att få anföra följande.

De av tredje lagutskottet nu föreslagna ändringarna i vägstadgan anknyter till den ändring i anslagstekniken, som föreslagits av Kungl. Maj:t och med viss av statsutskottet föreslagen ändring numera jämväl av riksdagen beslutats. — Genom riksdagens sålunda fattade beslut har vägbyggnadsanslagen uppförts under följande fyra anslagsrubriker, nämligen byggande av riksvägar, byggande av länsvägar, byggande av ödebygdsvägar och byggande av storbroar.

Nämnda åtgärd innebär, förutom viss sammanslagning av anslagsbelopp, jämväl ändrad benämning av anslagen i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Sistnämnda förändring kan eventuellt komma att medföra ej avsedda konsekvenser för viss vägtyp. Sålunda förekom i Kungl. Maj:ts förslag, liksom även i utskottsreservanternas förslag, ett anslag med benämningen ombyggnad av länsvägar och ödebygdsvägar. I det av riksdagen godtagna förslaget finns såsom motsvarande anslag ett sådant med benämningen byggande av länsvägar, i vilket efter sammanslagning ingår båda de i Kungl. Maj:ts proposition upptagna anslagen med beteckningarna nyanläggning av länsvägar och ombyggnad av länsvägar och ödebygdsvägar, såvitt avser beloppet med avdrag allenast för det belopp som uppförts under anslaget till byggande av storbroar. Det är uppenbart att genom angivna förfarande det av riksdagen godtagna anslaget för byggande av länsvägar jämväl kommit att tillföras ett till storleken icke angivet belopp, som enligt förslaget och även enligt statsutskottets mening avser ombyggnad av ödebygdsvägar. Denna omständighet jämte det förhållandet, att i den av riksdagen antagna anslagsnomenklaturen finnes ett anslag, benämnt byggande av ödebygdsvägar, kan på ett sätt som ingalunda avsetts komma att begränsa tillgången på medel för ödebygdsvägar till allenast det sist nämnda anslaget, som utslutande avser nyanläggning av ödebygdsvägar.

Under kammardebatten om statsutskottets utlåtande nr 130 påtalade jag det nu anmärkta förhållandet. På min i detta avseende framställda fråga erhöll jag i debattens slutskede av utskottsmajoritetens talesman i denna kammare, herr Hesselbom, följande svar som jag citerar enligt det nu tillgängliga protokollet. Herr Hesselbom anförde bland annat, »att det inte förelåg någon specifikation av det gemensamma anslag, som man räknat med för ombyggnad av såväl läns- som ödebygdsvägar. Men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för avsikt att bestrida även dessa senare ombyggnadsföretag ur anslaget för byggande av länsvägar. Det är kanske litet inkonsekvent. Då emellertid även ödebygdsvägarna ligger inom länen, kan man kanske godkänna detta arrangemang. Avsikten är alltså att ombyggnader av ödebygdsvägar, i den mån dylika förekommer, skall bestridas ur anslaget för byggande av länsvägar.»

Då tredje lagutskottet, på mitt yrkande, ej velat i sitt nu föreliggande utlåtande intaga den sakliga innebörden i här relaterade förhållanden som en förutsättning för sitt förslag, har jag funnit det påkallat att redovisa vad som genom anslagsteknikens förändring hänt på detta avsnitt av vägområdet, och jag vill sålunda jämväl i detta sammanhang fastslå såsom ostridigt, att medel till ombyggnad av ödebygdsvägar i fortsättningen skall utgå från anslaget till byggande av länsvägar.

Jag har, herr talman, utöver vad jag här anfört intet särskilt yrkande.

Herr BOO (s):

Herr talman! Bakom den vid detta utlåtande fogade, av herr Pålsson avgivna blanka reservationen ligger det önskemålet, att utskottet i någon skrivning skulle ge sig in på en bedömning av fördelningen av väganlagen. Utskottet fann, att det inte kunde göra detta med hänsyn till att tredje lagutskottets behandling av detta ärende var av helt lagteknisk art och utgjorde en följd av de beslut, som fattats när det gäller des-

sa anslagsrubriker i fråga om väganlagen.

Med den motiveringen har utskottet här inte kunnat biträda det önskemål, som herr Pålsson ville ha tillgodosett.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 31, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för återregistrering av bil i vissa fall, bifölls vad utskottet i detta utlåtandet hemställt.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 346, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 347, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 § lagen om rätt till fiske; och

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i stadgan den 30 juni 1943 (nr 437) angående behandlingen av vissa vägfrågor.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 354, angående statsregleringen för budgetåret 1954/55; och

nr 355, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1954/55.

Ang. vissa ändringar i vägstadgan.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 356, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lantbruksnämnderna, till Producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk, till Kostnader för utbetalande av producentbidrag samt till Bidrag till jordbrukets rationalisering jämte i ämnen väckta motioner;

nr 357, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Hushållningssällskapen samt till Bidrag till särskilda utbildningskurser jämte i ämnen väckta motioner;

nr 358, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Nötboskapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 359, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag tillkännagiva, att riksdagens höstsession kommer att taga sin början måndagen den 18 oktober, då kamrarna kommer att kallas till sammanträde kl. 14.00.

Kallelsen kommer att utfärdas genom sedvanlig annonsering i dagspressen och genom tillkännagivande i radio.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 11.05, att, för att lämna tredje lagutskottet tillfälle inkomma med ett skrivelseförslag, ajournera sina förhandlingar till kl. 11.30, då desamma återupptogs.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 348, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m., dels och i ämnet väckta motioner.

Protokollsutdrag härom justerades.

Efter att hava tillönskat kammarens ledamöter en god sommar, förklarade herr talmannen 1954 års riksdags vårsession avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.35.

In fidem
G. H. Berggren.